

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 5/2019

Näätämöjoen kestävän lohenkalastuksen säätelymalli

Osallistava mielipidetutkimus kalastajille Suomen puolella

Maija Länsman & Markku Seppänen

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 5/2019

Näätämöjoen kestävän lohien- kalastuksen säätelymalli

Osallistava mielipidetutkimus kalastajille Suomen puolella

Maija Länsman & Markku Seppänen

Viittausohje:

Maija Länsman & Markku Seppänen. 2019. Näätämöjoen kestävän lohen-kalastuksen säätelymalli : Osallistava mielipidetutkimus kalastajille Suomen puolella. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 5/2019. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 53 s.

ISBN 978-952-326-704-6 (Painettu)

ISBN 978-952-326-705-3 (Verkkajulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkajulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-705-3>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Maija Länsman & Markku Seppänen

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2019

Julkaisuvuosi: 2019

Kannen kuva: Markku Seppänen

Painopaikka ja julkaisumyynti: PunaMusta Oy, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Maija Länsman, Luonnonvarakeskus, Utsjoen koetoiminta-asema

Markku Seppänen, Metsähallitus, Eräpalvelut

”Näätämöjoen kestävä kalastuksen säätelymalli”-hankkeessa osallistettiin paikalliskalastajat ja kalastusmatkailijat etsimään lohikalastuksen säätelyvaihtoehtoja siten, että eri kalastajien taloudelliset, kulttuuriset ja virkistykseelliset tarpeet tulisivat huomioiduksi. Mieliopitutkimukset tehtiin syksyllä 2017. Tiedusteltavista asiakohdista annettiin valintavaihtoehtoja, joihin toivottiin myös perustelua, ”vapaata sanaa”. Kalastuksen säätelyn kysymykset laadittiin Kolttien kyläkokouksen edustajien, Metsähallituksen ja Luonnonvarakeskuksen yhteistyönä.

Näätämöjoen luonnonvaraisen lohikannan arvioidaan olevan heikentyneessä tilassa. Yli 30 vuotta vanhoja, Suomen ja Norjan välisiä kalastussäädöksiä tulee ajantasaistaa kestävä kalastuksen mukaiseksi. Kalastajat ymmärtävät luonnonoloista johtuvat lohikantojen ja -saaliiden vaihtelut, mutta kalastuksen säätely aiheuttaa usein kritiikkiä. Näätämöjoen paikallisen kalastajan kommenttia ”onko tyydyttävä siihen, mitä ylhäältä annetaan”, voidaan tulkita nöyrytyksenä ”Luojan” edessä, mutta todennäköisemmin ilmaisu kertoo osattomuudesta kalastussäädösten laadinnassa.

Verkkokalastajalle saalislohi oli paikkasidonnainen kotitarve-eväs, jolla oli kulttuurinen ja sosiaalinen kytkentä. Vakiintuneilla verkkopaikoilla kalastettiin sukulaisten kesken. Ulkopaikkakuntalainen vapakalastaja oli Näätämöjokivarteen hakeutuva eräveikko, yksin tai kalakaveriansa kanssa perinteisellä eräretkellä. Vapalohi saattoi olla tavoitteena, harvemmin todentuen syötäväksi asti.

Vapakalastajat, jotka tiesivät paikkakuntalaisten kalastuksellisista erityisosoikeuksista, eivät ottaneet kantaa verkkokalastuksen yksittäisiin säädöksiin. Useille vapakalastajille Näätämöjoen monikulttuuri oli yllätys, jolloin joki esitettiin yksinomaiseksi vapakalastuskohteeksi. Vapakalastuskausi haluttiin edelleen pitää verkkopyyntikautta pidempänä, nykyisen säätelyn tavoin. Molemmissa kalastajaryhmissä suhtauduttiin kuitenkin myönteisesti vapa- ja verkkokalastuskauden myöhentämiseen, mikä perustui lähinnä arvioon saalislohen saamisen todennäköisyydestä.

Useimpien verkkokalastajien mielestä ruokakuntakohtainen 2 verkon pyydysmäärä ja 3 verkkopyyntipäivää viikossa riittivät. Perinteisten verkkopaikkojen virallisen sijainnin vahvistamiseen suhtauduttiin epäillen, vaikka se selventäisi osaltaan myös ns. väläsääntöä, verkkojen asettamista jokiväylässä. Useat Näätämöjoen lohiverkkopaikat ovat sanoittamatonta sukuyhteisöperinnettä.

Paikalliskalastajat suhtautuivat kalastusmatkailuun sopuisasti, jotkut heistä kuitenkin ehdollisena: ”sallittakoon kohtuudelle, kunhan eivät vaaranna paikallisten oikeuksia”. Kalastussäätelyn tavoiteltavin tieto ja haastavimmat kysymykset käsittelivät saaliskiintiötä sekä vapa- että verkkokalastuksessa. Vapakalastuksen saaliskiintiö (1 lohi/ lupavuorokausi) on jo säädöksissä ja siihen vapakalastajat suhtautuivat myönteisesti. Useimpien paikkakuntalaisten mielestä sekä vapa- että verkko-saaliskiintiö on tarpeeton, pyydystä ja päästä -kalastus jopa ”rangastava teko”.

Tutkimus toteutettiin maa- ja metsätalousministeriön kolttala-alueelle kohdennetulla hankerahoituksella ja siinä huomioitiin AkWe:Kon mukainen ympäristövaikutusten menettely, jossa saamelaisia edusti saamelaiskäräjät, Näätämön-Sevettijärven kolttala-alueella Kolttien kyläkokous.

Asiasanat: Kalastajat, kutukanta, lohi, mieliopitutkimus, Näätämöjoki, Suomi, säätelyvaihtoehdot

Vuänös nuörttsäämas

"Njauddâmjoogg keäll'jeei kue'llšeellmööžž koordinâ'sttem-mall"-ha'ņķkõözzâst vuässâ'tteš päaiklõs kue'llšii'll'jid da kue'llšee'llemturiist ooccâd luõss-šeellmööžž koordinâ'sttemvaajtõsmääinaid nu't, što jee'res kue'llšii'll'ji ekonoomlaž, kulttuursaž da virkkõõvvâmnallšem taarb puâ'dče lokku valddum. Kuhttui šee'llemjoouki juurdtu'tķķummuž tue'jjees čâhčča 2017. Äššpaai'kin koin haa'lee teâđstõöllâd, u'vddeš vaalšemvaajtõsmääinaid, koid tuâivvuš še vuâđđõöttmööžž, "friij sää'n". Luõss-šeellmööžž koordinâ'sttem kõõččmööžžid ra'jješ Nuörttsaa'mi siidsâbbar võboršii'ķķi, Meä'cchalltõözz da Luâttee'ğgesvuõttkõõskõözz õhttsažtuâjjan.

Njauddâmjoogg luâđväarlaž luõssnääl ärvvtõõlât âarram huänn'nam sââ'jest. Pâ'jjel 30 ee'jj vuâ'mm, Lää'ddjânnam da Taar kõskksaž šee'llemšiõttõözzid âlgg ääi'jta'ssjâ'tted keäll'jeei kue'llšee'llmööžž meâlddi'žžen. Kue'llšii'lli fi'ttje luâđjeälin šõddi luõssnääl'i da -kââ'dd muttâz, leša kue'llšee'llmööžž mu'tted mettkää'v luõssresur'sse tuejjad täujja kritiikk. Njauddâmjoogg päaiklõs kue'llšii'lli kommee'nt "âlgg-a tuõttâd tõözz, mâi'd pâ'jjel uu'det", vuei'tet tu'lkķeed vuâllnummšen "Vuâspää'd" õõudâst, leša tuõđe'ld õõlmtõs maainast vuâzzte'mesvuõđâst kue'llšee'llemšiõttõözzi raajmõöžžâst.

Säi'mmluõss-šii'll'ja kâ'ddluõss lij päi'ķķčuõlmâš dommtarbbjeä'ves, ko'st lij kulttuurlaž da sosiaal'laž čõõnâs. Põõšši säi'mmpaai'kin ši'let kue'l ruâđi kõõsk. Älggpäi'ķķ-kâ'ddaassi stâggkuellšii'lli lij Njauddâmjoogg kuâņņsa oo33õõtti skââtrdeei, õhttu le'be kue'lltaaurõõžžin ä'rbbvuõđlaž šee'llemreeisast. Stâäggain vuõžžum kâ'ddluõss vuâitt lee'd täävtõssân, hää'rvben tuõđee'l poorrâm räjjä.

Stâggkuellšii'lli, kook tie'tte päi'ķķ-kâ'ddaassji kue'llšee'llemnalšmin spesiaalvuõiggâdvuõđin, jiâ vâlddam beäl säi'mmšeellmööžž o'dinakai šiõttõözzid. Määngaid stâggkue'llšii'll'jid Njauddâmjoogg määngkulttuur leäi õõltõs, gu joogg čuâ'jteš o'dinakainalla stâggluõss-šee'llempäi'ķķen. Stâggluõss-šee'llempââ'jj haa'leeš ooudâs ââ'nned säi'mmšeellmpââ'j kuu'ķķben, ânn'jõõžž koordinâ'sttemnalla. Kuhttuin luõss-šee'llemjooukin šiõhtlõ'tteš kuuitâg miõđlõsân stâgg- da säi'mmšeellmpââ'j mââ'jeem diõtt, mii vuâđđõõvi âlddsin a'rvvõ'sse kâ'ddluõzz vuâžžmõöžž tuõđvuei'nnvuõttân.

Säi'mmšii'll'ji miõlâst dommtäällvuõttsaž 2 sääim šee'llemneävvmie'rr da 3 säi'mmšeellmeppeeiv neâ'ttlest ri'jttje. Ä'rbbvuõđlaž säi'mmpaai'ki veerjlaž sââ'j ravvjummša šiõhtlõ'tteš kaadčee'l, hâ't-i tõt čõõlgt'eče vuässas še ns. vâällmeärrõözz, sääi'mi puâtkkmõöžž jokkväälâst. Määng Njauddâmjoogg luõss-säi'mmsââ'j liâ säärnte'mes sokkõhttsažkâ'ddä'rbbvuõđ.

Päaiklõs kue'llšii'lli šiõhtlõ'tte luõss-šee'llemturiistid suâvlažnalla, kook-ne see'st kuuitâg määinli'žžen: "sââvšââggas aa'šši vuâkka, gu pâi jiâ vaarâd päaiklai vuõiggâdvuõđid". Kue'llšee'llemkoordinâ'sttem täävteejes teâtt da va'žžjumuž kõõččmööžž ķiõtt'tõlle kâ'ddmeä'rid di stâgg- gu säi'mmšeellmööžžâst. Stâggluõss-šeellmööžž kâ'ddmie'rr (1 luõss/ lãâ'ppsutkk) lij ju'n šiõttõözzin da tõözz stâggkue'llšii'lli šiõhtlõ'tteš miõđlõsân. Määngai päi'ķķ-kâ'ddaassji miõlâst nu't stâgg- gu säi'mmkâ'ddmie'rr lij taarbte'm, šee'l da pie'st -kue'llšeellmõš jo-ba "raņņstem vuâlaž tuejĵ".

Tu'tķķummuš vi'ķķeš čõõđ mädđ- da meä'cctäälministeria nuörttsää'mvõudda till'lõvvum ha'ņķkõõsteäggtummsin da tõ'st va'lddeš lokku AkWe:Kon meâldlaž pirrõsvaikkõõzzi mõõntõõllmööžž, ko'st saa'mid ee'ttkii sää'mte'ğğ, Njauddâm-Če'vetjääu'r sää'mvuü'dest Nuörttsaa'mi siidsââbbar.

Äšš-sää'n: Luõss-šii'lli, kââđđnääl, luõss, Njauddâmjokk, Lää'ddjânnam, koordinâ'sttemvaajtõsmääin

Sisällys

1. Näätämöjoki - myös kulttuurinen tutkimuskohde	7
1.1. Luonnontilainen rajajoki ja sen kalastajat	7
1.2. Tilastoidut lohisaaliit ja saalislohet	7
2. Näätämöjoki - kohti kestävää lohienkalastusta	9
2.1. Kutukantatavoite	9
2.2. Lohikantojen seuranta tutkimuksen fokusalueita	10
3. Näätämöjoen kalastussäädökset	11
3.1. Valtiosopimus ja kansalliset lait	11
3.2. Kolttalaki	11
3.3. Kalastusjärjestöjen ja alueellisten toimijoiden vapaaehtoiset säädökset	11
4. Osallistaminen on kuulluksi tulemista	12
4.1. Paikalliset kotitarvekalastajat ja ulkopaikalliset eräkalastajat	12
4.2. Mielipiteiden kartoitusta haastattelemalla ja postitiedusteluilla	14
4.3. Työpajatoiminta, uusi tapa näkemysten yhteensovittamiseen	14
5. Paikkakuntalaisten verkkokalastajien mielestä	15
5.1. Kiinteät kalastuskaudet eri pyyntitavoille	15
5.2. Viikossa neljä (4) verkkopyyntivuorokautta	17
5.3. Ruokakuntakohtaisesti 2 lohiverkkoa riittää	18
5.4. Hyvistä verkkopaikoista kysyntää	19
5.5. Vapakalastajille sunnuntaivapaa ja lohelle lomapäivä	20
5.6. Lohelle rauhoittavia alueita	21
5.7. Saaliskiintiöt, vaikein mutta tavoiteltavin säätelyvaihtoehto	22
5.8. Pyydystä ja päästä -kalastus ei sovi paikalliseen kalastuskulttuuriin	23
5.9. Muiden kalojen pyynti vähäistä, mutta mielipiteitä herättävää	24
6. Ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien mielestä	25
6.1. Kalastussäännön vapakalastuskausi edelleen sopivin	25
6.2. Viikossa yksi vapakalastamaton vuorokausi, lepopäivä	26
6.3. Vuorokausikiintiöt herättivät irrottamaan mielipiteitä	27
6.4. Lohisaaliskiintiöt	28
6.5. Naaraslohien vapauttaminen ja ”pyydystä & päästä” -kalastus	29
6.6. Perhokalastukselle omia kalastusalueita	30
7. Vapaita mielipiteitä → eri tahoille	31
7.1. Paikallinen verkkokalastaja → vapakalastuksesta	31
7.2. Vapakalastaja → verkkokalastuksesta	32
7.3. Suomessa kalastavat → Norjan kalastuksesta	33

7.4. Kalastajat viestittävät valtiollisille tahoille.....	34
7.4.1. →valvonnasta.....	34
7.4.2. →kalastuksen järjestelyistä.....	34
7.4.3. →saalistilastotutkimuksesta	35
8. Summa Summarum – nostoja sääntömuutoksiksi.....	38
8.1. Lohenkalastuksen säätely teknisillä vaihtoehdoilla	38
8.2. Lohenkalastuksen säätely saaliskiintiöillä	39
8.3. Yhdistelmä säätely, paljonko säätelyä on tarpeeksi?	39
8.3.1. Lohen verkkokalastus	40
8.3.2. Lohen vapakalastus	41
8.3.3. Lohisaaliin kiintiöinti	42
8.3.4. Pyydystä ja päästä kalastus	44
9. Monipuolinen vuorovaikutus ja yhteistyö edistävät säätelyn toimivuutta	45
10. Kuällaskoordinâsttmõš, jîannai-a koordinâsttmõžž lij tarbbsa?	46
10.1. Luõzz säi'mmšeellmõš.....	46
10.2. Luõzz stäggšeellmõš.....	47
10.3. Luõsskoo'ddi mie'rrâsttmõš.....	49
10.4. Šee'l da pie'st -kue'llšeellmõš	50
11. Määngpeällsaž vuârrvaikkõtš da õhtsažtuejj õõu'dee koordinâsttmõžž toi'mmjemvuõđ	51

1. Näättämöjoki - myös kulttuurinen tutkimuskohde

1.1. Luonnontilainen rajajoki ja sen kalastajat

Näättämöjoki (Neidenelva) on pohjoinen rajajoki, joka virtaa noin 80 kilometriä Suomen puolella ja 25 kilometriä Norjan puolella laskien Näättämövuonoon. Vesistön valuma-alueesta (2 960 km²) suurin osa (80 %) on Suomen puolella, Inarin kunnassa sijaitsevan koltta-alueen koilliskulmassa. Koltta-alue rajautuu Näättämöjoen suurimman järven, Iijärven yläjuoksulle.

Näättämöjoen voidaan katsoa olevan luonnontilainen, vaikka sen Suomen puoleisen Kallojoen kahden latvajärven vedet on 1950-luvulla käännetty virtaamaan Varanginvuonoon, Gandvikin pieneen voimalaitokseen. Voimalaitoksen kompensaatona Näättämöjoen Kolttakönkääseen, Neideniin rakennettiin kalaporras, jonka toimivuutta seurataan tutkimuksin ja teknisin tarkastuksin.

Suomessa ja Norjassa asuville paikallisille kolttsaamelaisille sekä muille alueen asukkaille lohella on kotitaloudellista ja kulttuurisidonnaista merkitystä. Neidenissä asuvat paikkakuntalaiset voivat kalastaa lohta vapapyyntiin lisäksi kypäläheittoverkoilla ja Suomen puolella, Näättämössä ja Sevettijärvellä asuvilla kotitalouksilla on mahdollista käyttää seisovia lohiverkkoja.

Näättämöjoen kalastusmatkailullinen merkitys kasvoi pikkuhiljaa, kun tie Sevettijärveltä Norjan Neideniin valmistui 1960-luvulla. Lohen vapakalastus painottuu Neideniin, Näättämöjoen alajuoksulle, jossa vuosittain käy satoja suomalaisia kalastusmatkailijoita tavoitteenaan saada lohta myös kotiinviemisiksi. Suomen puoleisella Näättämöjoella, tiettömällä jokiosuudella lohen ja harjuksen vapakalastusta harrastetaan erähenkischemmin. Jokivarteen patikoidaan, kalastuspaikoilla retkeillään, mökeissä tai teltoissa yövytään ja saatu saalis evästellään poikkeuksetta jo kalastusalueella.

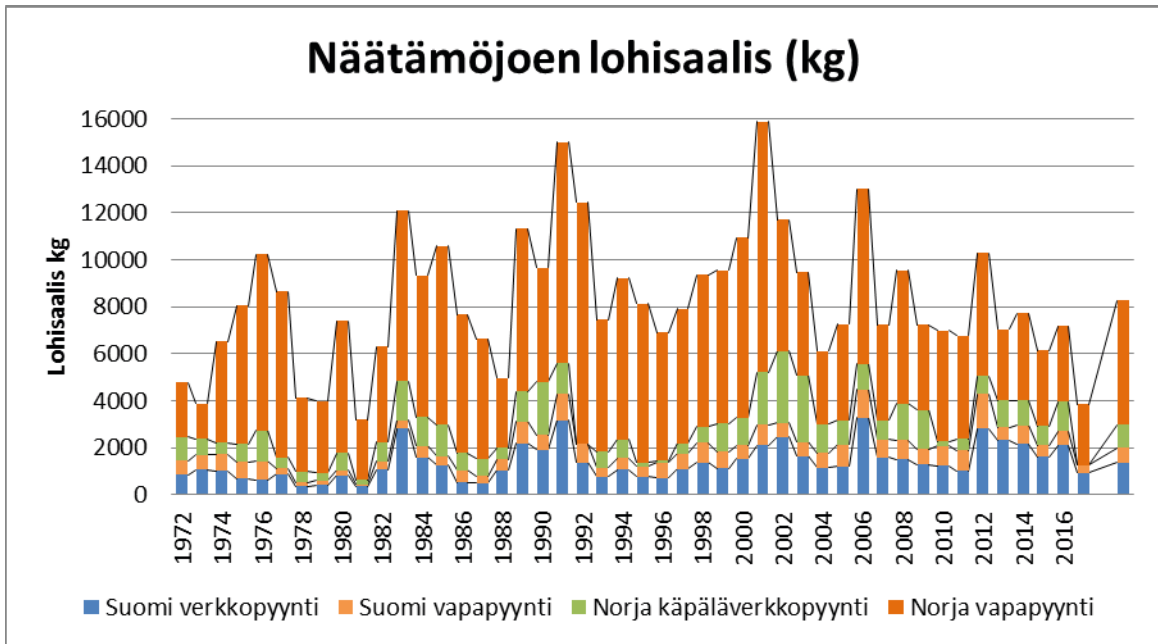
1.2. Tilastoidut lohisaaliit ja saalislohet

Näättämöjoen lohisaaliita on tilastoitu Suomessa ja Norjassa 1970-luvulta lähtien, kypäläverkkosaaliista on tietoja jo 1940-luvun lopulta. Lohisaalis on vaihdellut 3–16 tonniin, tilastointijakson keskisaalis on 8,3 tonnia (kuva 1). Suomen puolella on saatu keskimäärin 25 % lohen kokonaissaaliista (2 tonnia), pienimmillään osuus (15 %) oli 1970-luvun alussa. Vuosina 2012–2016 Näättämöjoen lohisaaliista on saatu poikkeuksellisesti lähes 40 % Suomen puolelta, mihin on voinut vaikuttaa mm. Norjan puolella olevat saaliskiintiöt vapakalastuksessa ja kypäläpyynnissä.

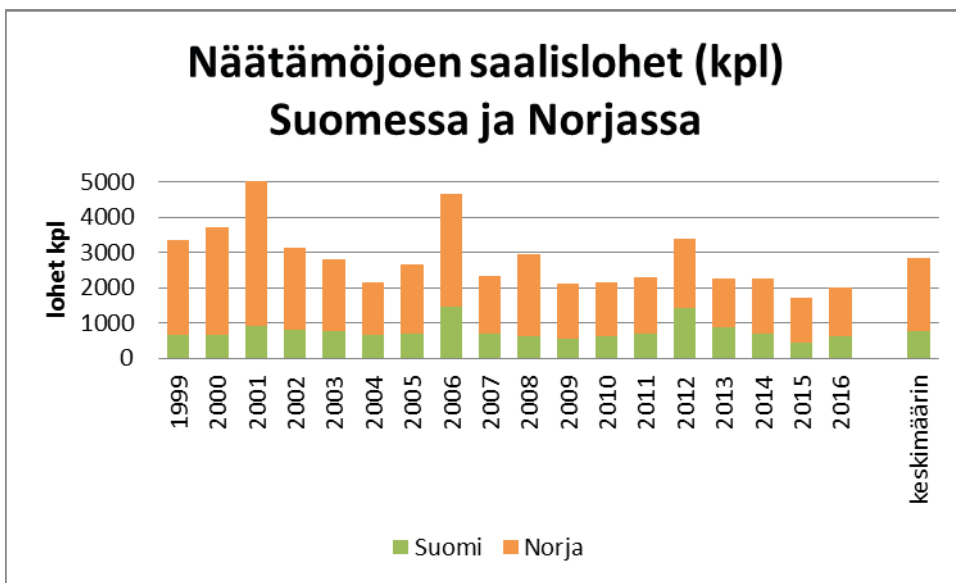
Näättämöjoen saalislohien arvioitu määrä on ollut 1 700–5 000 erikokoista lohta, vuosittain keskimäärin 2 800 lohiksi (kuva 2). Useimmat saalislohet (50 %) ovat olleet yhden merivuoden koirastittejä. Naaraslohien osuus yhden merivuoden ikäisistä titeistä on 16 % ja vanhemmista meri-ikäluokista (2–4 merivuotta) noin 70 %.

Vuodesta 2009 lähtien Norjan puolella on vapautettu lohia, viime vuosina noin 150 saalislohta. Vuonna 2017 vapautettiin Neidenissä 132 erikokoista vapasaalislohta. Myös kypäläverkkopyynnistä vapautetaan suurimpia naaraslohia. Suomen puolella vapakalastajat ovat vapauttaneet lähinnä muutamia pikkulohia. Verkkopyynnistä ei yleensä voi vapauttaa saaliskaloja. Saalistiedustelujen yhteydessä kuitenkin yksi paikallinen verkkokalastaja on ilmoittanut vapauttaneensa loppukesän pyynnistä ison, hyväkuntoisen naaraslohen.

Norjan puolella kaikista kypäläkalastuksella saaduista lohista otetaan tarkat mittatiedot ja suomunäytteet ikämäärityksiä varten. Neidenissä otetaan näytteitä myös vavalla saaduista lohista. Nykyisin Suomen puoleiselta Näättämöjoelta vain muutamat verkkokalastajat toimittavat suomunäytteitä saalislohistaan, mikä on heikentänyt lohikantojen ikärakenteiden vuosiseurantaa.

Kuva 1. Näätämöjoen lohisaalis (kg) Suomessa ja Norjassa pyyntitavoittain v. 1972–2017.

Kuva 2. Näätämöjoen saalislohet (kpl) Suomessa ja Norjassa v. 1999–2016.

2. Näätämöjoki - kohti kestäväää lohenkalastusta

2.1. Kutukantatavoite

Luonnonvaraisten lohikantojen säätelyssä painotetaan kutukantatavoitteellista hoitoa ja kutukantatavoite määritetään seuraavalla tavalla:

Jokikohtainen kutukantatavoite on laatuluokiltaan erilaisten (1–4) lohenpoikasalueiden pinta-aloihin ja erikokoisten naaraslohien mätimääriin mallitettu tavoitearvo → naaraslohimäärä (kiloina tai yksilöinä), joka pitäisi jäädä jokeen kutemaan.

Näätämöjoen lohikannan kutukantatavoite on norjalaisten tutkijoiden tekemä yleismalli, joka toistaiseksi perustuu karttapohjaiseen arvioon vain joen Norjan puoleisista lohenpoikasten kasvualueista. Kutukantatavoitteen laadinnassa tulee kuitenkin huomioida koko vesistöalue, jossa arvioidaan olevan noin 230 hehtaaria eri-ikäisille lohenpoikasille soveltuvaa elinympäristöä, josta puolestaan 75 % sijaitsee Suomen puolella. Elinympäristöstä hyvää lohenpoikasen kasvualuetta on noin 100 hehtaaria ja kutualuetta noin 40 hehtaaria, molempia alueita on Suomen puolella huomattavasti enemmän kuin Norjan puolella.

Kutukantatavoite on eräänlainen lohikantojen hoitosuunnitelma, jokeen kutemaan jäävien naaraslohien keskimääräinen, ohjeellinen tavoitearvo. Tällä hetkellä norjalaisen tutkimusraportoinnin mukaan Näätämöjoen lohikantojen arvioidaan olevan hyvässä tilassa, kun joen kutukantatavoitteeksi on määritetty 2 957 kiloa naaraslohta. Näätämöjoen nykyinen kutukantatavoite vaatii huomattavaa tarkentamista, Suomen puoleisen poikastuotantoalueen lisäämistä tarkasteluun, jotta tavoitteen mukaisesti voidaan seurata lohikantojen elinvoimaisuutta.

Kutukantatavoitteen saavuttamista varmistetaan kalastuksen säätelyn keinoin, kalastussopimuksilla ja säädöksillä, joita ajantasaisesti tarpeen mukaan. Lohikantojen seuranta tutkimusta tehdään monipuolisesti mm. jokeen nousevasta kokonaislohimäärästä, nousulohien ikä-, koko- ja sukupuolirakenteesta sekä kalastuskuolevuudesta. Lohenpoikasten tiheystutkimustuloksissa ei ole havaittu suuntaa-antavia muutoksia tai riippuvuuksia lohikantojen vahvuuteen, vaikkakin pitkän ajanjakson seuranta, esimerkiksi Näätämöjoen lohennousualueen määrittämisessä, ne ovat arvokkaita.

Luonnonvaraisen lohen kutukantatavoitteen saavuttamisen seuraaminen on erityisen haasteellista, koska ”vuodet eivät ole veljeksiä”, lohikannat voivat vaihdella ja niihin vaikuttavat luonnon- tai kalastusympäristössä tapahtuneet muutokset. Kutulohikantoihin vaikuttavia tekijöitä on siis muitakin kuin nykyisillä kalastussäädöksillä mitoitettavat muutokset. Näätämöjoen kalastussopimuksen 6. artiklan mukaisesti tarkoitus on ”säilyttää kalastusalueen kalakannat, yhteistyössä sopimusosapuolien (Suomi, Norja) kesken”. Säätelyn tulisi olla nykyistä ennakoivampaa, kohdistuen pyyntitehoon ja lohisaalismäärien kiintiöintiin. Luonnonvaraisen, anadromisen lohen hoidossa on huomioitava myös siihen kohdistuva rannikkokalastus, joten jokikalastuksen säätelyn lisäksi tulee huomioida vähintään Näätämövuonon pyyntisäädökset.

Tässä raportissa keskitytään säädöskohtaisesti Suomen puoleisen Näätämöjoen lohenkalastukseen. Lähtökohtana oletetaan, ettei nykyisellä kalastuksellisella vasteella huomioida tarpeeksi lohikantojen säilymistä. Luonnonvarojen kestävässä hyödyntämisessä olisi huomioitava mahdollisimman hyvin myös eri kalastuskulttuurit ja elämäntavat. Kun vuosien mittaan Näätämöjoen lohen materiaallinen merkitys on vähentynyt, kalastuksen immateriaaliset arvot elämyksinä ja kulttuuritekijöinä ovat tuoneet lisäarvoa. Saalisvarmuus ei ole Näätämöjoen, Suomen puolella vapakalastavan retkeilijän

”luupeissa”. Paikkakunnalla asuvalle lohi on kuitenkin kotitarvekala ja lisäksi kalastus voi olla jokavuotinen, omaan kulttuuriperimään tehty henkinen meno-paluumatka.

Raportissa haluttiin tuoda keskiöön kalastajien monipuolisia mielipiteitä Näätämöjoen lohenkalastuksesta heidän omalla ilmaisutavallaan. Aiempia tutkimustietoja on esitetty kuvissa, lähderaportit sekä julkaisut löytyvät viiteluettelosta.

2.2. Lohikantojen seuranta tutkimuksen fokusalueita

Valtioiden välisessä kalastussopimuksessa veloitetaan sopimuspuolet, Suomi ja Norja tekemään Näätämöjoen vesistöissä ”yhteisiä tutkimuksia, jotka koskevat kalakantoja, kalasaaliiden määriä ja lohen nousua jokeen, mukaan lukien lohiväestön toiminta”. Yksittäisenä seurantamuotona mainitaan vain ”kalastustilaston kehittäminen”. Tutkimukseen veloitetaan hyvin yleisellä tasolla, kohdentamatta sitä varsinaisiin biologisiin, kalastuksellisiin tai elinympäristön mahdollisiin muutoksiin. Lohen kutukantatavoite ja sen seuranta vaatii kokemusperäistä ja tutkittua tietoa saalislohen, lohisaaliin, lohenkalastuksen ja kalastusympäristön osa-alueista mm. seuraavasti:

- Lohen koko levinneisyysalueen, lohen poikastuotantoalueiden laadullinen luokittelu nykyistä laajemmin (myös Suomen puoli) →kutukantatavoitteen määrittäminen
- Lohien nousun ajoittuminen, mereen palaavien ”talvikoiden” määrä *¹
- Jokeen nousevien kutulohien arvioitu kokonaismäärä kokoluokittain (ennen kalastuskuolevuutta) *¹
- Nousulohien arvioitu kokonaismäärä ja meri-ikä Kolttakönkässä ja Neidenin kalaportaassa *²
- Kutulohien koko-, ikä- ja sukupuolirakenne joen eri osa-alueilla *³
 - Norja, Neiden: alajuoksun perhokalastus- ja uistinsaalis, kypäläverkkosaalis, Kolttakönkään yläpuolinen vapasaalis
 - Suomi, Näätämöjoki: verkkokalastussaalis ja vapakalastussaalis
- Saaliiksi saatujen lohien ajoittuminen edellä mainituilla alueilla pyyntitavoittain *³
- Vapautettujen lohien koko (sukupuoli)rakenne ja ajoittuminen joen eri osa-alueilla *⁴
- Saalistilastot eri kalastajaryhmille *^{3*4}
 - Norja, Neiden: kypäläsaalis ja vapakalastussaalis yksilöpainoina tai kokoluokittain, pyyntitavoittain alueellisesti
 - Suomi, Näätämöjoki: paikkakuntalaisten ja vapakalastajien lohisaalis lohen yksilöpainoina tai kokoluokittain
- Kalastustilastot eri kalastajaryhmille *⁵
 - Norja, Neiden: kypäläverkkokalastajat (luvat), paikkakuntalaiset vapakalastajat (luvat) ja ulkopaikkakuntalaiset kalastajat (henkilöt) ja alueelliset kalastusvuorokaudet
 - Suomi, Näätämöjoki: verkkokalastus (kalastavat ruokakunnat ja verkkomäärät), vapakalastajat (henkilöt) ja erilaiset luvat, kalastusvuorokaudet

*¹ Kaikuluotaus

*² Kalalaskuri ja vedenalainen videokuvaus

*^{3*4} Saalisilmoitukset ja kattavat saalisnäytteet (suomunäytteet) oheistietoineen

*⁵ Kalastuslupatilastot

3. Näätämöjoen kalastussäädökset

3.1. Valtiosopimus ja kansalliset lait

Näätämöjoen luonnonvaraisten lohikantojen seurannasta ja kantojen tilan hoidosta on sovittu Suomen ja Norjan välisissä sopimuksissa ja kalastussäännöissä, vuosilta 1964, 1978 ja 1984. Voimassaoleva Näätämöjoen kalastussopimus on 35 vuoden takaa, joten todennäköisesti se tullaan ajantasaistamaan lähitulevaisuudessa. Kalastussäännössä määritellään mm. eri pyyntitapojen kielletyt kalastusajankohdat, lohiverkkopyydysten ruokakuntoa kohtainen lukumäärä, lohiverkkojen pituus, korkeus, solmuväli ja asettaminen pyyntiin (etäisyydet toisiin verkkopyydyksiin). Itse loheen kohdentuu vain kolme säädöstä, alamittaisen (alle 30 cm) ja kuteneen lohen (talvikko) vapautus sekä vuosirauhoitus (1.9.–31.5).

Näätämöjoen kalastussopimus tai -sääntö ei luo eikä anna kalastusoikeutta, josta säädellään kansallisissa kalastuslaissa (379/2015) ja kolttalaissa (253/1995). Kalastusta harjoitettaessa noudatetaan Näätämöjoen kalastussääntöä, mutta kalastusoikeuden haltijalla ja vesialueen omistajalla on mahdollisuus lupia myöntäessään antaa tiukempia määräyksiä lupaehtoina. Näätämöjoen alue kuuluu Inarin kalastusalueeseen, jolla on myös lakisääteinen velvollisuus ja oikeus säädellä kalastusta tarpeelliseksi katsotulla tavalla.

3.2. Kolttalaki

Kolttasaamelaisia asutettiin mm. Severttjärvelle ja Näätämöön sodan jälkeen. Vuoden 1955 erityisellä kolttalainsäädännöllä pyrittiin tukemaan siirtolaisväestön elinehtoja, asumista ja elinkeinojen harjoittamista. Uudistetussa kolttalaissa (253/1995) mainitaan yleisesti *”oikeudesta harjoittaa kalastusta valtion vesialueilla”*. Laissa ei ole tarkemmin avattu kalastusoikeuden käyttömuotoja. Metsähallituksen kalastusasioista vastaava ylitarkastaja, Lauri Peippo on vuonna 1982 ilmaissut kalastusoikeuksista seuraavaa: *”kalastusoikeutta ei ole määrältään tai laadultaan tarkemmin rajattu tai eritelty, joten sen on katsottava olevan voimassa samanaikaisesti valtion kalastusoikeuden kanssa koko alueella ja kaikkien tällä alueella asuvien hyväksi”*. Vaikka kalastuksen määrää tai laatua ei ole eritelty, niin kalastuksessa tulee noudattaa voimassa olevia kalastussääntöjä, kuten Näätämöjoen kalastussopimus ja sääntö, Inarin kalastusalueen sääntö ja Suomen kalastuslaki ja -asetus. Kolttalain mukainen kalastusoikeus ei ole muuta lainsäädäntöä poissulkeva eikä myöskään anna muuta lainsäädäntöä poissulkevaa kalastusoikeutta.

3.3. Kalastusjärjestöjen ja alueellisten toimijoiden vapaaehtoiset säädökset

Viime vuosina paikallisten kalastajien rooli Näätämöjoen lohikantojen hoidossa on kasvanut merkittävästi rajan molemmin puolin. Lohenkalastusta on rajoitettu vapaaehtoisesti kummankin maan kalastuskäytäntöihin sopivilla säädöksillä. Suomessa Metsähallitus yhdessä Kolttien kyläkokouksen kanssa on sopinut lohiverkkokalastuksen lisäsäätelystä. Ruokakuntoa kohtaista verkkomäärää on vähennetty (3→2) ja verkkokalastuskautta on lyhennetty 20 vuorokaudella elokuusta. Vapakalastukseen on kiintiöity vuorokausimäärä (2 400 vrk) ja lohisaalis (1 lohi / lupavuorokausi). Lisäksi on tehty määräys isojen (yli 60 cm) naaraslohien vapauttamisesta elokuussa.

Norjassa lohienkalastusta on säädellyt Neiden fiskefelleskap, paikallinen kalastajajärjestö. Kämpäläverkko- ja vapakalastukseen on asetettu saalislohiyksilöitä koskevia ehtoja kuten isojen naaraslohien vapauttaminen kalastuskauten eri aikoina. Saalismäärät on myös kiintiöity sekä kämpäläverkko- ja vapakalastukseen (1 000 kg) että kalastusmatkailijan päiväsaaliiseen (v. 2017: 3 lohta/vrk).

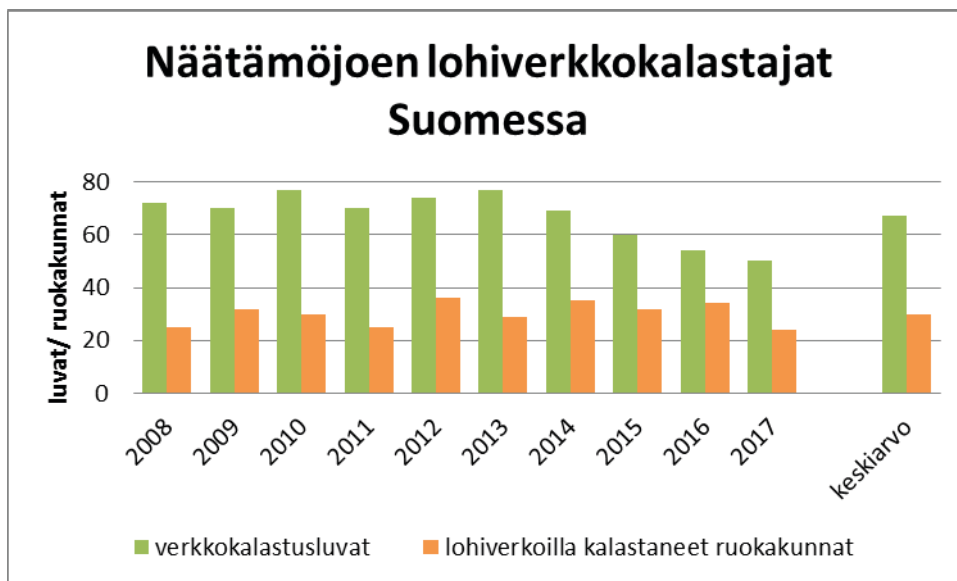
4. Osallistaminen on kuulluksi tulemista

Suomessa Näättämojoen hallintoon, omistukseen ja kalastuksen seurantaan liittyy useita eri tahoja Kolttien kyläkokouksen, Metsähallituksen ja Luonnonvarakeskuksen lisäksi. Lapin Ely-keskus vastaa Näättämojoen kalastuksen valvonnasta ja Neidenin kalaportaan toiminnasta, yhdessä norjalaisten kanssa. Metsähallituksen toimesta rajan ylittävän yhteistyön lisäämiseksi Näättämojoelle on perustettu ”Näättämojoen kalastuksen yhteistyöryhmä”, joka on toiminut vuodesta 2010 alkaen. Yhteistyöryhmän jäseninä ovat Norjasta Neidenin kylän kalastusoikeuden haltijoita edustava kalastuskunta (Neiden fiskefellskap), Suomesta Kolttien kyläkokous, Näättämojoen paikalliskalastajat, Metsähallitus, Luonnonvarakeskus ja Lapin Ely-keskus. Yhteisen rajavesistökomission rooli on seurata Näättämojoen yleistilannetta ja antaa tarvittaessa toimenpide-ehdotuksia ja lausuntoja.

Edustuksellisissa neuvottelutilanteissa tukeudutaan yleiseen asiantuntijuuteen, jolloin yksittäiset kannanotot jäävät lausuntoihin tai satunnaisiin muistioihin. Antoisaan vuorovaikutteisuuteen kytkeytyy kalastajien kattava kuunteleminen ja etenkin kuulluksi tuleminen. Tässä hankkeessa kohdehenkilöitä, Näättämön paikallisia tai ulkopaikallisia lohenkalastajia ei valittu, vaan kaikille kalastuskaudelle 2017 kalastuslupan lunastaneille henkilöille annettiin mahdollisuus oman mielipiteen ilmaisuun haastattelutilanteessa tai postitiedustelujen muodossa.

4.1. Paikalliset kotitarvekalastajat ja ulkopaikalliset eräkalastajat

Vuonna 2017 Näättämojoen vesistöalueen paikalliseen kalastukseen lunastettiin 50 ruokakuntakohtaista kalastuslupaa, jotka oikeuttivat sekä verkko- että vapakalastukseen koko kalastuskauden ajalle. Koska maksuton kalastuslupa lunastetaan myös ”varalta”, lupamäärät eivät ilmennä todellista kalastuspainetta. Hyvinä lohivuosina lohien verkkokalastus saattaa satunnaisesti aktivoitua muutoin kalastamattomissa ruokakunnissa. Viimeisten 10 vuoden aikana lohiverkoilla on kalastettu keskimäärin 30 ruokakunnassa (kuva 3).

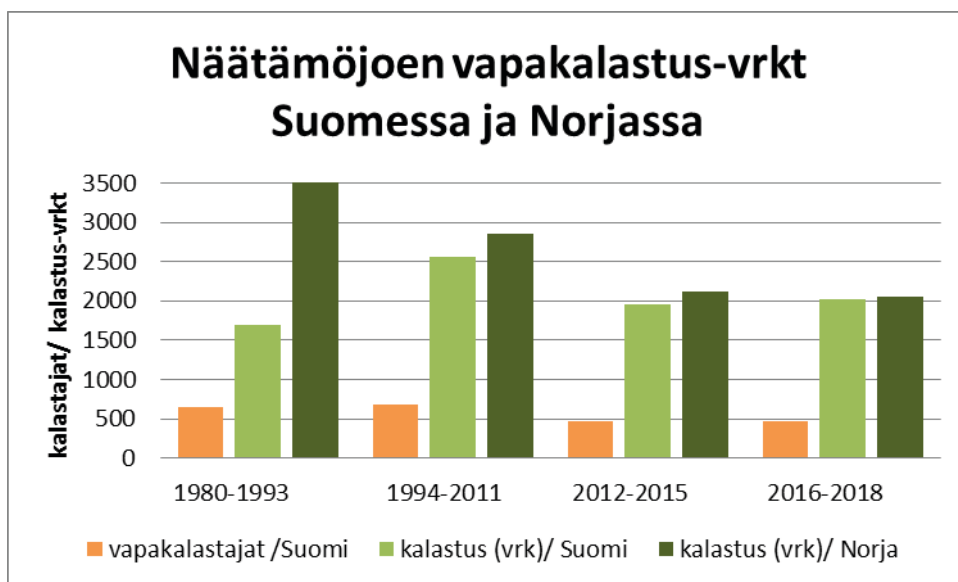
Kuva 3. Näättämojoen kausiluvat ja lohiverkoilla kalastaneet ruokakunnat Suomessa v. 2008–2017.

Paikkakuntalaisten aiemmissa saalistiedusteluissa kalastamattomuuden yleisimmäksi syyksi ilmoitettiin ikääntyminen ja siihen liittyvä sairastelu, liikuntarajoitteisuus, jolloin pitkä kalastusmatka joelle koettiin ylivoimaisena. Muutamat paikalliset kalastivat vuosittain vain Inarinjärvellä.

Ajoittain luontaiselinkeinojen harjoittajien muut työt, vasamerkinät, talonrakennus tai ”muu joutamattomuus” rajoittivat lohenkalastusta. Jos verkkokalastusta harjoitettiin yhdessä sukulaisten tai tuttavien kanssa, pyyntikaverin puute saattoi vähentää myös omaa pyyntiä. Tulevaisuuteen optimistisesti suhtautuva kalastaja, ilmoitti, että *”poika syntyi kesällä, kalastuskausi meni kalakaveria odotellen”*.

Lohen verkkokalastus on edelleen luonteeltaan kotitarvekalastusta ja sen jatkuvuudesta ollaan huolestuneita. Paikkakuntalaisten vapakalastus on hyvin satunnaista, joskus verkkopyynnin ohessa tapahtuvaa virkistystä. Näättämon ja Sevettijärven taajamiin muuttaneiden uudisasukkaiden vapakalastuskohteina saattoivat olla Näättämojoen Norjan puoleinen alue tai muut Norjan lohijoet. Muutamat alueelle muuttaneista ilmaisivat Suomen puoleisen yläjuoksun kalastamattomuuden syyksi *”olla ärsyttämättä paikallisia”*.

Näättämojoen yläjuoksulla, Suomen puolella on käynyt enimmillään noin 800 ulkopaikkakuntalaista vapakalastajaa. Vuosina 1993–2011 vapakalastusluvut lunastettiin useimmiten edullisempina, viikon (7 vrk) kausilupina. Saalistiedustelujen mukaan vapakalastajat kalastivat viikkoluvasta kuitenkin vain noin 4,5 vuorokautta, mikä on huomioitu kuvassa (4). Ennen kalastusvuorokausien kiintiöintiä keskimäärin 650 ulkopaikkakuntalaista vapakalastajaa kävi vuosittain Näättämojoella. Kalastusvuorokausien kiintiöinnin jälkeen vapakalastajien määrä väheni noin 380 henkilöön. Vuonna 2017 oli 2 400 kalastusvuorokauden kiintiö, josta 400 kalastajaa lunasti 1 700 vuorokautta. Samansuuruisesta kiintiöstä vuonna 2018 noin 520 vapakalastajaa lunasti 2 150 vuorokautta.

Kuva 4. Näättämojoen vapakalastajien ja kalastusvuorokausien määrät eri aikajaksoilla Suomessa ja Norjassa.

Norjasta ei ole tilastoitua tietoa vapakalastajien henkilömäärästä tai siitä, ovatko kalastajat norjalaisia Neidenistä, lähialueelta Sör-Varangerin kunnasta tai varsinaisia kalastusmatkailijoita, esim. Suomesta. Edellä mainitusta syystä myös vapakalastusvuorokaudet ovat vain osittain vertailukelpoisia. Ulkomaalaisten, suomalaisten kalastajien osuus Neidenin vapakalastusvuorokausista on kuitenkin huomattava, mikä on todennettavissa Neidenin saalisraportoinnista (scannatura.no).

4.2. Mielipiteiden kartoitusta haastattelemalla ja postitiedusteluilla

Yhteistyössä Kolttien kyläkokouksen, Metsähallituksen ja Luonnonvarakeskuksen edustajien kanssa tehtiin kysymysasettelu Näättämojoen lohenkalastuksen uusista säätelyvaihtoehdoista. Aihealue käsitteli mm. alueellisia ja ajallisia rauhoituksia, saalis- ja kalastuskiintiöitä. Tiedusteluissa ja haastatteluissa Näättämojoen kalastajat saivat arvioida eri säätelyjen sopivuutta, perustella mielipiteensä ja ilmaista korjattavia asiakohtia. Kysymykset laadittiin eri kalastajaryhmille sopiviksi, kohdistuen ensisijaisesti heidän omaan kalastukseensa. Joissain asiakohdissa kalastajan tuli huomioida myös Näättämojoen muut kalastajat. Kysymyksillä ei tarkoituksellisesti haettu ”kitkapintaa” vaan pyrittiin tuomaan esille kalastuksen monimuotoisuus, kalastajien erilaiset oikeudet ja tarpeet sekä lohenkalastussäätelyn kokonaisuus. Lohen näkökulma jäi kalastajan oman henkilökohtaisen pohdinnan varaan.

Näättämojoen paikallisia kalastajia haastateltiin Sevettijärvellä alkutalvesta 2017 ja mielipidekartoitusta täydennettiin kevään 2018 postikyselyillä. Haastattelijana toimi paikkakunnalla asuva Jarno Mäki. Ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien mielipidetutkimus tehtiin postitiedusteluina syksyllä 2017 Luonnonvarakeskuksen saalistiedustelun ohessa. Kaikille suomalaisille vapakalastajille (398), jotka olivat lunastaneet Näättämojoen kalastusluvan kalastuskaudelle 2017, lähetettiin mielipidetiedustelu. Saalisosioon vastasi noin 60 % vapakalastajista, joista lähes kaikki (230 henkilöä) ilmaisivat mielipiteitään kalastussäädöksistä. Haastattelulla tavoitettiin 30 paikkakuntalaista ruokakuntaa, jotka olivat pääasiassa verkkokalastajia. Postitiedusteluun vastasi 11 paikalliskalastajaa, joilla lohenkalastus oli satunnaisempaa.

Useimmat vapakalastajat (180) kirjasivat vastausvaihtoehtojen lisäksi myös omia, vapaamuotoisia mielipiteitään Näättämojoen lohenkalastuksesta. Vapakalastajat olivat lähes poikkeuksetta ulkopaikkakuntalaisia, inarilaisia vastanneissa oli vain muutamia. Mielipidetiedustelujen kattavuus ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien osalta voidaan arvioida hyväksi. Näättämon, Sevettijärven paikkakuntalaisten kalastajien edustavuus tutkimuksessa oli niin ikään riittävän kattava.

Monipuolisten mielipiteiden koostamisessa on yritetty huomioida sekä kokonaisuus että kalastajien ”omat äänet”, kannanotot tai perustelut tiedusteltuihin asioihin, mistä syystä useita mielipiteitä on liitetty sellaisenaan raporttiin. Joissain yksittäistapauksissa, jos kalastaja oli Näättämojoen ensikertalainen, kommentteista voitiin havaita, etteivät kysymykset olleet tarpeeksi yksiselitteisiä tai selkeitä. Parhaassa tapauksessa vastaaja antoi uutta näkökulmaa pohdittavaksi.

4.3. Työpajatoiminta, uusi tapa näkemysten yhteensovittamiseen

Lokakuussa 2018 Metsähallituksen toimesta järjestettiin erillinen työpajapäivä, johon osallistui neljä paikallista kalastajaa ja yksi vapakalastajien edustaja. Näättämon-Sevettijärven paikalliskalastajista kutsuttiin työpajaan sellaiset henkilöt, joiden näkemyksissä tuli Näättämojoen ylä- tai alajuoksen lohenkalastus huomioiduksi pitkällä ajanjaksolla. Kalastajat, jotka jo toimivat Näättämojoen yhteistyöryhmässä eivät päässeet osallistumaan työpajaan. Työpajan ensisijainen tarkoitus oli testata osallistavaa toimintatapaa, mietityttää lohenkalastuksen nykytilaa ja eri säätelyvaihtoehtoja sekä luoda yhteinen näkemys tavoitetilasta, Näättämojoen kestävästä lohenkalastuksesta.

Työpajatoiminnasta vastasi Tomi Tuomasjukka/Työluotsi Oy. Metsähallituksen edustaja, Markku Seppänen ja tutkija, Maija Länsman olivat työpajassa lähinnä kuulijoina, nykyisen säätelyn asiantuntijana tai tutkimustiedon jalkauttajana, jos niistä erikseen kysyttiin. Työpajaan osallistuneet kalastajat tuntuivat erittäin tyytyväisiltä työpajan osallistamismenetelmään, uuteen muotoon ”vaikuttaa”, joten sitä voi suositella vastaavanlaisissa yhteishankkeissa, monella tasolla, ehkä vastaisuudessa myös kalastussääntöneuvottelujen puitteissa.

5. Paikkakuntalaisten verkkokalastajien mielestä...

5.1. Kiinteät kalastuskaudet eri pyyntitavoille

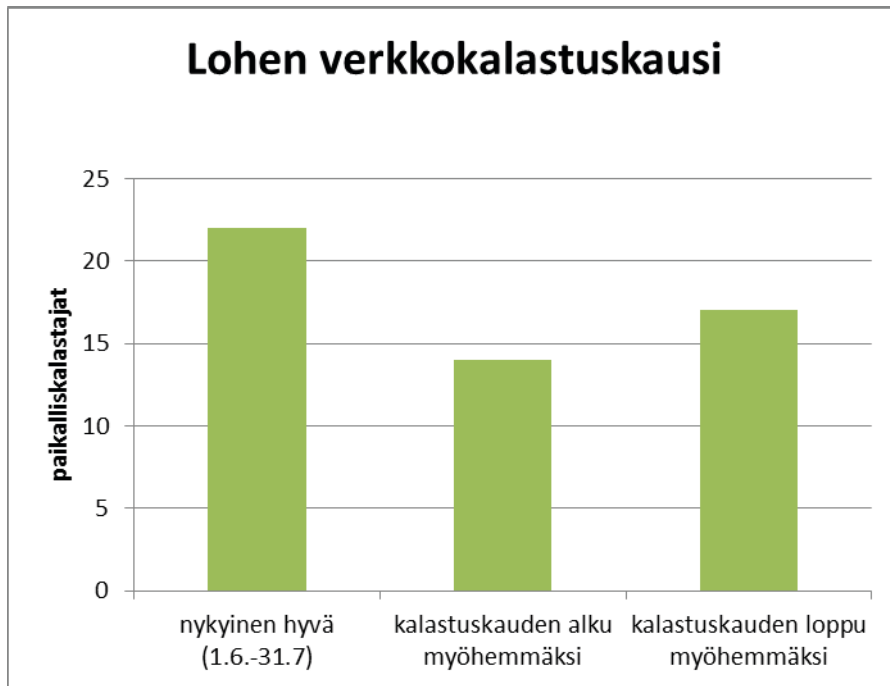
Voimassaolevan Suomen ja Norjan välisen kalastussäännön mukaan lohien rauhoitusajaksi Näättäjäjoessa on 1.6.–31.8. Koko sallitun kalastusajan, 3 kuukautta, lohti saa kalastaa vapavälineillä, mutta pyynti lohiverkoilla pitää lopettaa jo 20.8. Vuonna 2014 Näättäjäjoen lohienkalastuksen yhteistyöryhmän suositukseksi sovittiin tiukemmista kalastusmääräyksistä siten, että mm. lohiverkkojen kalastuskaudeksi sovittiin 1.6.–31.7., mitä on viime vuosina noudatettu.

Haastatelluilla kalastajilla oli kuvan (5) mukaan omia näkemyksiä verkkokalastuskauteen ja sen ajankohtaan seuraavasti:

- 40 % vastaajista oli tyytyväisiä nykyiseen, yhteisesti sovittuun ajankohtaan (1.6.–31.7.)
 - 25 % vastaajista siirtäisi verkkokalastuksen aloitusajankohtaa myöhemmäksi kesäkuulle (aikavälille 10.6.–20.6. tai ”juhannuksesta alkaen”).
 - 28 % vastaajista siirtäisi verkkokalastuksen lopetusajankohdan myöhemmäksi (useimmat kalastajat aikavälille 7.8.–15.8. ja muutamat vastaajat elokuun loppuun asti)
- Kaksi kalastajaa oli sitä mieltä, että verkkokalastuksen voi lopettaa jo heinäkuun puolivälissä ja yksi kalastaja ehdotti, että vielä syyskuulla voisi kalastaa lohiverkoilla.

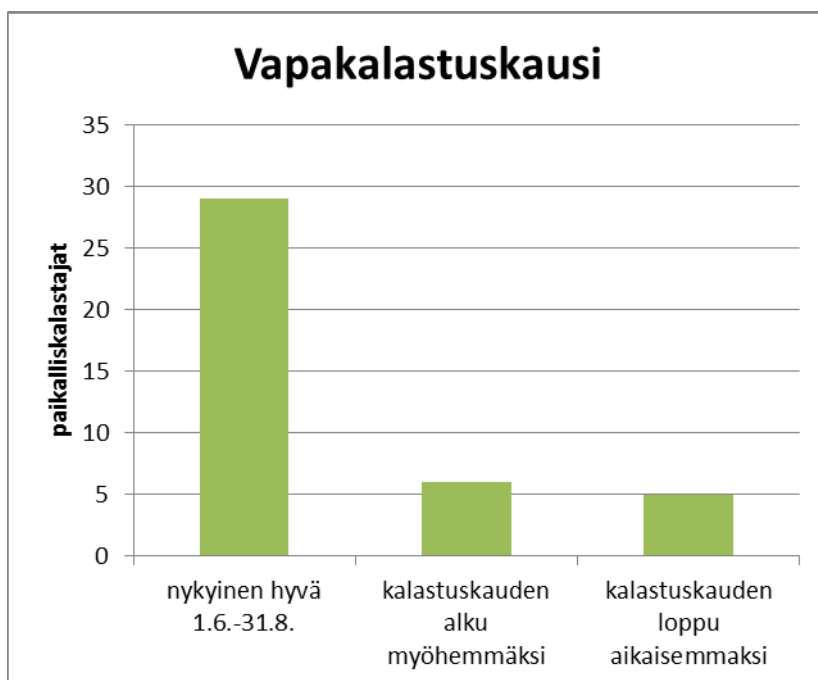
Alkukesän verkkokalastusajankohdan siirtoa myöhemmäksi perusteltiin seuraavasti: *”kesän alussa mereen palaavat talvikot voivat tarttua verkkoihin”, ”liiallinen kalastus kohdistuu parhaimpiin, voimakkaimpiin lohiin, jotka nousevat kutupaikoilleen alkukesästä”, ”vasta heinäkuussa saa parhaat lohet”.*

Elokuista verkkokalastusmahdollisuutta kannatettiin seuraavasti: *”jos on tulvavuosi niin kalastus voisi jatkua elokuulle”* ja vastustettiin seuraavasti: *”täysmätisiä, mustia lohia ei tarvi pyytää”.* Yksi kalastaja esitti verkkopyyntiajan (2 kk) alueellista porrastusta siten, että Näättäjäjoen yläjuoksulla verkkokalastusaika olisi 1.7.–31.8. ja alajuoksulla 10.6.–10.8.

Kuva 5. Näätämöjoen paikalliskalastajien mielipiteet lohen verkkokalastuskaudesta.

Kuvan (6) mukaan suurin osa (72 %) paikallisista kalastajista oli tyytyväisiä Näätämöjoen vapakalastuskauden pituuteen (1.6.–31.8.) ja sen ajoittumiseen. Haastatelluista paikalliskalastajista 15 % oli sitä mieltä, että kalastuskautta voisi kokonaisuudessaan lyhentää joko siirtämällä kalastuskauden alku kesäkuun puoliväliin ja/tai lopettamalla vapakalastus viimeistään elokuun puolivälissä tai yhtenevästi verkkopyynnin kanssa. Muutama kalastaja ehdotti kuitenkin vapapyyntiä jatkettavaksi vielä syyskuun loppuun asti perustellen asiaa meritaimenen kalastusmahdollisuutena.

Kuva 6. Näätämöjoen paikalliskalastajien mielipiteet lohen vapakalastuskaudesta

Paikalliskalastajilla ei välttämättä ollut mielipidettä Näätämöjoen vapapyyntikauden pituudesta, koska he eivät kalastaneet lainkaan vavalla. Mielipiteet olivat ulkokohtaisia, neutraaleja: *”nykyinen hyvä”, ”ihan sama, antaa kalastaa”, ”vapakalastus on niin vähäistä”* tai ääreviä seuraavasti: *”elokuussa pitäisi olla täyskielto kaikentyypiselle lohenkalastukselle”, ”turha pyytää syksykalaja”*.

Uudentyyppistä rajoitustapaa ilmaistiin seuraavasti *”kalastajalla tulisi olla käytössä tietty määrä kalastusvuorokausia kalastuskauden aikana”*. Haastateltu saattoi ehdotuksessaan tarkoittaa niitä Inarin *”kotikuntalaisia”* vapakalastajia, jotka vuosina 2016–2018 kalastivat kiintiövuorokausien puitteissa ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajan statuksella.

5.2. Viikossa neljä (4) verkkopyyntivuorokautta

Kalastussäännön mukainen viikottainen verkkopyyntiaika on neljä vuorokautta (maanantai-illasta perjantai-iltaan). Käytännössä pyynti on aktiivisinta heti maanantai-iltana ja vähenee huomattavasti loppuviikkoa kohden. Alkuvuikosta saaliin saamisen todennäköisyys on suurempi, koska verkkorauhoituspäivien aikana lohia on päässyt nousemaan Norjasta, Näätämöjoen alajuoksulta Suomen puoleiselle yläjuoksulle.

Kuvan (7) mukaan useimmat (68 %) paikalliskalastajat olivat tyytyväisiä nykyisiin, viikottaisiin verkkopyyntipäiviin. Noin joka kolmas paikalliskalastaja oli sitä mieltä, että 3 verkkopyyntipäivää riittäisi. Yksi kalastaja ehdotti vieläkin tiukempaa, kahden verkkopyyntipäivän säätelyä siten, että *”pyynti ajoittuisi maanantai-illasta-tiistaihin (1 vrk), keskellä viikkoa kahden päivän rauhoitus (ti-to) ja torstai-illasta perjantaihin (1 vrk) pyynti olisi taas sallittua”*.

Kuva 7. Näätämöjoen paikalliskalastajien mielipiteet viikottaisista lohiverkkojen pyyntipäivistä (2–4 vrk).

Haastatteluissa paikalliskalastajia pyydettiin miettimään vapaavalintaista tilannetta *”jos verkkokalastajalla olisi vapaasti valittavissa 4 verkkopyyntipäivää viikon aikana...”*. Vastauksista pyrittiin hahmottamaan, mistä näkökulmasta vastaaja tarkastelee asiaa: teknisesti valvonnan näkökulmasta, subjektiivisesti oman kalastuksensa lähtökohdista vai resurssin, lohen suhteen.

Valinnanvapautta kalastajat puolsivat seuraavin kommentein: *”virkatyöläisillä olisi mahdollisuus päästä verkottamaan viikonloppuna”, ”voi käydä kalalla kun itselle sopii, mikä päivä tahansa, kellonaikaa katsomatta”, ”kalastuspaine tasaantuu koko viikolle”*. Useimmat vastaajat suhtautuivat kielteisesti valinnanvapauteen seuraavasti: *”kannatan kiinteitä rauhoitusajoja siten, että joki on*

vapaana perjantaista maanantai-iltaan”, ”joki on tukossa koko ajan”, ”kalastajien vuorotellessa samat verkkopaikat ovat koko ajan käytössä, joten ko. alue ei ole verkoton koskaan”. Mielipiteissä huomioitiin kiitettävästi myös lohien näkökulma: ”viikonloppurauhoitus hyvä, kala saa liikkua vapaasti”, ”pitää sen lohienkin joskus nousta”, ”lohella pitää olla nousurauhaa”.

Käytännössä vapaavalintainen verkkokalastuspäivä ei ole toteuttamiskelpoinen, vaikka kalastaja kesän alussa päättäisi pyyntipäivänsä ja vahvistaisi ne valvonnalle. Yhden kalastajan vastauksesta ilmeni, että jo voimassaolevassa säädöksessä verkkokalastajalla on mahdollisuus valita sopivat pyyntipäivät, ”voi mennä keskiviikkona joelle, jos maanantaina ei kerkiä”.

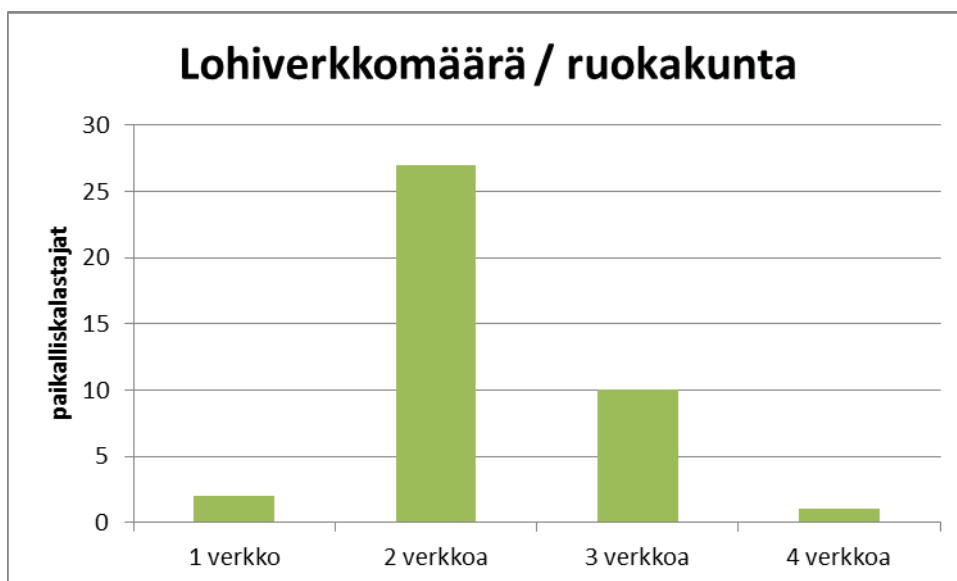
5.3. Ruokakuntakohtaisesti 2 lohiverkkoa riittää

Kalastussäännön mukaisesti jokaisella Näämön tai Sevettijärven taajamissa vakituisesti asuvalla ruokakunnalla saa olla pyynnissä kolme seisovaa lohiverkkoa. Ruokakuntakohtainen lohiverkkojen enimmäismäärä vähennettiin kahteen verkkoon vuonna 2012. Viime vuosina Suomen puoleisella Näämönjoella on noin 30 taloutta kalastanut lohiverkoilla, joten kalastuskauden aikana noin 60 lohiverkkoa on voinut olla pyynnissä.

Tiedustelulla pyrittiin selvittämään, mikä olisi paikalliskalastajan mielestä sopiva verkkomäärä ja mitkä eri tekijät pyydysmäärään vaikuttavat. Kalastajista 68 % tyytyi kahden lohiverkon käyttömahdollisuuteen ja 25 % olisi halunnut palauttaa kolmen verkon säädöksen. Muutama kalastaja aprikoi, olisiko yksi ruokakuntakohtainen lohiverkko jo riittävä (kuva 8).

Vapaissa mielipiteissä pohdittiin lohiverkkomäärään liittyviä hyöty- tai kannattavuustekijöitä seuraavasti: ”kolme verkkoa, koska matka pyyntipaikalle on pitkä”, ”kolme verkkoa, kun pyytää yksin”. Kalastaja, joka ilmoitti seuraavasti: ”kaksi verkkoa lohienpyynnissä ja yksi verkko huonommissa paikoissa, missä roskakala liikkuu” ilmaisi, että samaan aikaan oli pyynnissä myös muun kalan verkko.

Kahden verkon käyttöä puollettiin sanoin: ”kolmella verkolla alkaa olla ahdasta”, ”kahden verkon käyttö estäisi verkkopaikkojen valtausta” ja ”alueella valtakunnan raja – Niloskoski, missä lohi ei pysähdy, pyynti kolmella verkolla ja ylempänä kahdella verkolla”.

Kuva 8. Näämönjoen paikalliskalastajien mielipiteet lohiverkkojen ruokakuntakohtaisesta määrästä.

Yksittäisen lohiverkon mittoihin, verkon pituuteen (30 m) tai solmuväliin (yli 58 mm) kalastajat olivat tyytyväisiä. Muutama vastaaja kommentoi, että solmuväli voisi olla suurempi (60 mm) ja verkon pituus voisi alajuoksulla olla yli 30 metriä ja yläjuoksulla alle 30 metriä. Eräs kalastaja ilmaisi, että verkkojen painottaminen kivillä tai vastaavilla, muualta kuin rantatupulista tulisi säädöksissä mainita, kieltää.

5.4. Hyvistä verkkopaikoista kysyntää

Erään paikalliskalastajan ehdollinen kommentti omasta verkkokalastusaikomuksesta oli seuraava: *”jos vesitilanne olisi optimi, jos tulisi hyvä lohikesä, jos muilta töiltään ehtisi verkostelevaan ja jos joltain toiselta kalastajalta vapautuisi se verkkopaikka”*. Mieliä sisälsi epäilyksen, että verkkopaikat ovat jo ennakolta varattuja. Vakiintuneet kalastuspaikat, verkkojen sijainti toisiinsa nähden sekä ns. ”väyläsääntö” herätti useita muitakin mielipiteitä.

Kalastussäännön seuraaviin asiakohtiin toivottiin tarkistusta:

- *”Lohen, meritaimenen ja meriraudun pyyntiin ei saa käyttää useampaa kuin kolmea seisovaa verkkoa, joiden sijainti on selvästi osoitettu, Näätämön kylässä vakinaisesti asuvaa ruokakuntaa kohti”*
- *”Kaksi seisovaa verkkoa ei saa miltään osin olla 30 metriä lähempänä toisiaan”*
- *”Kalastus vavalla ja vieheellä on kielletty 10 metriä seisovan verkon yläpuolella ja sen sivuilla sekä 50 metriä sen alapuolella”*
- *”Seisovan kalanpyydyksen mitään osaa älkөөn laskettako lähemmäksi joen syvimmän väylän keskiviivaa kuin että tämän ja pyydyksen välimatkaksi jää kuudennes joen tai uoman leveydestä mitattuna tavallisimman keskivedenkorkeuden vallitessa kesällä joen pääuomassa tai sen sivuhaarassa, jossa virtaa vettä koko kesän”*

Näätämöjoen verkkopaikkoja ei ole varsinaisesti vahvistettu tai sijaintia osoitettu suku- tai ruokakuntaakohtaisesti, mikä on ajoittain aiheuttanut eripuraa. Joillakin sukukunnilla on Näätämöjokivarressa tukikohtia, kämppiä, joiden läheisyyteen vuosien saatossa on keskittynyt myös perinteiset pyyntipaikat. Kämpättömät kalastajat ilmaisivat, että *”jokiosuuksilla verkkopaikat vallataan porukkapyyntiin eikä muiden kalastajien pyydyksille ole tilaa”*. Joidenkin kalastajien mielestä *”asiat voidaan sopia joella, ilman erimielisyyksiä”*, kun taas eräiden haastateltujen mielestä *”sopiminen ei onnistu, tulee tappelu”*. Yksi kalastaja ehdotti tilanteen selkeyttämistä siten, että *”verkkopyynti on sallittu vain omalle ruokakunnalle, ei siten, että 2–3 ruokakunnan kanssa valloitetaan alue kalastajaryhmälle”*.

Verkkojen minimietäisyys toivottiin tarkistettavaksi, koska *”suosituimmilla paikoilla ovat nyt sääntöjen vastaisesti”*. Minimietäisyydeksi ehdotettiin 100 metriä tai lohiverkkopaikkojen numerointia, jolloin mittaetäisyydet on valvonnan tarkistettavissa. Rohkein ratkaisuesitys oli *”totaalinen aluerauhoitus lohen surmanloukkuihin”*.

Erästä kalastajaa ihmettytty, *”miksi vapakalastuksen kieltö alkaa 50 metriä verkon alapuolelta, mutta verkosta toiseen verkkoon on 30 metrin minimietäisyys”?* Arvioidaanko, että joessa seisova perhokalastaja häiritsee verkon alapuolisella vesialueella niin paljon, että suojavaikot tulee olla suurempi kuin kahden verkkopyydyksen väli? Voisiko vapakalastaja tietoisesti hätistää lohia verkkoihin?

Säädös, jossa määritellään joen syväväylä ja sen keskiviiva, voitaneen hyvin todentaa, jos jokiuoma on kivikkopohjaista. Sen sijaan kuudennes jokiuoman leveydestä ja tavallinen keskivedenkorkeus kesällä voi aiheuttaa verkkopaikkakohtaista tulkintaa.

5.5. Vapakalastajille sunnuntaivapaa ja lohelle lomapäivä

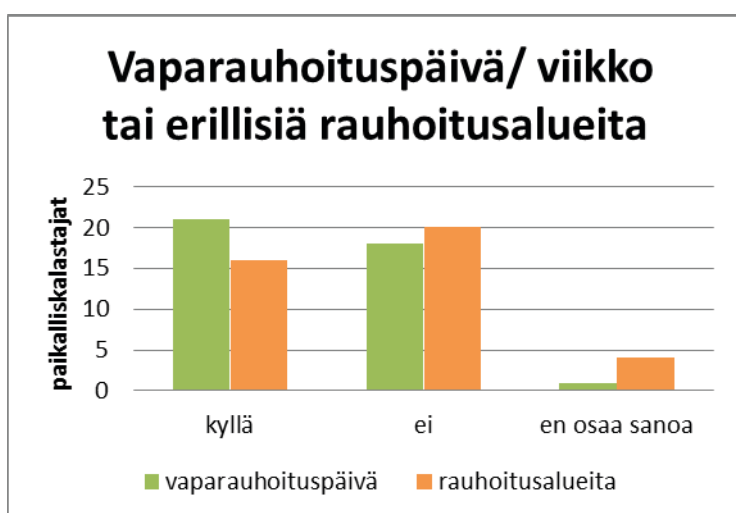
Kalastussäännössä on määräys lohien verkkokalastuksen 3-päiväisestä viikonloppurauhoituksesta, joka päättyy maanantai-iltana (klo 18, Suomen aikaa). Paikalliskalastajilta kysyttiin mielipidettä yhdestä viikottaisesta täysrauhoituspäivästä, joka koskisi myös vapakalastusta. Esimerkkipäiväksi valittiin verkkopyynnin viimeinen rauhoitusvuorokausi, sunnuntai-illasta maanantai-iltaan.

Kalastajat olivat pohdiskelleet asiaa monelta kannalta. Kuvan (9) mukaisesti täysrauhoituspäivää vastusti 48 % vastaajista, joista muutamat mieltivät sitä ulkopaikkakuntalaisen vapakalastajan kannalta seuraavasti: *"turistit tulevat kaukaa", "sotkee onkimisen, jakaa lunastetun kalastusajan"*. Useat kalastajat vastasivat kielteisesti, kuten lisärajoituksiin yleensä, *"ei tarvita"*, tai epäillen säädöksen tarpeellisuutta kalastuspaineen säätelyssä, *"ei rauhointuspäivää, kaikki mahtuvat"*.

Koska Näätämöjoen paikkakuntalaiset kalastavat vavalla hyvin harvoin, heidän suhtautumisensa täysrauhoituspäivään oli myös myönteistä (52 %). He esittivät, että rauhointuspäivä voisi olla muukin kuin esitetty ajankohta (*"keskiviikko"*), pidempi kuin 1 vuorokausi (*"2-3 vuorokautta viikonlopulla, samana ajankohtana kuin verkkopyyntirauhoitus"*).

Rauhointuspäivän puoltajista vain yksi vastaaja ilmoitti rauhointustarpeen lohien näkökulmasta: *"pitäähän lohellakin olla lomapäivä"*.

Norjan puolella Näätämöjoen lohienkalastuksessa on säädös päivittäisestä rauhointuhetkestä (klo 14.00.–18.00), joka koskee kaikkia kalastustapoja. Paikalliskalastajilta kysyttiin vastaavanlaisen, vain vapakalastusta koskevan säädöksen soveltuvuutta joen Suomen puoleiselle ylajuoksulle. Rauhointuksen merkitystä epäiltiin seuraavasti: *"ei isoa merkitystä"*, *"lisää kalastuspainetta illalle"* tai valvonnan kannalta: *"kuka sitä vahtisi"*? Osa vastaajista epäro: *"ei se varmaan huono olisi"*, *"sehän kyllä olisi hyvä"*, *periaatteessa hyvä"*, *"ehkä joki rauhoittuisi?"*. Mielipiteet "norjanmallista" jakautuivat tasaisesti puolesta ja vastaan.

Kuva 9. Näätämöjoen paikalliskalastajien mielipiteet vapakalastuksen viikkorauhointuspäivästä ja erillisistä rauhointusalueista.

5.6. Lohelle rauhoittavia alueita

Kysymykseen, ”pitäisikö mielestäsi joitakin alueita joesta rauhoittaa kokonaan kalastukselta”, paikallisten kalastajien mielipiteet jakautuivat melko tasaisesti (kuva 9). Vastaajat jättivät useimmiten perustelematta kielteisen mielipiteensä, muutama heistä kommentoi kuitenkin seuraavasti: *”pyytäjiä joen pituuteen nähden on vähän”* tai *”verkkopyynti ei onnistu kaikissa paikoissa muutenkaan voimakkaan virran takia”*.

Rauhoitusalueiksi nimettiin Opukasjärvestä Iijärveen, Kallokosken alapuoli, Opukasjärven ylä- ja alaluusuan niska-alueet. Tarpelliset rauhoitusalueet ilmaistiin myös yleisesti, kuten *”hiekkapenkat”*, *”tiedossa olevat kutupaikat”*, *”kapeikot, mistä lohen on vaikea kiertää”*, *”joen suppilopaikat, joissa lohen hankala päästä verkoista ohi”*. Miten säädöksissä tulisi määritellä erään kalastajan ehdotus: *”rauhoitusalueet verkkopyynniltä koskipaikkojen ylä- ja alapuolelta”*?

Kysymykseen, ”tulisiko jokin alue joesta rauhoittaa ainoastaan perhokalastukselle” vastattiin enimmäkseen kielteisesti (58 %). Kysymysasettelu oli epäselvä, koska eräät vastaajat aprikoivat, tarkoitetaanko sitä, että jollain alueella kielletään verkkokalastus kokonaan ja sallitaan vapapyyntimuotonakin vain perhokalastus. Useimmiten paikalliskalastajat vastasivat siten kuin kysymysasettelussa oli tarkoitettu: erillisiä alueita, joilla vapapyyntivieheenä olisi vain perho.

Kalastajat mainitsivat kielteisen näkemyksensä viehekohtaisista rauhoitusalueista seuraavasti: *”kaikki pitää olla tasa-arvoista”* tai *”tilaa on perhostella ilman perhoalueitakin”*. Myönteisten vastausten (25 %) perusteeksi mainittiin: *”perhoäjät pääsevät omaa hommaansa tekemään rauhassa”* ja *”ei siitä haittaakaan ole”*. Myönteiseen suhtautumiseen: *”sama käytäntö takaisin eli perhokalastusalue Ylänäätänojokeen”* annettiin myös kielteinen näkemys: *”yläjoella onkivat kuitenkin uistimella”*.

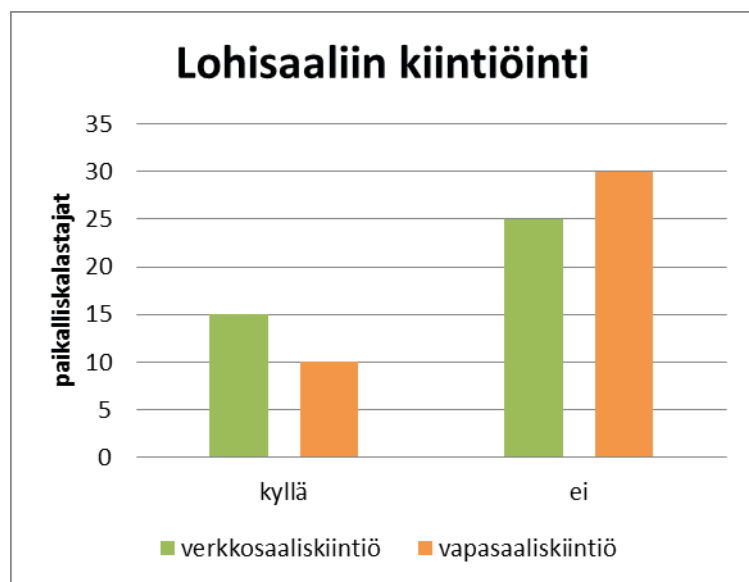
5.7. Saaliskiintiöt, vaikein mutta tavoiteltavin säätelyvaihtoehto

Kysymykseen ”tulisiko verkkokalastuksessa olla saaliskiintiö”, useimmat kalastajat antoivat selkeän mielipiteensä. Yksi kalastaja vastasi kuitenkin kysymykseen kiertäen: ”*luonnonolot kiintiöivät, lohimäärät vaihtelevat vuosittain*” (kuva 10). Haastatelluista 63 % vastusti verkkosaaliin kiintiöintiä monimuotoisin perusteluin: ”*verkkopyyntiä on jo muutenkin supistettu*”, ”*hyvä jos jonkun kalan kesässä saa*”, ”*ei sieltä mitään tulekaan*”, ”*osataan itse säädellä*”, ”*jatketaan entiseen malliin*”.

Saaliskiintiöintiin myönteisesti suhtautunut kalastaja tarkasteli asiaa kansainvälisemmin ja ilmaisi, että ”*Näätämöjoki on maailman ainoa joki, jossa ei ole saaliskiintiötä*”. Aivan näin ”vapaa” Näätämöjoki ei kuitenkaan ole. Saaliskiintiö on Suomen että Norjan puolella vapakalastuksessa ja Norjassa myös käpäläverkkokalastuksessa. Näätämöjoen paikalliseen lohiverkkokalastukseen puollettiin saaliskiintiöintiä mm. seuraavasti: ”*tarjoaa useammalle ruokakunnalle mahdollisuuden verkkosaaliiseen, kun ”pomminvarma” verkkopaikka vapautuu toisen käyttöön*”. Mielipiteeseen perustuen, voidaan arvioida, ettei kiintiösäädös välttämättä rajoittaisi verkkokalastuksen kokonaistehoa.

Optimistisen kalastajan kommentti: ”*en usko kenenkään pyytävän enemmän kuin tarvitsee*”, pessimistisempi kalastaja ilmaisi: ”*ihmisen ahneudella ei ole rajaa veden ollessa sopiva lohen teurastukseen*”, ”*ahneimmalla kalastajalla on ”tupulimies” mukana*”. Ns. tupulimiehen mukanaolo mahdollisti ilmeisesti pyynnissä olevan verkkomäärän tuplaamisen?

Haastatteluissa yritettiin selvittää verkkopyynnillä saadun lohikiintiön määrää. Kysymykseen vastanneet esittivät kalastuskauden kiintiöksi mm. 30–50 kiloa /kotitalous. Viikkokiintiöksi esitettiin 10 lohta, mikä on kilomääränä epämääräinen, koska kiintiö voi täytyä titeistä, pikkulohista noin 20 kiloa, lohijaloista noin 40 kiloa tai lohi -luokan saaliskaloista yli 70 kiloa.

Kuva 10. Näätämöjoen paikalliskalastajien mielipiteet saaliskiintiöinnistä.

Koska Näätämöjoen paikkakuntalaisten vapakalastus on hyvin marginaalista, lohisaaliskiintiöintiin suhtauduttiin enimmäkseen (75 %) kielteisesti (kuva 10). Mielipiteistä saattoi myös ymmärtää, ettei Näätämölle lähdetty vapakalastamaan: ”*ei varmana tarvi kiintiötä, jos kalan saa*”, ”*ei se lohi onkimalla lopu*”. Paikalliskalastajien ja kalastusmatkailijoiden yhdenvertaisuuteen perustuen esitettiin, että ”*vapasaaliskiintiö pitäisi olla sama kuin turisteilla*”. Yleiseksi vapakalastuksen saaliskiintiöksi ehdotettiin 3 lohta vuorokaudessa tai ”*jos kalaa on vähemmän, niin 1 lohi/vrk*”.

5.8. Pyydystä ja päästä -kalastus ei sovi paikalliseen kalastuskulttuuriin

Useimmat paikalliskalastajat (70 %) olivat sitä mieltä, ettei vieheeseen tarttunutta lohta tule vapauttaa (kuva 11). Vaikka kysymyksen tarkoitus oli selvittää varsinaisen saaliskalan vapauttamista, yksi kalastaja muisti huomioida erikseen alamittaisen lohien vapauttamistarpeen. Aihealueesta annettiin runsaasti vahvoja kannanottoja, mutta joukossa oli niitäkin kalastajia, jotka antoivat kalastajalle itselleen vastuuvapauden seuraavin kommentein: *”se on jokaisen oma asia, jos päästää kalan”, ”ihan sama, elokuun lohet ei varmaan vaikuta kudun onnistumiseen”*.

Saalislohiin vapauttamista nimenomaan Näätämöjoella, kotivesillä vastustettiin seuraavasti: *”koltta-alueella ei sallituksi”, ”ei sovi tänne, menkään muualle leikkimään”*. Alueen paikalliskalastajat olivat kotitarvekalastajia, mistä syystä vapauttamiskulttuuriin suhtauduttiin kielteisesti: *”jos onkii, saaliskalat tulisi syödä”, ”ei pidä leikkiä ruualla, voi mennä vaikka Norjan verkkoaltaiisiin”*. Moni kalastaja aprikoi vapautetun kalan tuntoa: *”kidutusta, piinaamista, kärsimistä”* tai kuntoa: *”kala väsy, vaurioituu, vahingoittuu, lähtee alavirtaan, palaa takaisin merelle tai kuolee”*. Vastaajat ilmaisivat kantansa pyydystä & päästä -kalastukseen paikalliseen tapaan maustaen; *”se kyllä pitää kieltää”* tai *”se, se on kyllä kalan kiusaamista”*, mutta myös epätavallisen vahvoja ilmaisuja käytettiin: *”teeskentelyä”, ”jyrkkä EI”, ”rangaistava teko”*.

Postitse tehdyssä tiedustelussa kysyttiin erikseen, tulisiko kookkaammat (yli 60 cm) naaraslohet vapauttaa elokuun 1. päivästä alkaen vapakalastuksessa. Vastaajista enemmistö suhtautui asiaan myönteisesti, ehdottaen vapauttamista jopa koko kalastuskauden ajalle tai myös verkkopyyntiin, mikä ei kuitenkaan käytännössä ole mahdollista. Vapauttamista puollettiin myös komentoimalla *”mitä useampi naaras kutee, sen parempia ja useampia poikasia syntyy”*. Paikalliskalastajan mielipiteeseen, vavalla saadun lohien vapauttamisesta liittyi useimmiten ajatus, että säädös koskisi lähinnä ulkopaikkakuntalaisia eräkalastajia.

Kuva 11. Näätämöjoen paikalliskalastajien mielipiteet lohien pyydystä & päästä -kalastuksesta.

5.9. Muiden kalojen pyynti vähäistä, mutta mielipiteitä herättävää

Näätämön, Sevettijärven koltta-alueen asukkaat kalastavat muuta kalaa, esimerkiksi siikaa, nieriää ja harjusta tavallisemmin lähialueen tunturijärvistä, harvemmin Näätämöjoesta tai sen järvilaajentumista (Vuontislompolo, Iijärvi). Haastatteluissa kalastajilta kuitenkin pyydettiin mahdollisia havaintoja Näätämöjoen muiden kalojen runsaussuhteissa tapahtuneista muutoksista.

Kalastajista 70 % ei ollut havainnut muutoksia tai kysymykseen ei osattu vastata. Ilmaistut muutokset olivat keskenään vastakkaisia, mm. harjuskanta oli lisääntynyt kolmen kalastajan ja vähentynyt viiden kalastajan havainnoissa. Samoin siikakannan arviot vaihtelivat. Arvioihin saattoi vaikuttaa kalastajan havainnointiajanjakso, oma kalastushistoria tai kalastajan tavanomainen pyyntipaikka. Ainoastaan haukien määrän lisääntymisestä kaikki vastaajat olivat yksimielisiä.

Kalastajista 70 % vastasi myönteisesti haastattelukysymykseen ”mahdollistavatko nykyiset säännöt riittävästi muun kalan pyynnin”. Muutosehdotuksena mainittiin kuitenkin mm. meritaimenen pyynnin tehostaminen siten, että vapapyynti voisi jatkua syyskuun loppuun asti. Hauen verkkopyyntiä ehdotettiin lisättäväksi lompoloissa keväällä, heti jäiden lähdön jälkeen, samoin kuin keväistä siianpyyntiä. Viimeksi mainittuja pyyntejä on jo nykyisillä säädöksillä mahdollista tehostaa, huomioiden kuitenkin, että toukokuinen verkkokalastus tulee kohdistua nimenomaan järvipyyntiin. Kalastajien ilmoittama tarve lisätä hauen pyyntiä tarkoitti todennäköisesti sen poistopyyntiä, ei välttämättä omakohtaista halua lisätä hauen käyttöä ravintona.

Kalastussäännössä muun kalan pyyntiä säädellään eri pykälissä seuraavasti:

- ”Joessa kauttaaltaan ja järvessä 200 metriä lähempänä joen niskaa ja suuta saadaan muun kalan pyyntiin käyttää ainoastaan seisovaa verkkoa ilman virransuojusta sekä vapaa ja viehettä. Tässä pyynnissä ei saa käyttää useampaa kuin kolmea verkkoa, joiden sijainti on selvästi osoitettu kalastajaa kohti”
- ”Järvissä edellä mainittua etäisyyttä kauempana joen suusta ja niskasta saadaan muun kalan pyyntiin käyttää seisovaa verkkoa, nuottaa, johtoaitaista rysää, katiskaa, mertaa sekä koukupyödyksiä pitkäsiimaa lukuun ottamatta”
- ”Määrätyt viikkorauhoitukset (pe-su) ja vuosirauhoitukset (20.8/1.9.–31.5.) ovat voimassa myös muun kalan pyyntiin nähden kalastusalueen joissa ja muissa virtaavissa vesissä, ei kuitenkaan järvissä”
- ”Muun kalan verkoissa 40–45 mm:n solmuväli”

Haastateltujen kalastajien mielestä muun kalan pyyntisäädöksiin tulee tehdä useita täsmentäviä muutoksia, joiden tarkoitus ei ole aktivoida esim. siianpyyntiä vaan ehkäistä siikaverkkojen mahdollinen hyötykäyttö lohenpyynnissä. Useiden vastaajien mukaan siikaverkoilla ohjataan lohia varsinaiseen lohiverkkoon: ”miksi 8 metrin liinalla pyydetään siikaa, kun vettä on 3-4 metriä”, ”siikaverkot pois virtapaikoista”, tai ”siikaverkoilla pyydetään tarkoituksellisesti pienikokoisempia lohia”.

Tarkennus- tai muutosehdotuksina muun kalan verkkopyyntiin esitettiin seuraavia asiakohtia:

- Muun kalan verkkomäärä 1–2–3 verkkoa /ruokakunta (nyt rajoittamaton)
- Verkon korkeus enintään 3 metriä (nyt ei määritetty)
- Solmuväli suuremmaksi 50–55–60 mm (nyt 40–45 mm), huomioitavaksi myös langanvahvuus
- Langanvahvuus 0,15–0,17 mm (nyt ei määritetty)
- Siikaverkot virtapaikoissa (nyt ei tarkemmin määritetty joen koskipaikkaa, lompoloa tai suvantoa, lukuun ottamatta 200 metrin vyöhykettä)

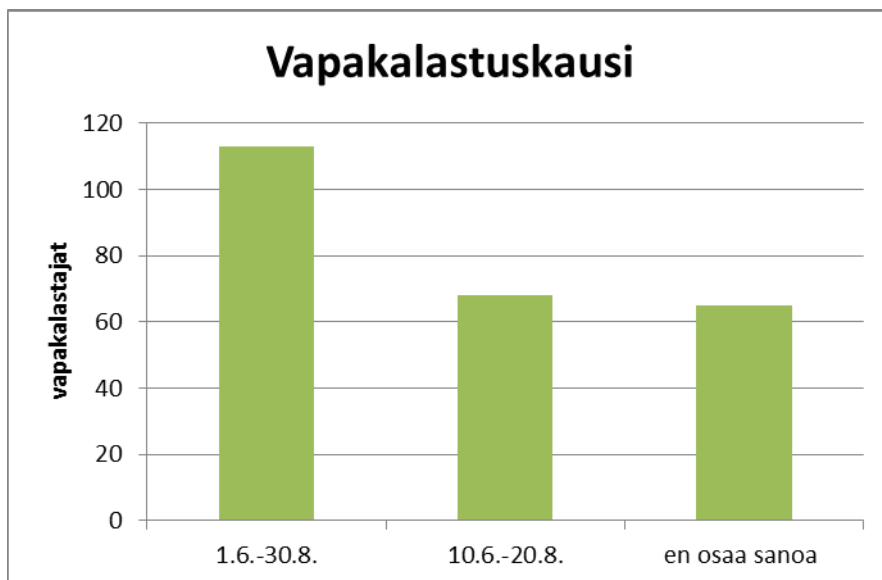
6. Ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien mielestä...

Ulkopaikkakuntaisten vapakalastajien tiedusteluissa annettiin kysymyskohtaisesti muutamia vastausvaihtoehtoja, jotta koostaminen olisi ”vapaata sanaa” selkeämpää. Kalastajilta toivottiin kuitenkin perustelua valintaansa tai täysin uuden näkökulman esiintuomista vapaamuotoisesti. Hyvin moni vapakalastaja liitti omia näkemyksiä vastauksiinsa. Mielenpitoista saattoi erottaa Näämönjoen konkarikalastajat ensikertalaisista, joiden tuntuma erämaajoen lohenkalastukseen oli vielä pintapuolinen, suurilla odotusarvoilla taustoitettu. Muuttuneet vapakalastussäädökset antoivat aihetta vastausten kirjoon. Muutamat kalastajat pohtivat myös kalastussäätelyn tarkoitusta odotettua enemmän.

6.1. Kalastussäännön vapakalastuskausi edelleen sopivin

Ulkopaikkakuntalaisten postitiedustelussa annettiin pohdittavaksi Näämönjoen lohen vapakalastukseen kaksi vaihtoehtoista kalastuskautta, kalastussäännön mukainen (1.6.–31.8.) tai alku- ja loppukesästä lyhennetty kalastuskausi (10.6.–20.8.).

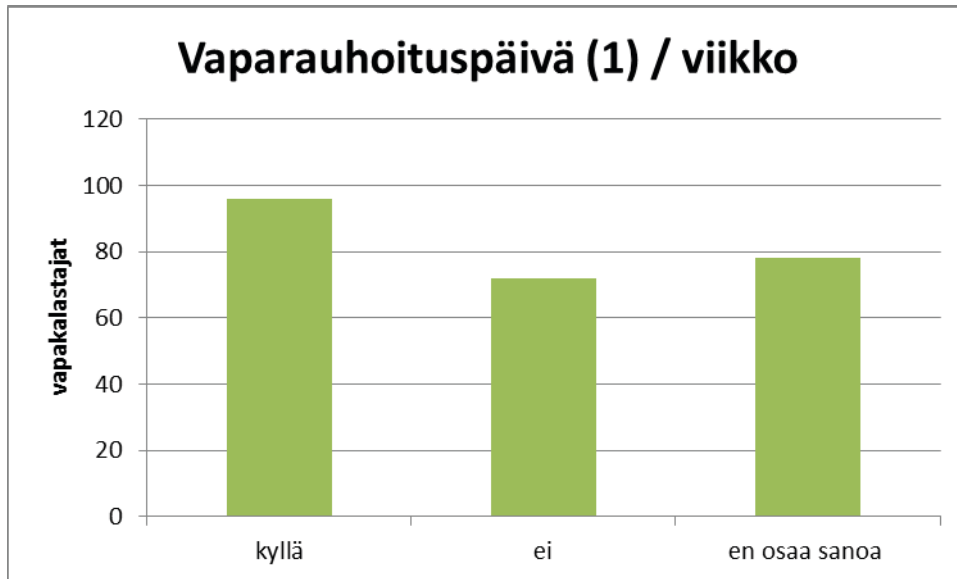
Neljännes vapakalastajista ei osannut sanoa mielipidettään tai molemmat vaihtoehdot sopivat: *”kumpikin aika sopii, perinteinen oma kalastusretki tehdään elokuun alussa”*. Enemmistö (62 %) vapakalastajista kannatti voimassaolevan kalastussäännön mukaista kalastusaikaa, valintaansa perustelematta (kuva 12). Useiden kalastajien mielestä vapakalastuksen voisi aloittaa vasta juhannuksen jälkeen ja lopettaa jo elokuun puolivälissä. Yhdessä mielipiteessä perusteltiin kalastuskautta elokuun loppuun asti seuraavasti: *”koska lohi nousi (v. 2017) niin myöhään Näämönjoen yläjuoksulle”*.

Kuva 12. Näämönjoen vapakalastajien mielipide lohen vapakalastuskaudesta.

6.2. Viikossa yksi vapakalastamaton vuorokausi, lepopäivä

Kalastajilta kysyttiin viikottaisen kalastusajan lyhentämisestä, ”*tulisiko joki rauhoittaa kokonaan yhden vuorokauden ajaksi, esimerkiksi sunnuntai-illasta maanantai-iltaan*”? Noin 30 % kalastajista ei osannut sanoa mielipidettään lepopäivästä. Hieman yli puolet mielipiteensä ilmaisseista kannatti viikkorauhoitusta (kuva 13). Jos viikottainen vaparauhoituspäivä laaditaan, kalastusvuorokausi tulee yhdentää verkkopyynnin rauhoitusajankohtaan.

Kuva 13. Näätämöjoen vapakalastajien mielipiteet vapakalastuksen viikkorauhoituspäivästä.

Erään vastaajan mielestä rauhoitus tulisi olla ”*liukuva, siten että Norjassa ko. rauhoitus olisi esimerkiksi la-su ja Suomen puolella su-ma*”. Tällä menettelyllä nousulohella olisi mahdollisuus kahden päivän viikonloppuun, vapaaseen nousuvaellukseen kohti Näätämöjoen yläjuoksua. Lähes yhtä monen kalastajan mielestä vapakalastuksen viikkorauhoitus on tarpeeton vähäisen kalastuspaineen takia eikä sillä katsottu olevan merkitystä myöskään kutulohikantojen vahvistumiseen. Viikkorauhoitusta vastustettiin kommentoimalla: ”*vapakalastus on suruttomin, tehottomin säätelyvaihtoehto*”. Vapakalastukseen liittyvän matkasuunnitelman, kalastusjärjestelyn ja mökkivuokrauksen näkökulmasta esitettiin vaihtoehto: ”*mieluummin koko viikon rauhoitus*”.

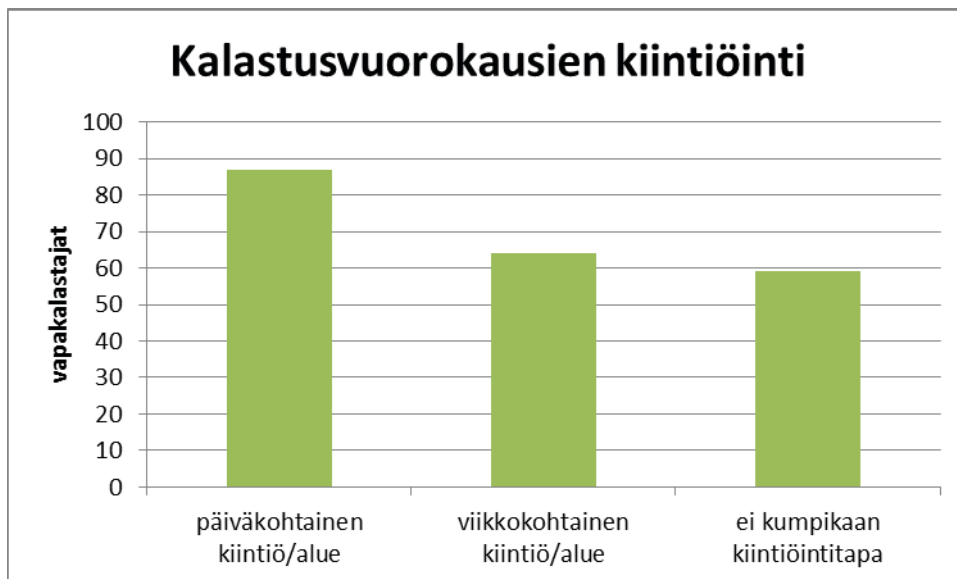
Kalastajien palautteista löytyi mielenkiintoisia katsomuseroja, kun yksi kalastaja kommentoi, että erämaassa ei voi olla yhden vuorokauden mittaista rauhoitusta. Kiireisempi kalastaja ehdotti lyhytkestoista 12 tunnin kalastuslupaa. Vuoden 2018 lupakäytännön mukaan Näätämöjoelle on voinut ostaa myös puolen vuorokauden vapakalastuslupia (klo 07.00–19.00 tai klo 19.00 – 07.00).

Joidenkin vapakalastajien mielestä voisi noudattaa ”Norjan mallin” mukaista käytäntöä jokapäiväisistä rauhoitustunneista (klo 14.00–18.00). Norjassa ko. rauhoituksella on pyritty edistämään lohien nousua suuren Kolttakönkään vaikutusalueella, jossa se koskee myös kypäläverkkokalastusta. Tuntirauhoitusta esittäneet vapakalastajat tarkoittivat todennäköisesti vain vapakalastuksen rauhoitusta Suomen puolella, jolloin se tarjoaisi eräkalastajille sopivan lounaspäivällisajan lepotauon.

6.3. Vuorokausikiintiöt herättivät irrottamaan mielipiteitä

Metsähallituksen päätöksen (MH 4134/2016/05.04.00) mukaisesti Näätämöjoen lohenkalastuksessa on 2 400 vapakalastusvuorokauden kiintiö. Suomen Kalastuslakiin oli vuonna 2016 tullut muutoksia, jotka aiheuttivat Näätämöjoen lohenkalastukseen epätietoisuutta mm. Inarin kunnassa, muualla kuin Näätämön ja Sevettijärven kylissä asuville vapakalastajille. Tutkimusvuonna vapakalastusvuorokaudet oli kiintiöity viikottain Näätämöjoen viidelle eri osa-alueelle erikseen, mikä aiheutti selvittelyä ja muutosta myös käytännön lupamyynnissä. Lupavuorokausia jäi lunastamatta ja vapakalastajien määrä väheni huomattavasti, kun lupien varaus- ja myyntijärjestelmä ei toiminut moitteettomasti.

Tiedustelun mielipidekysymys vapavuorokausikiintiöstä aktivoi runsaaseen mielipiteiden ilmaisuun (87 % kalastajista). *”On hyvä, ettei koko lomaviikko mene pieleen, jos pääsee edes yhtenä päivänä kalaan”*. Kyselyssä saatiin myös hyvin suoranaista asiakaspalautetta. Näätämöjoen erämaaluonteen huomioiden oli yllättävää, että kalastusajan kiintiöintitavoista useimmat vapakalastajat valitsivat päiväkohtaisen kiintiön, vaikka se rajasi kalastusta viikkokohtaista kiintiötä enemmän (kuva 14). Valinnassaan kalastajat pohtivat asiaa ehkä lupatyyppeinä, vuorokausilupa vai viikkolupa. Viikkolupa oli aiemmin suosittu, mutta nykyiseen kalastusvuorokausikiintiöön sopimaton.

Kuva 14. Näätämöjoen vapakalastajien mielipiteet aluekohtaisesta vapavuorokausikiintiöinnistä.

Kalastusvuorokausien kiintiöinti saatettiin katsoa kutakuinkin kohtuulliseksi, mutta usean vastaajan mielestä niiden aluekohtaisuus tuli poistaa mm. seuraavista syistä: *”miten meloja saisi jokialueelle Iijärvi-Kallokoski alueellisten päivälupien tilalle viikkoluvan?”*, *”hankalaa liikkua jokivarressa useita kilometrejä aina kiintiöalueen mukaan, kun kaikkia lupavuorokausia ei ole saanut samalta kalastusalueelta”*, *”on turissa, jos saa koko kalastusporukalle luvat samalta alueelta, samalle ajalle ilman välipäiviä”*, *”reissu on hankala suunnitella, kun alue/päivä -kiintiöillä kirvataan kalastajia”*. Yksi kalastaja moitti, ettei päivälupien määrä ole suhteessa lupa-alueen kokoon (6 lupaa/15 km).

Runsasta kritiikkiä esitettiin kalastusvuorokausien riittämättömästä määrästä. Kiintiöity 2 400 vapakalastusvuorokautta katsottiin liian vähäiseksi. Vuorokausikiintiöinnin tarpeettomuutta perusteltiin seuraavasti: *”Näätämöjoen erämaajokiluonne huomioitava”*, *”jo etäisyydet rajoittavat vapakalastusta”*, *”kiintiöinti hävittää kalastuksen vapauden”*, *”yläjuoksulle lisää lupia, siellä ei ole ruuhkaa”*. Säättelyä ehdotettiin tehtäväksi muilla keinoin, esimerkiksi kalastajakohtaisena kalastusaikana (3–6 vrk).

Varsinaisen luvanmyyntijärjestelmän ”tökkimisestä”, lupien varaamisesta, perumisesta, lupien hinnoittelusta (30 €/vrk) suhteessa alueeseen (ylä-/alajuoksu) tai kalastustapaan (perho/uistin) annettiin eniten kielteistä palautetta. Erään kalastajan esittämää toivomusta, mahdollisuutta varata mökki ja varmat kalastusvuorokaudet seuraavalle vuodelle ennakoon, ei voida toteuttaa kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi. Mökin vuokraaja ei voi olla paremmassa asemassa muihin kalastajiin nähden. Aluekohtainen kiintiöinti kismittu eräkalastajaa, jonka reaalin kalastusaika supistui: *”kävi niin, että lupa-aika kului matkantekoon mökin ja kiintiökalastusalueen välissä”*.

Näätämöjoen vapakalastus selkiytyi huomattavasti, kun kalastuskaudella 2018 aiemman vuoden käytänteet oli korjattu, lupa-alueissa palattu kolmeen erilliseen kalastusalueeseen ja vapavuorokausikiintiöintiinkin sopeuduttu.

6.4. Lohisaaliskiintiöt

Lohen vapasaaliskiintiö (1 lohi/vapavuorokausi) tuli Metsähallituksen säädöksiin vuonna 2010. Useimmat vapakalastajat antoivat näkemyksensä lohisaaliin kiintiöintiin. Lohisaaliskiintiön hyväksyi 90 % mielipiteensä antaneista kalastajista (kuva 15). Kalastajista 3 % hyväksyi kiintiöinnin, mutta antoi uusia vaihtoehtoja kuten: *”1–3 lohta viikossa”*, *”1 lohi tai 1 taimen ja lisäksi 2 muuta lohikalaa/vrk”*, *”2 lohta/vrk siten, että 1 lohi (alle 5 kg) + 1 lohi (yli 5 kg)”*, *”3 lohta /vrk”*.

Vapalohisaaliin kiintiöintiä ei katsottu lainkaan tarpeelliseksi, koska *”verkkokalastuksessakaan ei ole kiintiötä”*. Vapakalastuksen tarpeetonta kiintiöintiä perusteltiin sen vaatimattomalla saalisosuudella seuraavin kommentein: *”ei Näätämöjoesta saavilla nosteta lohta tai teurasteta”*, *”kyseessä on erämaakohde, josta saalista ei kanneta”*, *”Suomen puolen vavoilla saatu saalismäärä on marginaalinen”*.

Kuva 15. Näätämöjoen vapakalastajien mielipiteet vavalla saadun lohisaaliin kiintiöstä.

Näätämöjoen latva-alueella vapakalastaja on voinut vapautua saalistuspaineesta ja keskittyä oleelliseen seuraavasti: *”Iijärven luusuassa saa kalastaa rauhallis in mielin, ei lohta”*. Toki pientä painettakin on saalislohesta voinut syntyä seuraavasti: *”jos saa saalislohen, riittää tekemistä, että saa sen syötyä ennen pilaantumista”*.

6.5. Naaraslohien vapauttaminen ja ”pyydystä & päästä” -kalastus

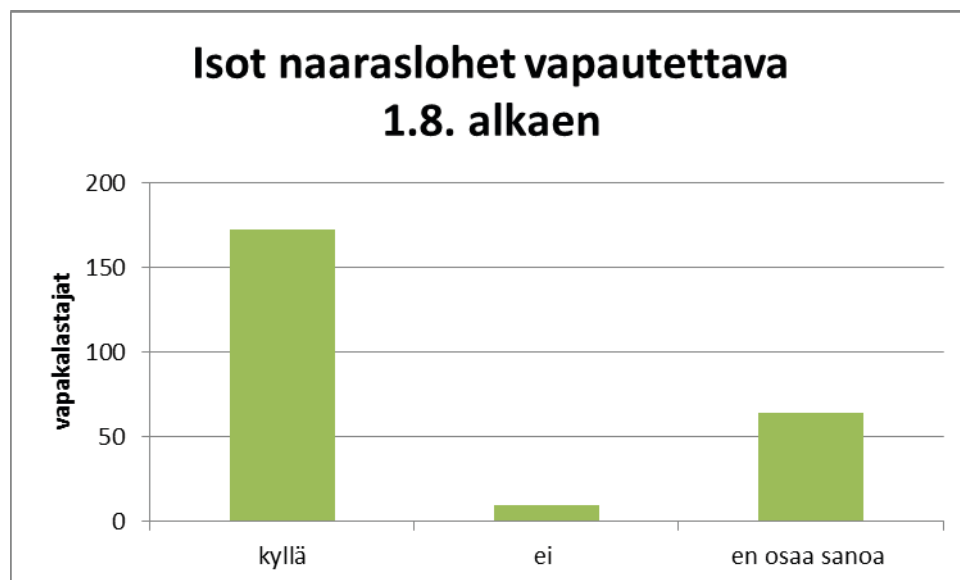
Näätämöjoen vapakalastajien arvioitu lohisaalis vuonna 2017 oli 330 kiloa. Tutkimusvuosi oli lohisaaliiltaan vaatimaton, edeltävien viiden vuoden vapalohisaaliin ollessa keskimäärin 600 kiloa (kuva 1). Vapalohisaalista saatiin edeltäviä vuosia vähemmän, mutta kalastajakohtaisesti keskimäärin yhtä tehokkaasti kuin 35 vuoden pitkäaikaisseurannassa.

Saalis- ja mielipidetutkimukseen vastanneiden kalastajien lohisaalis oli yhteensä 180 kiloa, kattaen 55 saaliiksi otettua lohiyksilöä. Lisäksi kymmenen kalastajaa ilmoitti vapauttaneensa yhteensä 20 ”mitantäyttävää” nousulohta, joiden yhteispaino oli 63 kiloa. Vapautettujen lohien osuus saaliiksi saaduista oli yllättävän suuri (26 %), mikä kertoo vapakalastuksen virkistyksellisestä luonteesta tai kalastajan valistuneesta asenteesta.

Lohia vapauttivat vain ne kalastajat, jotka olivat saaneet syömälohensa jo aiemmin. Vapautetut lohet olivat lohijalkoja, yli kolmen kilon lohia (55 %) tai tittejä (45 %). Suurimmat (6,4 kg ja 5,1 kg) vapautetuiksi ilmoitetut lohet oli saatu elokuun viimeisellä viikolla ja lohet olivat naaraita eli ko. lohiyksilöt piti vapauttaa säädösten mukaisesti. Yleisemmin naaras- tai koiraslohia oli vapautettu jo heinäkuussa eli vapauttamiskäytäntö oli myös täysin vapaaehtoista.

Olipa kyse saaliskiintiöstä vai vain siitä, että erämainen Näätämöjoki oli niin kaukana vapakalastajan kotipaikasta, lohisaalista ei ajateltu tuliaisiksi. Eräät kalastajat kiteyttivät omaksutun saaliskiintiön ja/tai kalojen vapauttamisen seuraavasti: *”kiintiön jälkeen katsomoon, olen tehnyt kolmen heiton käynnin Kontinpaistamalle”, ”mitä kalastan, sen syön joella”*.

Mielipidetiedustelun kalastajista 26 % ei osannut sanoa mielipidettään elokuisten, isojen (yli 60 cm) naaraslohien vapauttamisesta. Vapauttamista vastustavat kalastajat (4 %) olivat sitä mieltä, että *”ruokakalat pitää saada ottaa, oli kalastamisen ajankohta elokuu tai saaliina iso naaraslohi tai ei”* (kuva 16).

Kuva 16. Näätämöjoen vapakalastajien mielipiteet isojen naaraslohien vapauttamisesta elokuussa.

Naaraslohien vapauttamista puolsi enemmistö (70 %) kalastajista. Optimistinen vapakalastaja kommentoi pyydystä ja päästä -menetelmää sanoin *”voi valita sopivat soppakalat”*. Yleiskommentteina saalislohien päästämiseen liitettiin mm. hyvien tekniikoiden hallinta kaloja vapautettaessa, koukkauskielto sekä myös epäily lohien suupielien rikkoutumisesta tai lohien huonosta toipumisesta tautiriskeineen.

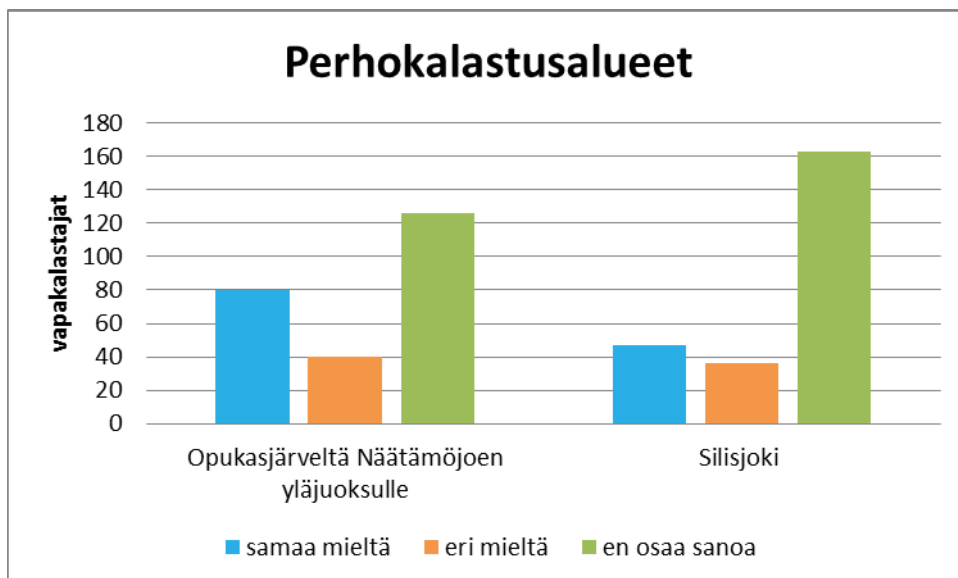
Vuoden 2017 saalistiedustelussa vapautetuiksi kaloiksi ilmoitettiin erikseen myös alamittaisia lohia ja taimenen poikasia sekä harjuksia. Harjusten osalta pyydystä- ja päästä -menetelmän sanottiin olevan kalastajilla jo vakiintunut käytäntö, ”vain syömäharrit otetaan syötäviksi, muut vapautetaan koosta riippumatta”.

Kun kalastajien mielipidettä kysyttiin pyydystä & päästä -kalastuksesta, muutamat perhokalastusspesialistit vastasivat muista poikkeavalla tavalla siten, että Näätämöjokeen ehdotettiin varsinaisia P&P-kalastusvuorokausia, jolloin saisi ”vain kalastaa” siten, että kaikki kalat vapautetaan. Eräs kalastaja kytki P&P-luvan ja mahdollisen viikkorauhoituspäivän siten, että ko. päivänä saisi kalastaa, mutta saaliiksi saisi ottaa vain muita kaloja kuin lohia. Em. käytäntö voisi sopia muuntotyypisille kalavesille kuin Näätämöjoelle, jossa luonnonvarainen lohi on nimenomaan kotitarve- tai erätien tavoiteltu syömäkala.

6.6. Perhokalastukselle omia kalastusalueita

Näätämöjokea suositellaan erityisesti perhokalastuskohteeksi. Päivitettyä tilastotietoa vapakalastajien viehevalinnasta, perho- tai uistinkalastuksen harjoittamisesta ei ole viime vuosilta. Tiedustelussa kysyttiin erillisten perhokalastusalueiden tarpeellisuudesta esimerkkeinä Silisjoki tai Näätämöjoen yläjuoksun alue, joissa aiemmin sai kalastaa vain perholla.

Perhokalastusalueisiin myönteisesti suhtautuneista kalastajista useimmat kannattivat enemmän Opukasjärven yläpuolista aluetta (kuva 17). Joidenkin vapakalastajien mielestä esitetyt alueet olivat riittämättömiä: ”perhoalueita voisi olla enemmänkin, koko joki”, ”isosta jokialueesta useita pieniä pooleja vain perhokalastukseen”, ”vuorovuosittain koko joki perho- tai uistinkalastukselle”. Perhokalastuksen etuisuudeksi ilmoitettiin sen kala- tai lohiystävällisyys.

Kuva 17. Näätämöjoen vapakalastajien mielipiteet erillisistä perhokalastusalueista.

Vastaajista useimmat (55–66 %) eivät osanneet sanoa tai ottaneet kantaa kumpaakaan esitettyyn kohdealueeseen. Vastauksista voitiin havaita sekä lievää väärinkäsitystä että tietämättömyyttä aiempiin säädöksiin: ”koko joki viehevalintansa mukaan” tai ”mukava kalastaa kimpassa, olkoon sitten perhon tai uistimen heittäjä”. Aluerajoitusta pohdittiin myös vapakalastuspaineen kannalta seuraavasti: ”samalle joelle mahtuvat eri vieheitten käyttäjät” ja lohien kannalta: ”vapakalastus on yhtä tehokasta eri vapakalastusmenetelmillä”.

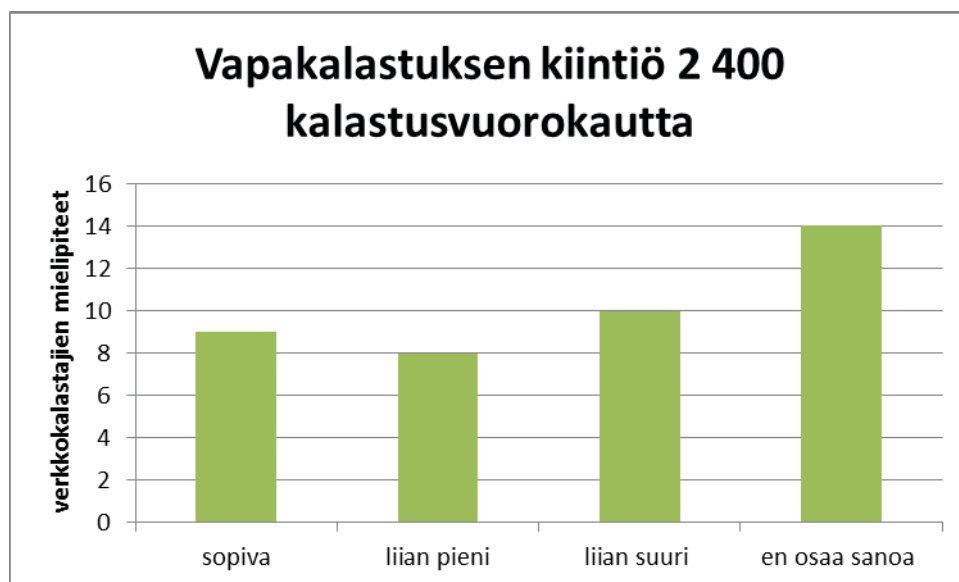
7. Vapaita mielipiteitä→eri tahoille

7.1. Paikallinen verkkokalastaja →vapakalastuksesta

Paikkakuntalaisten yleistä mielipidettä ulkopaikkakuntalaisten vapakalastuksesta kysyttiin vapaamuotoisesti. Kysymykseen jätti vastaamatta kolmannes haastatelluista. Muutama kalastaja suhtautui vapakalastajiin kielteisesti, ilman perusteluja. Enemmistö (60 %) suhtautui vapakalastukseen myönteisesti kommentein: *"ihmisten pitää saada kalastaa", "hyvä homma, saavat kalastaa, tuovat kylälle rahaa ja eivät vie paljon kalaa", "anna onkia, ei kalat vapapyyynnillä loppu", "saavat kalastaa, jotka sinne asti viitsivät mennä"*. Eräät kalastajat kuitenkin ehdollistivat ulkopaikkakuntalaisten kalastusta: *"sallittakoon kohtuudella, kunhan eivät vaaranna paikallisten oikeuksia"* tai *"josko lopettaisivat kalastuksensa heinäkuun lopussa"*.

Haastateltujen paikkakuntalaisten mielestä vapakalastajat eivät ole aiheuttaneet varsinaisia kalastuksellisia häiriöitä tai ongelmia Näätämöjokivarressa. Ulkopaikkakuntalaisten veneen ja moottorin käyttöä kritisoitiin, ehdotettiin tarpeelliseksi säädökseksi, joskin se on jo nykyisen kalastussäännön 9 §:n mukaan kielletty. Jokivarren roskaantuminen ilmoitettiin haitaksi.

Kuvan (18) mukaan kolmasosa paikallisista kalastajista ei osannut sanoa mielipidettään, onko vapakalastuksen kiintiövuorokausien (2 400 vrk) määrä sopiva. Mielipiteensä ilmaisseet kalastajat olivat sitä mieltä, että kiintiö oli kokonaan tarpeeton, sopiva tai vuorokausia voisi vielä lisätä. Kysymystä mietittiin sekä kalastuksen ruuhkautumisen että lohien kannalta: *"joella väljää", "nykyinen tilanne kestävä, mahtuvat", "kiintiö hyvä, jos kalakanta kestää", "lupia voi lisätä, koska saalis on minimaalinen"*. Ne verkkokalastajat, jotka olivat tiukemman kiintiön kannalla, ehdottivat 1 600–1 700 kalastusvuorokauden kiintiötä. Yhden kalastajan mielestä *"jokainen on liikaa"*.

Kuva 18. Paikalliskalastajien mielipiteet vapavuorokausien kiintiöstä.

Useimmat (40 %) paikalliskalastajat eivät ilmoittaneet mielipidettään aluekohtaisesta vapavuorokausikiintiöstä siitä syystä, etteivät olleet siitä tietoisia. Aluekohtaista kiintiöintiä puollettiin seuraavasti: *"onhan ne poolit muuallakin", "oli hyvä, joella oli rauhallisempaa", "poolitus oli ok, mutta lupakäytäntö huono"*. Aluekohtaista kiintiökäytäntöä mietittiin ulkopaikkakuntalaisen vapakalastajan näkökulmasta seuraavasti: *"turistien mukaan ei ole toimiva", "hankala, kun saman"*

porukan kalastajat voi joutua eri porukoihin”, ”turhaa rajoittamista”, ”en nähnyt mitään erityisen hyvää”, ”höpö homma”.

Suomen vanhan kalastuslain mukaisesti ylälappilaiset, Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kuntalaiset saivat vapakalastaa lohi- ja taimenvesissä paikkakuntalaisten maksuttomalla kausiluvalla. 2000-luvulla ylälappilaiset vapakalastajat, joista lähes kaikki olivat inarilaisia, lunastivat vuosittain 100–130 kausilupaa Näätämöjoelle. Kalastustiedustelujen mukaan vain 23 % luvanostaneista todellisuudessa kalasti Näätämöjoella. Viimeisenä, maksuttomana vuonna myönnettiin noin 200 vapakausilupaa. Vuonna 2016 uuden kalastuslain tullessa voimaan, ko. inarilaiset luokiteltiin ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien ryhmään samoille säädöksille (saaliskiintiö/vrk) ja vapavuorokausien aluekiintiölle, mikä herätti kuntalaisissa kritiikkiä. Kalastuslain (10 §) ”kotikuntalaisuutta”selvitetään nyt uudelleen ylälappilaisten asukkaiden kalastusetuutta huomioivammaksi.

Vuonna 2017 ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien joukossa oli noin kymmenen Inarin kunnassa asuvaa henkilöä. Heidän kalastusaikansa ei poikennut ulkopaikkakuntalaisten kalastuksen kestosta, mutta kalastuspäivät oli kuitenkin ostettu useina irtovuorokausina kalastuskauden aikana. Lohisaalista oli saatu keskimääräistä enemmän ja saalislohia oli myös vapautettu.

Useimpien paikallisten kalastajien (59 %) mielestä kotikuntaetus Näätämöjoen vapakalastukseen pitäisi huomioida seuraavasti: *”Inarin kuntalaisille halpa tai kohtuuhintainen (50 €) kausilupa”, inarilaisten vapakalastus mahdolliseksi kuten ennenkin ja paikkakunnalta kotoisin oleville kolttasaamelaisille sama mahdollisuus”*. Epäilevästi suhtautuneiden kalastajien mielestä: *”riittävä paikallinen kalastusoikeus pitää turvata”, ”pitää myöntää kaikille kyläläisille ilmaisulupa vapakalastukseen, jotta eriarvoisuus poistuu”*. Täysin kielteisesti inarilaisten yleisempään vapakalastusmahdollisuuteen suhtautui 23 % vastanneista seuraavin kommentein: *”vapalupa vain valuma-alueen asukkaille” tai ”muut kuntalaiset verrattavissa ulkopaikkakuntalaisiin”, ”vapakalastusmahdollisuus vain Näätämön ja Sevettijärven rekisterikylissä asuville, koska Inarin kunta on laaja, yli 100 kilometriä Kakslauttasesta Kaamaseen”, ”jos on varaa asua Saariselällä, on varaa ostaa vapalupa kiintiöstä”*.

Vain osa ulkopaikkakuntalaisista vapakalastajista tiesi, että Inarin kunnassa asuvat vapakalastajat jakavat samaa lupavuorokausikiintiötä kuin he, kalastusmatkailijat. Inarilaisten asemaa ja heidän oikeutetumpaa kalastusmahdollisuutta (kausilupa) puolsi yksi kalastusmatkailija syystä, että *”siten taataan osaavampien oppaiden käyttö”*.

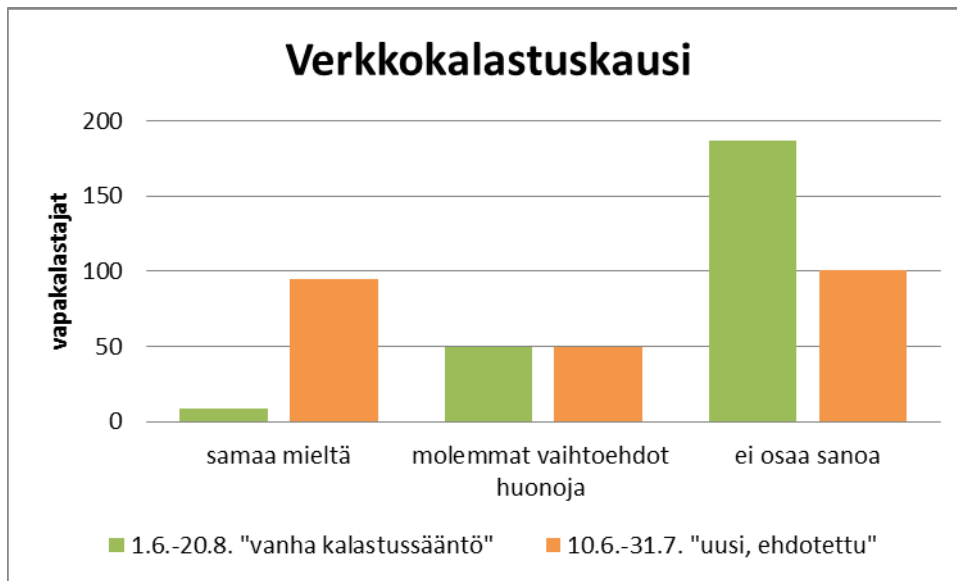
7.2. Vapakalastaja → verkkokalastuksesta

Vapakalastajilta kysyttiin yhdellä valintakysymyksellä mielipidettä paikkakuntalaisten lohiverkkokalastuksesta, verkkokalastuskauden ajoittumisesta. Osittain mielipiteen ilmaisemista vältettiin, koska kolttala-alueen vesiin kohdistuvista erityisoikeuksista tiedettiin eikä niihin haluttu ottaa kantaa. Kuitenkin lyhennetyin kalastuskauten (10.6.–31.7.) kannattajia oli huomattavasti enemmän kuin kalastussäännössä mainitun verkkokalastuskauden (1.6.–20.8.) kannattajia (kuva 19). Verkkokalastuksen rajoittamista sekä alku- että loppukaudesta kommentoitiin ja perusteltiin seuraavasti: *”pyyntiaikaa vähemmän alkukaudesta: isot lohet ja loppukaudesta: tummat lohet”*.

Molemmat vaihtoehdot huonoja -valinnallaan vapakalastajat ilmaisivat useimmiten, että Näätämöjoen lohien verkkokalastus tulisi kieltää kokonaan tai viiden vuoden määräajaksi, koskien myös merikalastusta. Verkkokalastuksen osittaisiksi säätelytavoiksi esitettiin viikottaisia lisärauhoituspäiviä ja verkkomäärän rajoittamista yhteen verkkoon/ruokakunta.

Verkkokalastusta esitettiin rajoitettavaksi Näätämöjoen alajuoksulla, Kallokoskella, keskiosan koskiosuoksilla ja nieluissa (Saarikoski) ja joen loppuluuulla. Lohen kulkureiteille toivottiin myös

tarkemmin nimeämättömiä rauhoitusalueita. Vapakalastajista 14 % ilmaisi mielipiteensä paikkuntalaisten kalastuksesta seuraavasti: ”OK, kohtuullisena kotitarvekalastuksena”, ”osa kulttuuria” ja ”onhan Näätämöjoen kalastus vain kolttien oikeus”?

Kuva 19. Näätämöjoen vapakalastajien mielipiteet lohen verkkokalastuskaudesta.

7.3. Suomessa kalastavat →Norjan kalastuksesta

Kolttala-alueen paikallisia kalastajia pyydettiin nimeämään Näätämöjoen lohta uhkaavia tekijöitä. Useimmat uhat arvioitiin Norjan puolelta tuleviksi kuten liiallinen kalastus rannikolla tai vuonolla, lohen kassikarkulaiset, norjalaisten suursatamahanke tai öljynporausta. Hitaammin eteneviksi yleishaitoiksi tai peloiksi ilmoitettiin ”ilmastonmuutos, meren myrkyt, saasteet ja plastiikat”. Loisten, tähtien ja tautien lisäksi, joita voi tulla myös Suomen puolelta, lohien uhkana koettiin meren tuomat ”ryssänlohet”, kyttyrälohet.

Paikkuntalaisten haastatteluissa oli yksi kohdekysymys Neidenin Kolttakönkään kääpäverkko-pyyntistä. Ko. pyynnistä useimmat kalastajat (57 %) antoivat myönteisen palautteen seuraavasti: ”pitää sallia, kun Suomessa on verkko-oikeus”, ”ei ole moitittavaa”, ”perinteinen kalastustapa”, ”ok, perinne ja saalistus, saadaan myös hyvät saalistiedot”, ”hieno harrastus paikallisille”. Eräs kalastaja jatkoi vastaustaan arvioiden: ”ei siellä kyllä vissiin koltat enää kalasta”? Haastatelluista paikalliskalastajista 10 % suhtautui kääpäkalastukseen kielteisesti: ”kääpänsäisi lopettaa kokonaan”, ”ei niille 20 vuorokautta riitä eikä kukaan valvo”, ”ei ole enää kulttuurinmukaista kalastusta, kun heittopaikka on nyt betonilaituri”. Kääpäkalastuksen perinteeseen esitettiin muutamia lisärajoituksia, kuten: ”perinne säilyisi pienemmälläkin saalistusmäärällä (1 000 kg →800 kg)”, ”vähemmän heittokertoja”, ”pienenpienkin (70 cm→60 cm) naaraskalojen vapautus” ja ”kääpänsäisen heittopäivien määrä (20) vähemmäksi”.

Vapakalastajilta kysyttiin vain yleisesti Norjan puoleisesta lohenkalastuksesta. Eniten mielipiteitä annettiin kääpäverkko-kalastuksesta, joka toivottiin kokonaan tai määräaikaista (5 vuotta) kieltäväksi. Erään vapakalastajan mielipide perustui otaksumaan, että ”kääpänsäistä otetaan kaikki isot lohet korkean veden aikaan”. Yhden vapakalastajan sääntelyehdotuksessa kääpäkalastuksen ajankohta esitettiin sidottavaksi Kolttakönkään vesimäärään. Joidenkin kalastajien mielestä kääpänsäisillä ja Suomen puoleisella verkkokalastuksella tulisi olla samat vuosittaiset saalistusmäärät.

Suomen ja Norjan puoleiseen vapakalastuksen säätelyyn esitettiin yhtenäistämistä: *”samat vapavuorokausimäärät”* tai *”yhtenäislupa”*. Neidenin vapalupien määrää toivottiin vähennettäväksi etenkin alajuoksulla, Kolttakönkään ja jokisuun välillä. Yleiskommentti: *”norjalaisilla liian vapaata kalastusta, suomalaisten onkikalastusta vähennettävä Neidenissä”* sisälsi tavallaan norjalaisten mahdollisuuden säädellä suomalaisten kalastustehoa, tosin vain omalla vesialueellaan.

Usean vapakalastajan mielestä Näättämöjoen lohen suurin uhka oli meri-, rannikko- ja vuonokalastus: *”rajoituksia kansainvälisille vesille”*. Uhkan poistamiseksi ehdotettiin, että rannikon ammattikalastajille annettaisiin korvaus, jotta eivät kalastaisi lainkaan. Yleisemmin luonnonvaraisten lohien suojelua ja kantojen vahvistumista voidaan edistää rajoittamalla eri vuonopyyntitapoja sekä määrällisesti että pyyntiajan säätelyä. Näättämövuonon lohenkalastukseen kohdentuvilla rajoituksilla saattaisi olla selkeämpää suotuisaa vaikutusta nimenomaan Näättämöjokeen nousevien lohien osalta.

7.4. Kalastajat viestittävät valtiollisille tahoille

7.4.1. →valvonnasta

Näättämöjoen kalastuksen valvonnasta vastaa Lapin Ely-keskuksen palkkaama valvojapari. Erämaajokialue on vaativa, valvontaa on tehty pääasiassa jalkaisin, koska venettä voidaan käyttää vain paikoitellen. Satunnaisesti verkkopyynnin määrää ja lohiverkkojen sijoittumista on kartoitettu helikopterista kuvaamalla. Kalastuskausittain ei ilmene merkittäviä rikkeitä, luvat tarkastetaan ja verkkopyyntipaikkoihin, verkon pyyntiin asettamiseen jokiväylässä kiinnitetään huomiota.

Useimpien paikkakuntalaisten (60 %) mielestä valvonta on osaavaa, hyvää tai huippuhyvää. *”Kun kalastajat tietävät, että on valvontaa, jo se ehkäisee mahdollisia rikkomuksia”*. Eräs kalastaja kommentoi, että *”valvonta on paikallaan”*, mikä ei kuitenkaan tarkoittanut, etteivätkö valvojat liikkuisi aktiivisesti laajalla alueella. Paikkakuntalaisista 27 % ilmoitti, että valvonta on osittain riittämätöntä, toimivaa Näättämöjoen alajuoksulla enemmän kuin yläjuoksulla. Parannusehdotuksina esitettiin toista valvojaparia, tuuraajia, osa-aikaisia tai osa-aluekohtaisia valvojia. Eräät kalastajat arvuuttelivat, *”onko valvontapartion käynti ennakoitavissa jollakin alueella”* tai *”pitäisikö vakiintuneita tapoja muuttaa”*? Viimeksimainittuja kysymyksiä ei avattu tarkemmin.

Vapakalastajien vapaan sanan -osiossa muutama kalastaja kirjoitti, että *”valvonnan näkyminen ja sen kautta neuvonnan saaminen on positiivista”*. Toisaalta mainittiin, että *”liialliset rajoitukset ruokkivat sitä, ettei niitä noudateta”*. Näättämöjoen latvaosalla, lijärven niskalla ilmoitettiin kalastetun jo useina vuosina ilman kalastuslupia. Muutamat vapakalastajat olivat havainneet luvatonta syksystä tuulastusta tai joen poikki ulottuvaa lohiverkkokalastusta. Yksi kalastaja vaati ankaria, tasapuolisia rangaistuksia salakalastuksesta ja extralohesta. Saalis- tai kalastuskiintiöiden valvontaa ei yleisemmin katsottu tarpeelliseksi.

7.4.2. →kalastuksen järjestelyistä

Metsähallituksen eräpalvelut myy ja antaa kalastusluvat ulkopaikkakuntalaisille vapakalastajille ja Näättämön-Sevettijärven paikallisille kalastajille. Lupien myynti on lakisäateistä ja siitä on vastuussa vesien pääasiallinen haltija, Metsähallitus. Metsähallituksen luontopalvelut vastaavat myös muutamista alueen kalastukseen liittyvistä palveluista, kuten Näättämöjokivarren vuokratupien ylläpidosta, jokivarren tulipaikoista ja kulkureittien huollosta. Paikkakuntalaisten kalastajien *”vapaan sanan”* -mielipiteissä kommentoitiin, että leiriytymislupia (yli 2 vuorokauden yöpyminen) myönnettäessä pitää ottaa huomioon paikkakuntalaisten vakiintuneet kalastusalueet ja yksityisten eräkämpöjen sijainti. Joelta toivottiin *”tilaa”* myös muille kolttasaamelaisille kuin tukikohdan

omistaville kalastajille. Eräs kommentti käsitteli polkujen liiallista urautumista, koska mönkijöiden käyttö on lisääntynyt.

Vapakalastajien kokemus Näätämöjoesta oli lähes poikkeuksetta – kokemusta ja elämystä. Saunakosken vuokratuvan varustus oli positiivinen yllätys, jokunen toivoi saunan vuokrausmahdollisuutta. Kokonaisvaltaisia kokemuksiaan vapakalastajat kirjasivat seuraavasti: *”henkireikä”, ”rauha, kiireettömyys, luonto, siinä satunnaisen lohen suola”, ”kalastus on osa luontokokemusta, johon sisältyy valokuvausta, retkeilyä ja perinnettä”*. Eniten ääniä sai *”hiljaisuus”*. Upeat maisemat ja arktiset säät mainittiin niin usein, että moni vapakalastaja tuntui *”saavan virtaa”* saaliittomastakin erämaaretkestä.

Paikkakuntalaiset toivoivat alueen paikallista perinnekalastuskulttuuria paremmin huomioitavaksi seuraavin sanoituksin: *”On pidettävä huolta siitä, että Näätämöjoki säilyy kolttasaamelaisten jokena, jotta perinnettä voidaan pitää yllä tulevienkin sukupolvien hyväksi”, ”ensin on turvettava paikkakuntalaisten kalastus, sitten muut ryhmät, kuten turistit ja yritysten kalastusryhmät”, ”jos kalakanta vaatii kalastuksen vähentämistä, se tulee tehdä ulkopaikallisten vapakalastajien kiintiöstä”*. Kalastussäätelyn ohella ehdotettiin lohikannan vahvistamista siirtoistutuksilla mm. Näätämöjoen sivujokeen, Kuosnijokeen, jota ehdotettiin myös kunnostuskohteeksi.

7.4.3. →saalistilastotutkimuksesta

Yksittäisten kalastajien antamat saalistiedot ovat oleellisen tärkeitä seurantalukuja Näätämöjoen lohikantojen hoidossa. Kaikilla Norjan lohijoilla on ollut jo vuodesta 2004 lähtien saalisilmoitusvelvollisuus ja todennäköisesti vastaava käytäntö tulee koskemaan myös Suomen puoleista Näätämöjokea. Suomen puolella saalistiedot eri kalastajaryhmiltä on saatu kalastuskauden jälkeen Luonnonvarakeskuksen tekemillä posti- tai puhelintiedusteluilla, joiden kattavuus on ollut kohtuullisen hyvä. Kokonaisuudessaan on kuitenkin aina jouduttu arvioimaan vastaamattomien kalastajien osalle.

Useiden Näätämöjoen vapakalastajien mielestä saaliin (ja saaliittomuuden) ilmoittaminen tulisi olla jokaisen kalastajan velvollisuus, vaikkakin yksittäinen kalastaja ilmaisi kainosti: *”ei meinannut kehdata ilmoittaa vähäistä saalistaan”*. Tilastoinnille on tärkeää, että kehdataan, jotta vältetään vastaamattomien kalastajien saalisarvioinnit. Muutamat kalastajat aprikoivat saalisilmoituksen muutoseikkaa, keppiä vai porkkanaa seuraavasti: *”velvollisuus vai houkutteella”, ”ilmoituksen jälkeen palkkioksi kiintiöaikaa seuraavalle vuodelle”* tai *”ilmoittamattomalle ei myönnetä kalastuslupaa seuraavalle vuodelle”*.

Vapasaaliin ilmoittamiseen ehdotettiin vapaavalintaisia, kunkin kalastajan mahdollisuuksien mukaisia tapoja. Eniten esitettyjä olivat *”verkkokaupan kautta tuikki-järjestelmässä”, ”mobiili-vaihtoehdolla, jossa muistutus, sähköpostiin tulleen linkin kautta”* tai *”Näätämöjoen kalastuksen omassa portaalissa”*. Vapakalastajista 21 % kannatti vielä nykyistä postitiedustelua, vaikka nuorempi polvi ilmaisi, että *”kynä ja paperi -ilmoitus on isoisan aikaista”*. Liekö samaa ikäaikaista menetelmää mietti kalastaja, joka ehdotti, että *”saalisilmoitus annetaan kodalla”*?

Taulukko 1. Paikalliskalastajien mielipide (%) saalisilmoitusvelvollisuudesta.

	%
en osaa sanoa	12
eri mieltä	31
samaa mieltä	57
	100 %

Taulukon 1 mukaan useimpien (57 %) paikkakuntalaisten kalastajien mielestä saalisilmoituksen antaminen tulisi olla velvollisuus seuraavin perusteluin: *"miten muuten oikeita tilastoja", "saa tarkat luvut joen tilasta, kalakannan tilasta", "ehdottomasti", "kuuluu hommaan", "ajantasaista tietoa, millä alueella, miten paljon lohta saatu saaliiksi"*.

Kolmasosa vastaajista oli eri mieltä ilmoitusvelvollisuudesta, mikä kertonee lohen merkityksestä kotitarvekalana, henkisen kulttuuriperinnön materiaalisena, arkana osana, josta ei haluttu kertoa. Saalisilmoitusta ei haluttu velvoitteelliseksi pakoksi kommentoimalla seuraavasti: *"vapaaehtoisuus parempi vaihtoehto, velvoitteena jätetään tahallaan ilmoittamatta"*. Velvoitteen myötä epäiltiin edelleen tilastoinnin parantumista: *"ei vaikuta, jos muutama äijä ilmoittaa"*.

Koska paikkakuntalaisissa kalastajissa oli useita ikäihmisiä, saalisilmoitus haluttiin antaa entiseen tapaan postikyselylomakkeella (25 %) tai puhelimitse (12 %). Ehkä henkilökohtaisen verkkosaaliin näkymistä julkisilla www-sivuilla pelättiin? Kalastajat, joilla oli mahdollisuudet ja taidot uusiin sähköisiin tiedonsiirtoihin kannattivat mm. sähköpostikyselyä (kuva 20).

Kuva 20. Paikalliskalastajien mielipide vuosittaisen lohisaaliinsa ilmoitustavasta.

Useimmat paikkakuntalaisten kalastusluvut noudetaan lupapisteestä henkilökohtaisesti syystä, että vakituinen asuminen Näämässä tai Sevettijärvellä on todettava. Muutama koltta-alueen kalastaja kytki saalisilmoituksen ja kalastusluvan lunastuksen siten, että saaliin voisi ilmoittaa lupapisteestä saadulla paperisella saalisilmoituslomakkeella, joka palautetaan kalastuksen päätyttyä. Vastaava ilmoitustapa on ollut jo käytössä. Ilmoituskäytäntöä haittaa se, ettei paperinen lomake muistuta kalastajaa saalisilmoituksen viimeisestä palautuspäivästä.

Tulevaisuuden saalistilastoinnissa kalat ilmoitetaan kalayksilöittäin, mikä edellyttää, että pyyntikauden aikana kaloista pidetään ruokakunta- tai kalastajakohtaista saalispäiväkirjaa. Oman pakastimen syksyinen sisältö on vain osatotuus kalastuskauden lohisaaliista, koska osa saaliista lienee syöty jo jokivarressa ja osa annettu kalastamattomille sukulaisille. Myöskään kalastajan yhteispyynnissä saadut verkkosaaliit eivät liene kalastajien muistissa, jos niitä ei ole kalastuskaudella kirjannut.

Paikkakuntalaisten sähköisen luvanoston ja saalistiedon ilmoittamisen käytäntöä voi soveltaa, jos paikallisluvan ostajan identiteetti on tunnistettu, asuminen tarkistettu ja sähköiset yhteystiedot päivitetty. Sopivin saalisilmoitusvaihtoehto kiteytyi kommenttiin: *"jokainen kykyjensä mukaan"*, viimeistään kalastuskauden loputtua.

8. Summa Summarum – nostoja sääntömuutoksiksi

8.1. Lohenkalastuksen säätely teknisillä vaihtoehdoilla

Taulukkoon (2) on koostettu paikallisten verkkokalastajien ja ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien mielipiteitä niistä säädöksistä ja määräyksistä, jotka olivat voimassa kalastuskaudella 2017 sekä muutamista uusista säätelyvaihtoehdoista (aluerauhoitukset ja viikottainen vaparauhoituspäivä). Teknisiksi muutoksiksi luokiteltiin mm. lohenkalastuskauden pituus, viikottaiset rauhoitukset eri pyyntitavoilla ja lohiverkkomäärä sekä vapavuorokausikiintiöt.

Taulukko 2. Näätämojoen paikallisten verkkokalastajien ja ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien mielipiteet lohenkalastussäätelyn teknisistä vaihtoehdoista. Vastausvaihtoehdon kannatuksen määrä merkitty (+/++/+++)

Verkkokalastuskausi	EOS	1.6.–31.7.	15.6.–31.7.	15.6.–30.8	”eriäviä ym. mielipiteitä”
paikkakuntalaiset		++	+	+	eri kausiaika ylä- ja alajoelle
vapakalastajat	+++		+		verkkokalastuksen täyskielto
Verkkopyyntiaika/viikko	EOS	3 vrk (ma-to)	4 vrk (ma-pe)		
paikkakuntalaiset		++(+)	+++		vapaavalintainen 3 vrk/ viikko
Verkkomäärä/rkk	1	2	3	4	
paikkakuntalaiset	(+)	+++	+	(+)	3 verkkoa, pitkä pyyntimatka
Vapakalastuskausi	EOS	1.6.–30.8.	15.6.–20.8.		
paikkakuntalaiset		+++	+(+)		ei vaikuta omaan kalastukseen
vapakalastajat	++	+++	+(+)		vapakausi=verkkokausi
Vaparauhoituspäivä	EOS	KYLLÄ	EI		
paikkakuntalaiset		++(+)	++		ei vaikuta omaan kalastukseen
vapakalastajat	++	++(+)	++		tarpeeton, ei kalastuspainetta
Vapavuorokausikiintiöt	EOS	sopiva	liian pieni	liian suuri	
paikkakuntalaiset	++	+	+	+	aluekiintiöinti tarpeeton
vapakalastajat		++	+++		aluekohtaisuus liian rajoittava
”Täysauhoitusalue”	EOS	KYLLÄ	EI		
paikkakuntalaiset	(+)	+(+)	++		osa-aluerauhoituksia
Perhokalastusalue	EOS	KYLLÄ	EI		
paikkakuntalaiset	(+)	+	+++		on tilaa perhostella koko joella
vapakalastajat	++	++	+		uistin ja perho vuorovuositain

8.2. Lohenkalastuksen säätely saaliskiintiöillä

Taulukossa (3) on koostettu paikallisten verkkokalastajien ja ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien mielipiteet lohisaaliskiintiöinnistä, pyydystä ja päästä -kalastuskulttuurista sekä isojen naaraslohien vapauttamisesta. Ulkopaikkakuntalaisella vapakalastajalla on ollut yhden lohien vuorokausikiintiö koko kalastuskauden aikana jo vuodesta 2010 lähtien, joten siitä lähtien on tavallaan ollut myös pyydystä & päästä -käytäntö. Määräys isojen, elokuisten naaraslohien vapauttamisesta tuli käytäntöön vuonna 2014.

Taulukko 3. Näätämöjoen paikallisten verkkokalastajien ja ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien mielipiteet lohisaaliin kiintiöinnistä, pyydystä ja päästä -kalastuksesta ja lohien vapauttamisesta. Vastausvaihtoehdon kannatuksen määrä merkitty (+/+/+++).

Verkkosaaliskiintiö	EOS	KYLLÄ	EI	"eriäviä ym. mielipiteitä"
paikkakuntalaiset		+(+)	++(+)	30–50 kg /kotitalous
Vapasaaliskiintiö	EOS	KYLLÄ	EI	
paikkakuntalaiset		+	+++	ei lohi onkimalla lopu
	EOS	1 LOHI/ VRK	EI	
vapakalastajat	+	+++	(+)	2-3 lohta/vrk, 1-3 lohta /kalastaja
Pyydystä ja päästä	EOS	KYLLÄ	EI	
paikkakuntalaiset	(+)	+	+++	rangaistava teko, pitää kieltää
vapakalastajat		+++		erityinen pyydystä & päästä -lupa
Isojen naaraslohien vapauttaminen 1.8. alkaen	EOS	KYLLÄ	EI	
paikkakuntalaiset		+++		ei vaikuta omaan kalastukseen
vapakalastajat	+(+)	+++	(+)	vain sallitut syömäkalat otetaan

8.3. Yhdistelmäsäätely, paljonko säätelyä on tarpeeksi?

Kalastajien mielipiteet antoivat suuntaa-antavaa taustaa, miten lohienkalastusta voitaisiin säädellä siten, että mahdollisimman hyvin eri intressiryhmien kalastustavat ja käytänteet tulisivat huomioituiksi. Kalastukseen liittyviä eturistiriitoja on olemassa, mutta Näätämöjoen lohien tulevaisuus tulee turvata niistäkin huolimatta. Kalastuspainetta voidaan vain osittain säädellä. Nykyisten sääntöjen teknisiin määräyksiin on perusteltua lisätä myös lohisaaliiden kokonaismäärää sääteleviä elementtejä, joka antavat vastuuta itse kullekin kalastajalle.

Mielipidetiedustelujen koostamisen yhteydessä voitiin havaita, että melko harva kalastaja perusteli mielipidettään lohien näkökulmasta, omaa kalastusta peilattiin mielellään toisiin kalastajiin vastarannalla, Norjan rannalla tai Norjan rannikolla. Ehkä tästä syystä on selkeintä, että säädösten perusteet laaditaan valtioiden tasolla, "lakisäteisesti", olettaen, että siten huomioidaan kokonaisuutena vedenalainen lohiresurssi? Seuraavassa yritetään sanoittaa tutkimukseen osallistuneiden kalastajien mielipiteitä säädöksistä ja tuoda esille niihin liittyviä tutkimustuloksia.

8.3.1. Lohen verkkokalastus

Useat paikalliskalastajat olivat tyytyväisiä lohiverkon kalastuskauteen (1.6.–31.7.), joka on Näätämöjoen yhteistyöryhmän suosituksen mukaisesti kalastussääntöä (1.6.–20.8.) tiukempi. Puolet kalastajista olisi siirtänyt verkkokalastuskauden alkua kesäkuun puoliväliin ja vastaavasti jatkanut lohiverkkokautta elokuun puoliväliin. Siirtoja perusteltiin mm. lohen nousun ajoittumisella. Esitys Suomen puolella aluekohtaisesti (2 eri aluetta) sovellettavalle kalastusajalle edellyttäisi kalastajan pyynnin kohdentumista vain yhdelle alueelle. Verkkopyyntialueen, -ajankohdan sekä pyyntiajan yhdentäminen Norjan kypäläverkkopyyntiin (20 kalastusvuorokautta) tarkoittaisi, että Suomen puoleisen lohiverkkokalastuksen ajankohta olisi esimerkiksi 15.6.–20.7. (alajuoksu) ja 20.6.–25.7. (yläjuoksu).

- **Vapakalastajien esitys Näätämöjoen valjastamisesta yksinomaiseen vapakalastukseen on mahdollista vain Näätämöjoen kalastussopimuksen ja -säännön mukaisesti, missä lohen verkkopyyntisäädökset koskevat yhtäläisesti Suomen ja Norjan kalastusta. Jos Suomen puolella kielletäisiin kokonaan verkkopyynti, se koskisi myös kypäläverkkopyyntiä Norjassa, Neidenissä. Lohen kalastuskuolevuuden maltillinen, kohtuullinen vähentäminen on tällä hetkellä parempi säätelykeino kuin yksittäisen kalastustavan kieltö.**

Useiden paikkakuntalaisten kalastajien mielestä lohiverkon viikkokohtaisten pyyntipäivien määrä, kalastussäännön mukaisesti 4 kalastusvuorokautta, oli sopiva. Kolmasosa vastaajista ilmaisi, että pyyntipäiviä voi vähentää 3 päivään, maanantaista torstaihin. Vastaajista osa kannatti viikonlopun pyyntipäiviä syystä, että he virkatyöläisinä olivat estyneitä kalastamaan arkipäivinä. Kalastajakohtaisten, omavalintaisten verkkopyyntipäivien toteuttaminen säädöksin ja pyynnin valvominen ei ole mahdollista.

Kalastussäännössä ruokakuntakohtaisesti saa kalastaa enintään kolmella lohiverkolla. Metsähallituksen lupaehtojen mukaisesti verkkomäärää on vähennetty kahteen (2) pyydykseen, mihin enemmistö (68 %) paikalliskalastajista oli tyytyväisiä. Joka neljäs kalastaja olisi toivonut saavansa kalastaa edelleen kolmella lohiverkolla, jolloin etäisessä kalastuskohteessa verkkopyynnin kannattavuuden arveltiin parantuvan. Jos lohiverkkokalastus mitoitettaisiin viime vuosina lunastettujen verkkopyyntilupien määrään (60 ruokakuntaa), verkkopyyntipaine (120 verkkoa) olisi kohtuuttoman suuri uhka lohikannalle.

- **Koska lohen verkkopyyntioikeus koskee kaikkia Näätämön ja Sevettijärven vakituksia asukkaita, talouksia perhekoosta riippumatta, verkkojen kokonaismäärää eli verkkopyyntipainetta ei nykyisellä säätelyllä voida kiintiöidä.**

Näätämöjoen verkkopyynnin perinteinen sukusidonnaisuus on tällä hetkellä pyyntiä rajoittava tekijä, koska kaikille paikalliskalastajille ei ole tarjolla hyviä pyyntipaikkoja. Sukujen tiukkaa sidonnaisuutta ja yhteispyyntiä arvosteltiin syystä, että paikoitellen lohiverkkoja on niin tiheästi, ettei lohille jäänyt nousuväylää. Muutaman kalastajan toive yhden ruokakuntakohtaisen verkon käytöstä konkretisoiti edellä mainittua käytännön tilannetta, ”ahtautta”. Verkkopaikkojen merkitsemisen tai eri kalastuspaikkojen käytöstä sopimisen katsottiin selventävän tilannetta myös valvonnan osalta.

- **Pyyntitehon arvioinnin perusteet kohentuisivat, jos lunastetut verkkoluvat ilmentäisivät verkkopyynnin todentumista, ei ainoastaan vuotuista mahdollisuutta ko. pyyntiin.**

8.3.2. Lohen vapakalastus

Useimmilla paikalliskalastajilla ja kalastusmatkailijoilla oli yhtenevät näkemykset vapakalastuskauden (1.6.–30.8.) pituudesta. Yleisimmin vapakalastuskausi haluttiin pitää ennallaan, mutta monet vapakalastajat ilmaisivat, että kalastuskautta voisi lyhentää. Perustelut olivat kalastajakeskeisiä, kuten alkukesän saaliin epätodennäköisyys ja loppukauden saalislohen huonompi laatu. Vapakalastuksen aloittamista vasta juhannukselta perusteltiin edelleen käytännön syillä, jos oma kalastusmatka oli mahdollista toteuttaa vasta loppukesällä.

Elokuisen kalastusajan vähentämistä perusteltiin kuitenkin myös moraalisen velvoitteenä olla kalastamatta kudulle valmistautuvia lohia. Muutamassa mielipiteessä huomioitiin lyhennetty kalastuskausi lohikantojen hoitomuotona. Koska vain harvat paikalliset kalastivat lohta vapavälinein, hekin Norjan puolella Neidenissä, mielipiteissä toistui kommentti ”ei vaikuta omaan kalastukseen”. Paikkakuntalaisten mielestä vapakalastajista ei ollut yleisemmin haittaa, etenkin kun saalismäärä oli vähäinen.

- **Vapakalastuskauden ajankohtaa ei vuosittain voi sitoa lohennousun satunnaiseen olosuhdevaihteluun tai lohien optimaaliseen nousuajankohtaan. Laajalla lohennousualueella kalastukseen on mahdollista säätää alueellisesti eriaikainen kalastus, mutta kalastuksen ajoittumisessa tulee kuitenkin huomioida talvikoiden vaellus mereen, varhaisten uudelleenkiintymisten kutunousu kotijokeen ja lohien alkusyksyinen asettuminen kutualueilleen. Kalastusaikasarjojen lisähaasteena on myös muiden kalalajien pyynnin järjestäminen.**

Vapakalastuksen säätely vuorokausikiintiöllä ja lupien myyntikäytäntöjen muuttuminen herätti kalastusmatkailijat vilkkaaseen ilmaisuun. Etenkin uutta kalastusaluejakoa kritisoitiin. Tilanne korjaantui, kun kalastuskaudella 2018 palattiin aiempaan aluejakoon. Useiden vapakalastajien mielestä kiintiötä pitäisi lisätä, vaikkei vuorokausia ollut oleellisesti vähemmän kuin ennen kiintiöintiä. Kalastuskaudella 2018 Näätämöjoella kävi 510 vapakalastajaa, jotka lunastivat 2 110 kalastusvuorokautta, mikä kertoi vapakalastustilanteen vakaantumisesta. Lupavuorokausikiintiöstä jäi myymättä 12 %.

- **Kalastuksen tilastolukuja, kuten vapavuorokausia ei aina voi pitää indeksinomaisina seurantatietoina, koska lukujen taustat, kuten edulliset viikkoluvat (ostettu kalastusaika ≠ todellinen kalastusaika) voivat olla numeroarvoja tarkemmin selittäviä tekijöitä.**

Enemmistö paikkakuntalaisista piti 2 400 vapavuorokauden määrää sopivana, hieman liian pienenä tai kiintiötä jopa turhana. Kolmannes paikalliskalastajista ehdotti kiintiön pienentämistä. Samassa yhteydessä saatettiin kuitenkin huomauttaa, että paikallisilla, Inarin kuntalaisilla tulisi olla ulkopaikallista vapakalastajaa etuoikeutetumpi kalastusmahdollisuus Näätämöjokeen.

- **Kalastuslain muutosesityksen mukaisesti jo kesällä 2019 tullaan huomioimaan ns. kotikuntaetus, jolloin valtion vesialueille Näätämöjokeen myönnettäisiin erillisiä vapakalastuslupia Inarin kunnassa asuville henkilöille. Uudistuksella pyritään parantamaan saamelaiden ja paikallisten kalastuskulttuurin harjoittamismahdollisuuksia.**

Vapakalastukseen esitettyyn viikkorauhoituspäivään (sunnuntai-ilta–maanantai-ilta) sekä paikkakuntalaiset että ulkopaikkakuntalaiset kalastajat näyttivät vain lievästi ”vihreätä valoa”. Rauhoituksen puoltajat eivät erityisemmin perustelleet kantaansa, verkkokalastajat mm. siitä syystä, ettei rauhoitus koskenut heitä. Ulkopaikkakuntalaiset vapakalastajat suhtautuivat asiaan avoimella

luottamuksella. Joissain palautteissa rauhoituspäivän ilmoitettiin kuitenkin turhaan katkovan vapakalastuksen kiintiölupa-aikaa ja eräretken kokonaisuutta. Rauhoitusta epäiltiin ja vastustettiin, sen ei arveltu vaikuttavan millään tavalla lohikantoihin tai kalastuskuolevuuteen, koska vapakalastuspaine on Suomen puolella vähäinen. Yksi kalastaja esitti täysrauhoitusta ehdollisena siten, että vastaava viikkorauhoituspäivä olisi myös Norjan puolella.

- **Lohen ”pitkä viikonloppu”, vapaa ja esteetön nousumahdollisuus Näättäjäjoessa paranisi, jos vapakalastukseenkin tulisi yksi yhteinen, liukuva täysrauhoituspäivä (Norjassa la–su ja Suomessa su–ma), mikä yhdentyy myös verkkokalastuksen viikkorauhoitukseen (pe–ma).**

Norjassa on vaparauhoitusalue Kolttakönkään alueella. Suomen puolella Näättäjäjoessa on muutama yksityisvesialue, jossa kalastus on rajoitettua. Aiemmin Opukasjärven laskuluusua rauhoitettiin vapakalastukselta, mutta nyttemmin rauhoitusta ei ole. Opukasjärven yläpuolisella jokiosuudella, jossa aiemmin sai vain perhokalastaa, oli myös pienimuotoinen rauhoitusalue. Nyttemmin Opukasjärven yläpuolisella jokiosuudella ei ole rauhoitusalueita eikä viehekohtaisesti rajoitettuja alueita. Alueellista vapakalastuspainetta säädellään vuorokausikiintiöllä.

Paikalliskalastajien mielestä Näättäjäjokeen ei ole tarvetta perustaa erityisiä rauhoitusalueita, jossa lohienkalastus tulisi kokonaan kieltää. Verkkokalastajien mielestä pyyntiä rajoittaa jo nyt verkkopaikkojen vähäisyys ja voimakas virta. Mahdollisia rauhoitustarpeita esitettiin kuitenkin yleisluonteisesti kuten kutupaikat, kapeikot, jokinielut, joissa verkot voivat muodostua todelliseksi esteiksi lohien nousulle.

Paikalliskalastajien mielestä vapakalastus ei yleensä haitannut verkkopyyntiä suosituimmallaan kalastuskohteella. Kun verkkopyyntien ja vapakalastajan minimietäisyys (50 m) verkon alapuolella on valtiosäädöksessä mainittu, se katsottiin riittäväksi turvaväliksi pyynnistä toiseen ja suoja-alueeksi lohelle. Osa vapakalastajista oli kuitenkin sitä mieltä, että Näättäjäjoen verkkokalastusta tulisi rajoittaa alueellisesti. Vapakalastajien vakaumus perustui mielikuvaan Näättäjäjoesta virkistyskalastuskohteena, jossa kotitarvelohien verkkopyynti ei sopinut erämaajoen luonteeseen.

- **Mahdollisia rauhoitusalueita perustettaessa kalastus tulisi kieltää yhtenevästi kaikilta pyyntitavoilta, jolloin rajoituksen perusteena on selkeästi lohien nousuvaelluksen turvaaminen ja lohikantojen parantaminen. Joidenkin tärkeiden kutualueiden rauhoituksesta pitäisi huolehtia jo ennen lohien vuosirauhoitusta, ajankohtana, jolloin lohet alkavat asettua. Pienialaisten rauhoitusalueiden perustaminen edellyttää ennakkoinformointia ja hyvää aluumerkintää myös Näättäjäjokivarteen, jotta säädöstä osataan noudattaa.**

8.3.3. Lohisaaliin kiintiöinti

Näättäjäjoen työpajatoimintapäivän vetäjä huomioi, että voimassaolevan kalastussopimuksen seuraava sanamuoto: ”*sopimuspuolet ovat yhteistyössä säilyttääkseen kalastusalueen kalakannat*”, antaa kalastajalle tuntuman, että säilyttäminen tarkoittaa suojelua. Etenkin luontaiselinkeinoalueilla jo suojelu -sana herättää vastustusta ja se mielletään erittäin rajatuksi käyttömahdollisuudeksi. Nykyisin rajallisen luonnonresurssin hyödyntäminen ilmaistaan sanalla ”kestävä”, jolloin siihen liittyy varovaisuusperiaatteen mukainen käyttö. Näättäjäjoen kalastussopimuksessa tulisikin uusia käsitteitä kohti ”*kestävää kalastusta*”, jolloin lohikantojen ylläpitämisestä voidaan vastuuttaa myös kalastajia, alueen kalastuksen osajia ja ammattilaisia.

Kalastajien vastaukset lohisaaliiden kiintiöinnistä eri pyyntimuodoille heijastivat näkemystä siitä, mille taholle edelleen annetaan päävastuu lohikantojen hoidosta. Jos säätelyä tehdään teknisin

tavoin, kalastusmääräykset koetaan usein oman kalastuksen rasitteina ja kalastussäätelyn ensisijainen tarkoitus, tulevaisuudessakin elinvoimainen, kalastettava lohiresurssi, unohtuu. Tämän hankkeen yhtenä tavoitteena oli haastaa kalastajia ”sääöstalkoisiin”, esittämään mielipiteitä omakohtaisesta halusta parantaa lohikantoja, kuten oman lohisaaliin kiintiöinnistä.

Useimpien paikalliskalastajien mielestä saaliskiintiötä ei tarvita lainkaan verkko- tai vapakalastukseen. Lohiresurssiin suhtauduttiin ulkoisen muuttujan tavoin, jolloin tyydyttiin luonnonolojen säätelyvaikutukseen (pyyntiajan olosuhteet, säät) ja nöyryyttiin lohikantojen vuosivaihteluun. Toisaalta otaksuttiin, että kalastajilla toimii itsesäätely. Oletettavasti paikalliskalastajista ne, joilla ei ollut perinteistä verkkopaikkaa, kannattivat verkkosaaliin kiintiöimistä, koska näin toivottiin vapautuvan hyviä pyyntipaikkoja omaan käyttöön. Saaliskiintiön kannattajissa oli myös kalastajia, jotka tarkastelivat kiintiöintiä omaa hyötynäkökohtaa etäisemmin ja kansainvälisemmin, luonnonvaraisen lohen kannalta. Verkkopyynnin kiintiöksi esitettiin 30–50 kiloa /kotitalous, jolloin nykyisellä verkkopyyntipaineella saatu vuotuinen lohisaalis olisi arviolta enintään 1 500 kiloa (30 verkkoruokakuntaa).

Luonnonvarakeskuksen seurantatilastojen mukaan Näätämöjoen verkkokohtainen lohisaalis on ollut 8–43 kiloa. Vuosina 1990–2011, jolloin verkkomäärä oli 3/ruokakunta, verkkokohtainen saalis oli 19,7 kiloa. Vuosina 2012–2017, jolloin verkkomäärä oli 2/ruokakunta, verkkokohtainen saalis oli 31,6 kiloa. Jos lohiverkkosaaliin kokonaiskiintiö halutaan yhdenmukaistaa Norjan kypäläverkkosaaliiseen (1 000 kg), ruokakuntaakohtainen verkkopyynnin lohisaaliskiintiö olisi noin 35 kiloa. Vuosina 1980–2017 pyynnissä on ollut keskimäärin 74 lohiverkkoa, vuosittain vaihdellen 35–110 verkkoa. Viime vuosina lohiverkkojen kokonaismäärän vähentyessä niiden yksikköteho on parantunut. Verkkomäärien vähentymiseen on vaikuttanut verkkopyyntiä harjoittavien kalastajien ikääntyminen.

Lohisaaliskiintiöinnin varsinainen tarkoitus on vähentää kalastuskuolevuutta ja turvata riittävä kutukalamäärä. Jotta kalastajat voivat käytännössä verkkosaaliskiintiötä noudattaa, se velvoittaa ajantasaiseen saalisseurantaan, saaliskalojen ilmoittamiseen ja omaehtoiseen saaliskiintiössä pysymiseen. Vaihtoehtoisesti verkkosaaliskiintiöt voidaan määrittää ruokakuntaakohtaisesti jo kalastuskauden alussa, mikä puolestaan edellyttää kesän verkkokalastuspaineen hyvää ennakkointia ja on osaltaan hyvin haasteellista seuraavista syistä:

- Lohiverkkopyyntiin oikeutetaan kaikki Näätämön ja Sevettijärven ympärivuotisesti kylissä asuvat ruokakunnat (lukumäärä?)
- Lohiverkkopyyntiin oikeuttavia lupia on viime vuosina lunastettu noin 60-70 ruokakuntaan
- Lohiverkoilla on viime vuosina kalastanut noin 30 ruokakuntaa

Voidaanko olettaa, että lohiverkoilla pyytävien ruokakuntien määrä pysyy aiempien vuosien tasolla vai aktivoituvatko useammat ruokakunnat kalastukseen olettaen, että hyvät verkkopaikat ”lähtevät kiertoon”, kun edellisen ruokakunnan verkkosaaliskiintiö on täytynyt?

Paikkakuntalaiset kalastajat suhtautuivat vapasaaliin kiintiöintiin verkkopyyntikiintiöintiä kielteisemmin, arvellen, ettei sillä ole merkitystä. Ulkopaikkakuntalaisten vapakalastajien mielestä nykyinen säädös 1 lohi/kalastusvuorokausi on sopiva. Saalislohen koko/sukupuolta ei Suomen puoleisessa vapakalastuksessa ole tarkemmin säädetty, elokuussa saatua saalislohta lukuun ottamatta. Yleisesti vapasaaliskiintiön tarvetta ihmeteltiin, koska Suomen puoleisessa vapakalastuksessa saalis jää paikallisten osalta olemattomaksi ja kalastusmatkailijoidenkin osalta marginaaliseksi.

Pitkän aikavälin tilastoseurannassa Näätämöjoen lohisaalis oli keskimäärin 0,9 kiloa/vapakalastaja ja 0,2 kiloa/kalastusvuorokausi. Kalastusmatkailijalla lohisaaliin todennäköisyys on vaatimaton, kesällä 2017 vain 19 % kalastajista sai lohisaalista ja kokonaan ilman ainuttakaan saaliskalaa jäi kolmannes kalastajista. Satunnaisesti saatu saalislohi syödään jokivarressa, kotiin viedään ehkä kuva erämaakohteen lohesta tai dokumentti maisemasta.

- **Näätämöjoen Suomen puoleisen vapasaaliin kiintiöinnissä voi käyttää lohien yksilömäärää / kalastusvuorokausi. Jos saaliskiintiö halutaan säädellä edelleen tiukemmaksi, kiintiö voisi olla kalastaja- ja kalastuskausikohtainen. Tiukennus ei oleellisesti muuttaisi kalastuskäytäntöjä Suomen puoleisella Näätämöjoella.**

Norjan puolella vastaava kalastajakohtainen saalisrajoitus olisi mahdollisesti huomattava vapakalastuksen tiukennus. Saalislohen koko ja sukupuoli on kutukantatavoitteessa tärkeä, joten valikoivaa kalastusta voidaan erikseen säädellä pyydystä & päästä -määräyksellä, esimerkiksi elokuissa kalastuksessa.

8.3.4. Pyydystä ja päästä kalastus

Pyydystä ja päästä -kalastus on yleistä useilla lohijoilla, jossa kalastus on vain virkistyksestä harrastusta. Paikalliskalastajilta ei riittänyt ymmärrystä kalanpyyntiin, missä saalista ei syödä. Äärimmillään lohien vapauttamista ehdotettiin rangaistavaksi teoksi, mitä ei sopinut Näätämöjoen kaltaisilla erityisvesillä harjoittaa. Paikalliset verkkokalastajat lähtevät joelle lähes aina ruokakalan hakuun, vaikkakin pyyntikulttuuriin voi liittyä myös sosiaalista sidosta. Kotitarvepyyntiin ei kuulu ”saaliilla leikkiminen”, joten tässä yhteydessä mielipiteissä nousi voimakkaimmin esiin lohien näkökulma, turha kiduttaminen, jopa koko kalakannan heikentäminen. Yllättävästi eräs paikalliskalastaja epäili, etteivät elokuun lohet kuitenkaan vaikuta kudun onnistumiseen.

Näätämöjoen kalastusmatkailijoiden mielestä lohien vapauttamiseen ei katsottu liittyvän ongelmia, se oli vakiintunut käytäntö jo harjusten pyynnissä. Yksi vapakalastaja oli omalta osaltaan ratkaissut ongelman siirtymällä kokonaan rannalle, kun kiintiölohi oli saatu ja sen syömisestä tuli ongelma. Lohikannan arvokkaimpien, isojen naaraskalojen vapauttamissäädöksellä tähdätään vahvemman kutulohikannan varmistamiseen. Useiden kalastusmatkailijoiden mielestä säädös emokalojen vapauttamisesta elokuussa oli hyvä.

- **Saaliskaloja ei voida vapauttaa verkkopyynnistä, nuottaa ja kypäläverkkoa lukuunottamatta. Jos loppukesän vavalla saatujen emolohien vapauttamissäädöstä ei olisi, pitäisi pyyntiä rajoittaa alueellisesti, koska lohet hakeutuvat jo heinä–elokuun vaihteessa kutualueilleen. Rauhoitusalueiden puuttuessa, isokokoisten naaraslohiin vapauttaminen on yksi keino kutukantatavoitteen mukaisessa kestävässä kalastuksessa.**

9. Monipuolinen vuorovaikutus ja yhteistyö edistävät säätelyn toimivuutta

Kalastussäätelyn tavoitteena on lohikantojen elinvoimaisuus kestävän kalastuksen periaatteella, mikä on luonteeltaan luonnonvarapoliitiikkaa. Luonnonvarapoliittisessa prosessissa on ominaista jatkuva muutos, jossa säätelyn tavoitteet ja arvojen painotus voi aiheuttaa kiistanalaisuutta. Tutkimuksen ensisijaisena tehtävänä on lähivuosien aikana määrittää kutukantatavoite, jonka pohjalta sekä kansallista että valtioiden välistä saalisjakoa ja kalastusta voidaan tarkastella. Tutkimustiedot voidaan ymmärtää puolueellisina tai ne koetaan puutteellisiksi, jolloin tutkimustapoja kehitettäessä tulee huomioida myös kalastajien mahdollinen osallisuus. Kalastajien yhteisvastuullinen sitouttaminen antaa kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävämmän lopputuloksen säädösten laadinnassa.

Paikalliseen ja kolttien perinteiseen kalastuskulttuuriin kuuluu erilaisten kalanpyydysten käyttö, mikä eroaa oleellisesti vapaa-aikaa viettävän kalastusmatkailijan näkemyksistä ja arvomaailmasta. Tämän selvityksen perusteella lohen vapa- ja verkkokalastusta voidaan edelleen harjoittaa Näätamöjoessa, kunhan huomioidaan lohiresurssin kestävä kalastus ja kalastajien erilaiset kulttuuriset ja alueelliset oikeudet sekä sosiaaliset ja virkistykelliset tarpeet.

Tulevissa sääntöneuvotteluissa verkkokalastukseen kiinnitetään huomiota etenkin norjalaisten taholta. Näätamöjoen paikalliskalastajien pitäisikin esittää, millä tavalla lohen verkkopyyntiä voidaan käytännössä säädellä? Miten kiintiöidään saalismäärät, jotta turvataan kutulohikannat? Kalastajien mittavampi vuoropuhelu kalastuksen säätelystä voitaisiin toteuttaa aktiivisen työpajatyöskentelyn tapaan, jossa aloitteen tekijänä voisi olla Kolttien kyläkokous. Työpajaan osallistujien tulisi edustaa mahdollisimman laajasti Sevettijärven-Näätamön paikallisväestöä.

Lohikantojen hoidossa sekä lohenkalastuksen säätelyssä osallistava suunnittelu ja päätöksenteko ovat osa nykyaikaista hallintokulttuuria. Avoimella, eri kalastajaryhmien ja sidosryhmien yhteistyöllä voidaan ennakoida lohikantojen hoito- ja säätelytarpeen määrää ja tapaa.

Kiitokset

Lämpimät kiitokset Näätamöjoen paikkakuntalaisten kalastajien haastattelijalle, Jarno Mäelle, joka haastattelutilanteessa oli osannut olla johdattelematta tai kirvoittamatta kalastajien mieliä, suuntaan tai toiseen. Edelleen kiitokset myös kolttasaamenkielen kääntäjälle, Hilikka Fofonoffille, joka työruuhkastaan huolimatta käänsi raportin yhteenvetoja ja taikoi sanakirjasta hankalia kutukantatavoitteellisia mallitus-termejä ja viritettyjä mielipiteitä Näätamöjoen lohenkalastuksesta.

Tutkijan ominaisuudessa erityiskiitokset Työluotsi Tomi Tuomasjukalle mahdollisuudesta saada tuntumaa työpajatoiminnasta, jossa kalastajat aktivoitiin keskinäiseen mielipiteiden vaihtoon, vastavuoroisuuteen ja tahtoon työstää yhtenäistä näkemystä Näätamöjoen lohen kestävästä kalastuksesta. Työpajatoiminnan järjesti ennakkoluulottomasti Metsähallitus, Markku Seppänen.

Kiitokset myös Näätamöjoen kestävä kalastus -hankkeen ohjausryhmälle ja Lapin Ely-keskukselle, jotka luottivat raportin valmistumiseen, vaikkakin jatkoajalla.

10. Kuällaskoordinâsttmõš, jiânnai-a koordinâsttmõõžž lij tarbbsa?

Kue'llšii'll'ji jurddi u'vdde tön ärra-uu'di tuâgga, mä'htt luõss-šeellmõõžž vuei'tčeš koordinâstted nu't, što vuei'tlvaž puârast jee'res intressjoouki kue'llšee'llem-maal da vue'jj šõõddče lokku valddum. Kue'llšeellmõ'šše õhtneei ouddristtreeid liä äârmõõžžâst, leša Njauddâmjoogg luõzz pue'ttivuõtt älgg tuõrvved tõin še huõlkani. Kue'llšee'llemteäddõõzz vuei'tet pâi vuässas mie'rreed. Äâ'n äârrai vuâkkõõzzi teknlaž meärrõõzzid lij vuâđđõvvum lââ'zzted še luõsskää'dd obbmeä'r koordinõõsti elemee'ntid, kook õu'dde vasttõõzz juõ'kkke'če kue'llšii'll'ja.

Juurdeäđstõõllâm noormõõžž õhttvuõđâst vuei'tteš vuâmmšed, što hää'rves kue'llšii'lli vuâđđõõđi jurddjeez luõzz vuei'nnemkuu'llest, jiijjâs kue'llšeellmõõžž suei'mkrâ'stste nuu'bbid luõss-šiill'jid vue'streetdast, Taar reeddast le'be Taar reddtõõggâst. Možât tän diõtt lij čiõlgas, što šiõttõõzzi vuâđ raajât valdiai tää'zzest, "lää'jjmeâldlânji", aaišee'l, što nu't vää'ldet lokku ceälaiuvuõttân čää'zvuâlaž luõssresurs? Puõ'ttitee'kstest kiččlet sä'nnâ'tted tu'tkkummša vuässõõđji kue'llšii'll'ji jurddjid šiõttõõzzin da pu'htted õu'dde tõid õhtneei tu'tkkummušpuâđõõzzid.

10.1. Luõzz säi'mmšeellmõš

Määng pääiklõs šii'lli le'jje toodvaž luõss-säai'm kue'llšeellempâjja (1.6.–31.7.), kää'tt lij Njâuddâmjoogg õhttsažârttel siâzttõõzz meâldlânji kue'llšee'llemvuâkkõõzz (1.6.–20.8.) čouogab. Pie'll kue'llšii'll'jin le'čči serddam säi'mmšee'llepâj' aalg kie'ssmannu peä'l räjja da va'stteeinalla juätkkam luõss-säi'mmpâj' pârğğmannu pie'll räjja. Seerdaid vuâđđõ'tteš ouddm. luõzz kaggõõttâm aai'ji mie'ldd. E'tkkõs Lää'dd beä'lnn vu'vddpuâttlânji (2 jee'res vuu'd) suâvldem šee'llempe'dde õõlgte'če šii'lli šeellmõõžž till'lõõvnmõõžž pâi õõut võudda. Säi'mmšee'llemvuu'd, -äai'jpoodd di šee'llem poodd õõuteem Taar liuvjlemsäi'mmšeellmõ'šše (20 kue'llšee'llemsuutk) miârkte'či, što Lää'dd beä'lnn luõss-säi'mmšeellmõõžž äai'jpoodd le'čči ouddmiârkkân 15.6.–20.7. (joogg lopp-pie'll) da 20.6.–25.7. (joogg algppie'll).

- **Stäggkue'llšiill'ji e'tkkõs Njauddâmjoogg vâldmõõžžâst tä'lk stäggkue'llšeellmõ'šše lij vuei'tlvaž pâi Njauddâmjoogg kue'llšee'llemsuâppmõõžž da -vuâkkõõzz meâldlânji, ko'st luõzz säi'mmšee'llemšiõttõõzz kue'skkē seämanalla Lää'dd da Taar šeellmõõžž. Jõs Lää'dd beä'lnn kie'lddče obbnes säi'mmšeellmõõžž, tõt kuõskče še liuvjlemsäi'mmšeellmõõžž Taarâst, Neiden beä'lnn. Luõzz kue'llšee'llemkâ'ddjemvuõđ ma'ltti, määžna uu'ccummuš lij äâ'n pue'rab koordinâ'sttemkuânstt gu o'dinakai kue'llšee'llemvue'jj kiõldd.**

Määngai päi'kk-kâ'ddaazzi kue'llšii'll'ji miõlâst luõss-säai'm neä'ttelvuõttasai šee'llempeeivi mie'rr, kue'llšee'llemvuâkkõõzz meâldlânji 4 kue'llšee'llemsuutk, leäi suâvlaž. Kuâlmadvue'ss va'sttee'jin õlmmii, što šee'llempeeivid vuäitt uu'ceed 3 peivva, vuõssaargâst nelljdpeivva. Va'sttee'jin pie'kk ka'nnti neä'ttel-loopp šee'llempeeivi mäainast, što sij ve'rğğäai'j tuejli'žžen jiâ piâssâm šee'lled arggân. Kue'llšii'llivuõttasai, jiijjâsvalšaž säi'mmšee'llempeeivi čõõđ viikkmõš šiõttõõzzin da šeellmõõžž vuâppmõš i'llak vuei'tlvaž.

Kue'llšee'llemvuâkkõõžžâst dommtäällvuõttisanji vuäžž šee'lled jäänmõsân koolmin luõss-säai'min. Meä'cchalltõõzz läâ'ppmäainai meâldlânji säi'mm-mie'rr lij uu'ccuum kue'hte (2) šee'llemneävva, koozz jäänbõsjoukk (68 %) pääiklõs šii'll'jin leäi toodvaž. Juõ'kk neelljad kue'llšii'lli tuäivci vuäžžad šee'lled ooudâs koolmin luõss-säai'min, kuä'ss ku'kken äârrai šee'llepäai'kest säi'mmšeellmõõžž ka'nntemvuõđ arvvtõ'lle puârnõõvvâm. Jõs luõss-säi'mmšeellmõš mettõ'tteš mõõnni iijjin lâ'nstum säi'mmšeellemläâ'vi meärra (60 dommtääl), säi'mmšee'llemteäddõs (120 säai'm) le'čči samai šurr vaarr luõssnalla.

- **Gu luõzz säi'mmšee'llemvuõiggadvuõtt kuâskk pukid Njauddâm da Če'vetjääu'r jälstee'jid, täälid piârmeä'r soorčkani, sääi'mi obbmeä'r le'be säi'mmšee'llemteäddõõzz ij änn'jõõžž koordinâsttmõõžžin vuei't mie'rrâ'sttd.**

Njauddâmjoogg säi'mmšee'llmõ'sše ärbvuõdlaž sokkčõnnõõttâmvuõtt lij tän poodd viõkkšõmõš šeellmõõžž räâ'jteei tuejjei, gu pukid pääiklõš šii'll'jid jeä'la vuäžžamnalla pue'r šee'llempääi'k. Sooggi čoukkaz čõnnõõttâmvuõd da õhttsažšeellmõõžž ärvvstõ'lleš tõn diõtt, što päi'kk paai'ki luõss-säai'm liä čuu't naggsân, što jiä luõzzid kuâdđjam kaggõõttâmvääl. Mue'dd šii'lli tuäivv õõt dommtäällvuõttša säai'm âânnmõõžžâst konkretisâst ooudbeä'lnn peäggum vue'jj nää'l, "naaggâsvuõd". Säi'mmpaai'ki meârkkmõõžž le'be jee'res kue'llšee'llempaai'ki âânnmõõžžâst suâppmõõžž kiõ'ččeš čiolgeem vue'jj še vuâppmõõžž beä'lnn.

- **Šee'llemviõkkšõõžž a'rvvõõžž vuâd puârre'če, jõš lå'nstum säi'mmlää'v suei'mkrõõ'stče säi'mmšee'llmõõžž tuõtnallšmem, ij tä'lk eeggaž vuei'tlvažvuõd kâ. šeellmõ'sše.**

10.2. Luõzz stäggšeellmõš

Mänggsin pääiklõš luõss-šii'll'jin da luõss-šii'llituriistin le'jje õhttnee vuei'nnmõõžž stäggšee'llempââ'j (1.6.–30.8.) kokkadvuõdâst. Takainalla stäggšee'llempââ'j haa'leeš ââ'nned seämmanallšmen, leša määngas stäggšii'lli õlmmee, što šee'llempââ'j vuaitče vuä'need. Vuâdđõõttmõõžž le'jje šii'll'ji kõskksa, hä't mâka alggkie'zz luõsskää'dd pannaainâsvuõtt da lopp-pââ'j kâ'ddluõzz hue'nab šlaajj. Stäggšeellmõõžž alttummuž eman evvanpeei'vest vuâdđõ'tteš ooudâs vue'jj mäainain, jõš jiijjâš luõss-šee'llem-mä'tkk le'čči vuei'tlvaž tuejjeed eman loppkie'zzest.

Pärğğmannu šee'llempoodd vuä'neem vuâdđõ'tteš kuuitâg še moraalnallšmen õõlgtõssân lee'd šee'llkani koddu valmštõõtti luõzzid. Mue'ddest jurddjest va'ldde lokku vuänuum šee'llempââ'j luõssnaa'li häiddamâ'biklen. Gu päi hää'rves pääiklõš oummu ši'lle luõzz stäggneävvain, sij še Taar beä'lnn Neidenest, jurddjin nobstõõvi komme'ntt "ij vaaikât jiijjân šee'llmõ'sše". Pääiklõš oummui miõlâst stäggšii'll'jin ij leämmaž takainalla häi'tt, jeä'rben gu luõssmie'rr leäi väänas.

- **Stäggšee'llempââ'j ääi'jpoodd ij piirree'jji vuei't čõõnnâd luõsskaggõõttmõõžž sättnallšem äârrmõšvaajtõõllmõ'sše le'be luõzz optimaal'laž kaggõõttâmäai'jpo'dde. Veiddsõs luõss-kaggõõttâmvuõddest šeellmõ'sše lij vuei'tlvaž šiõtteed vooudlânji jee'respoddsâž šeellmõš, leša šeellmõõžž ääi'jtummšest älgg kuuitâg vä'ldded lokku kuära'k jâä'ttem mie'rre, ääi'jbuu o'dđestkooddi kää'dđkaggõõttmõš dommjo'kke da luõzzi alggčõõuč tuânccõõttmõš kää'dđvuõdid. Kue'llšee'llemäi'gğšõõttõõzzi lâä'ssva'žžtõssân lij še jee'res kue'llkää'dd šeellmõõžž riäššmõš.**

Stäggšeellmõõžž koordinâsttmõš suutkmeä'rin da låä'vi kaaupšemvue'jji mõttjummuš kaaggi luõss-šii'llituriistin veä'lkõš õõlmtõ'sse. Jeä'rben õdđ kue'llšee'llemvuõddjuâgg kritisõ'stšeš. Vue'kk ko'rjjõõvi, gu šee'llempââ'jest 2018 ma'cceš ääi'jbuž vu'vddjuõkku. Määngai stäggšii'll'ji miõlâst meä'r õõlgči lâä'zzted, hä't-i jiä suutk leämmaž kõskksânji uu'ccben gu ouddâl mie'rrâsttmõõžž. Šee'llempââ'jest 2018 Njauddâmjooggâst jie'lle 510 stäggšii'lli, kook lå'nste 2 110 kue'llšee'llemsutkk, mii kuâsttji stäggšeellmõšvue'jj põõššivuõdâst. Lää'ppsutkkmeä'rest kuâdđji kaaupše'kani 12 %.

- **Luõss-šeellmõõžž statistikkläâggaid, hä't mâka stäggsuutkid ij päi vuei't äâ'nned inde'kssnallšmen seu'rrjemteâttân, gu låâggai tuâggõõžž, hä't vuõkksõs neä'ttel-lää'v (vuõsttum šee'llemäi'gğ ≠ tuõttlaž šee'llemäi'gğ) vuei'tte lee'd nâamaräarvi tää'rkben čiolgtei tuejjei.**

Jeä'nbõs päikk-káddaassjin õõ'ni 2 400 stäggsuutk meär suävli'žžen, oocanja čuu't u'ccen le'be meär jo-ba tu'sšen. Kuälmad pääiklõs šii'll'jin ehdti meär uu'ccummuž. Seämma õhttvuõđast vueitteš kuuitâg muštt'ed, što pääiklõs oummuin, Aanar ká'ddaassjin õõlgči lee'd älggpääiklõs stäggsii'lli ouddvuõiggâdvuõđlab šee'llemvuei'tlvažvuõtt Njauddâmjo'kke.

- **Kue'llšee'llemlää'jj muuttâse'tkõõzz meâldlânji ju'n keässa 2019 pu'đet lokku vä'ldded ns. dommká'ddoudõs, kuä'ss valdia čää'ccvu' did Njauddâmjo'kke miõtčeš stäggsēe'llemlää'vid Aanar kää'ddest jälsteei oummuid. Oodõõzzin kičclõõđat pue'reed saa'mi da pääiklõs oummui kue'llšee'llemkulttuur vue'kkâ'ttemvuei'tlvažvuõđid.**

Stäggsēellmõ'sše e'tkkuum neä'ttelräuhtõspeivva (pâ'sspei'vv-jeä'kkääž-vuõssargg-jeä'kkääž) nu't päikk-káddaazzi gu älggpäi'kk-ká'ddaazzi šii'lli čuä'jte pâi lääi'veld "ruänn čuõv". Räuhtõõzz peälšteei jiä jeä'rabnalla vuâđđõõvvâm vuei'nnemkuu'lmes, säi'mmšii'lli ouddm. tõ'nt, što ij räuhtõs kuõskkâm si'jjid. Älggpäi'kk-ká'ddaazzi stäggsii'lli šiõhtlõ'tte äšša äävna'ddjõõzzin. Mâtmin maacctõõzzin räuhtõspei'v i'lmteš kuuitâg tu'sšen pue'tkķeem stäggsēellmõõžž mie'rriää'pp-äai'j da skâättrdemreeis ceâlaivuõđ. Räuhtõõzz kaadčeš da vuâstlõ'steš, tõn jiä ärvvtõõllâm vaikktem ni mä'htt luõssnaa'lid le'be kue'llšee'llemkâ'ddjemvuõ'tte, tõ'nt gu stäggsēe'llemteädd lij Lää'dd beä'lnn occnjaž. Õhtt kue'llšii'lli e'tkķii tiudräuhtõõzz mäinnli'žžen nu't, što va'stteei neä'ttelräuhtõspei'v le'čči še Taar beä'lnn.

- **Luõzz "ku'ķes neä'ttel-lopp", luõvâs da cõõgte'm kaggõõttâmvuei'tlvažvuõtt Njauddâmjooggâst puârne'či, jõs stäggsēellmõ'sše še puäđči õhtt õhttsaž, njââl'jeei tiudräuhtõspei'v (Taar beä'lnn su-pâ da Lää'dd beä'lnn pâ-vu), mii õhttnâäv še säi'mmšēellmõõžž neä'ttelräuhtõ'sse (pi-vu).**

Taarâst lij stäggräuhtemvu'vdd Keunjaz vuu'dest. Lää'dd beä'lnn Njauddâmjooggâst liä muä'dd privattčää'ccvu' d, ko'st kue'llšēellmõš lij rää'jtum. Ääi'jab Opukasjääu'r njeiddamluusua rääu'hteš stäggsēellmõõžžâst, leša teänab i'llak räuhtõs. Opukasjääu'r pâ'jjbeällsaž jokkvuässõõzzin, ko'st ääi'jab vuäžžai pâi pozvuäggad, leäi še u'cclaan räuhtõsvu'vdd. Ään-aa Opukasjääu'r pâ'jjbeällsa jokkvuässõõžžâst jeä'la teänab räuhtõsvuu' d jiä-ka vuõggpuâttlânji rää'jtum vuu' d. Vooudlaž stäggsēellmõšteäddõõzz mie'rreet sutkkmeä'rin.

Pääiklõs šii'll'ji miõlâst Njauddâmjo'kke i'llak tarbb altteed jeä'rab räauhtemvu' did, ko'st luõss-šēellmõš õõlgči obbnēs kie'ldded. Säi'mmšii'll'ji miõlâst šēellmõõžž rää'jat ju'n ään säi'mmpaai'ki vää'nnvuõtt da viõkksaž ve' rdd. Vuei'tlvaž räauhtemtaarbid ehdtē kuuitâg takainalla hä't kääđpääi'k, päägga, jokknjääl'm, koin säai'm vuei'tte šõddâd tuõttli'žžen cõggân luõzz kaggõõttmõ'sše.

Pääiklõs šii'll'ji miõlâst stäggsēellmõš ij takainalla häittam säi'mmšēellmõõžž ni pue'rmõs luõss-šēe'llempääi'kest. Gu säi'mmšēe'llemneävvai da stäggsii'll'ji uu'ccmõskõskk (50 m) säai'm vue'llbeä'lnn lij valdiašõõttummšest peäggum, tõn kiõ'ččeš ri'jttjeejen staankõskkân šee'llemneävvest nobba da suõjjvu'vdden luõ'sse. Pie'kk stäggsii'll'jin leäi kuuitâg tõn miõl, što Njauddâmjoogg säi'mmšēellmõõžž õõlgči rää'jtēd vooudlânji. Stäggsii'll'ji väimmjuurd vuâđđõõvi miõllka'rtte Njauddâmjooggâst virkkõõvvâmkue'llšēe'llempäi'kķen, ko'st dommtarbbuõzzi säi'mmšēellmõš ij suâppam poostjânnamjoogg luõnddu.

- **Vuei'tlvaž räauhtemvu' did raajeen kue'llšēellmõš õõlgči kie'ldded õõut-tuõ'll'jee'l juõ'kk šēe'llemneävvain, kuä'ss rää'jtõõzz vuâđđan lij čiõlggsânji luõzzi kaggõõttâmjäättem tuõrvvmõš da luõssnaa'li pue'rummuš. Kooi-ne vääžnai kääđdvuu'di räauhtummšest õõlgči ää'nned huõl ju'n ouddâl luõzz ee'kkräuhtõõzz, ääi'jpoddân, kuä'ss luõzz ä'lggē tuânccõõttâd. U'ccvuâlai räauhtemvu' di alttummuš ouddlâstt ouddteäđtem da pue'r vu'vddmeärkkõõzz še Njauddâm-jokk-kuânjnsa, što šiõttõõzz siltteet jää'kķted.**

10.3. Luõsskoo'ddi mie'rrâsttmõš

Njauddâmjoogg tuejppää'jtuaimmjempeeiv kie'ssi väldd lokku, što viõggâst aârrai kue'llšee'llemsuappmõõžž puõ'tti sää'nnââ'blek: "suõppâmpeä'l liâ õhttsažtuejast seeiltem diõtt kue'llšee'llemvuu'd kue'llnaa'lid", õudd kue'llšii'll'ja kuõsktem, što seeiltummuš miârkat suõjjlummuž. Jeä'rben luâttjie'llemvue'kkvuu'din ju'n suõjjlummuš -sää'nn câunn vuâsttlâsttmõõžž da tõt kiõččât aabâs räâ'jtummšen ââ'nnemvuei'tlvažvuõttân. Tää'l raajjsaž luâttresuurs äu'kkummuš õlmmeet saa'nin "keäll'jeei", kuä'ss tõõžž õhttan vaarčõsvuõttjurddi meâldlaž âânnmõš. Njauddâm kue'llšee'llemsuappmõõžžâst puäđči-i oõdeed fi'ttõõžzid till "keäll'jeei kue'llšeellmõõžž", kuä'ss luõssnaa'li juä'tkkmest ooudâs vuei'tet u'vdded vasttõõžž še kue'llšii'll'jid, vuu'd kue'llšee'llem siltteejid da ämmat-tuâjjlaid.

Kue'llšii'll'ji västtõõžž luõsskoo'ddi mie'rrâsttmõõžžâst jee'res šee'llemää'blkid seeičâ'stte vuei'nnmõõžž tõ'st, koon tuaimmjeeja ooudâs uu'det vä'lddvasttõs luõssnaa'li häidmõõžžâst. Jõs koordinâsttmõõžž tuejjeet teknlažnalla, kue'llšee'llem-meärrõõžž kiõččlâ'stved täujja jiijjâs kue'llšeellmõõžž lossõssân da kue'llšee'llemkoordinâsttmõõžž vuõss-sâjjsaž miârktõs, pue'ttiäâi'jest še jie'llemviõkksaž, šeelljas luõssresurss, väjldâäv. Tãn ha'ñkõõžž õhttan täävtõssân leäi tättad kue'llšii'll'jid "šiõttõshââmmaid", sârnad jurddjid jiijjanvuõttsa haalâst pue'reed luõssnaa'lid, digu jiijjâs luõsskâ'dd mie'rrâsttmõõžžâst.

Määñgai pääiklõs šii'll'ji miõlâst kâ'ddmeär jiâ taarbâš ni voo'ps säi'mm- le'be stäggšeellmõ'šše. Luõssresur'sse šiõhtlõ'tteš äålgla mõttjeeinalla, kuä'ss tuõ'tteš luâđjeäll koordinâ'stemvaikkõ'sse (šee'llemääi'j aârmmõõžž, šõõñ) da neu'rrõ'tteš luõssnaa'li ee'kkmuttõ'sse. Nuu'bb beä'lnn aabšeš, što šii'll'jin toi'mmai jiõččkoordinâsttmõš. Aabšemnalla pääiklõs šii'll'jin tõk, keäin ij leämmaž ä'rbbvuõđlaž säi'mmpäi'kk, ka'nnte säi'mmkâ'dd mie'rrâsttmõõžž, gu nääi't tuäivvuš luõvsmam pue'rr šee'llempaai'kid jiijjâs âânnmõ'šše. Kâ'ddmeär ka'nntee'jin le'jje še šii'lli, kook ta'rkstõ'lle mie'rrâsttmõõžž jiijjâs äu'kkvuei'nnemkuu'lm kuu'kkben da meeraikõskksubun, luâđväärrlaž luõžž vuei'nnemkuu'lmest. Säi'mmšeellmõõžž mie'rren e'tkkeeš 30–50 kilo /dommtääll, kuä'ss änn'jõõžž säi'mmšee'llemteäddõõžzin vuõžžum eeggaž luõsskâ'dd le'čči a'rvvõõžzin jäänmõšân 1 500 kilo (30 säi'mmdommtääl).

Luâttree'ggesvuõttkõõskõõžž seu'rjemstatistiikki mie'ldd Njauddâmjoogg säi'mmpuâttlaž luõsskâ'dd lij leämmaž 8–43 kilo. Ii'jgin 1990–2011, kuä'ss säi'mm-mie'rr leäi 3/dommtääl, säi'mmpuâttlaž kue'llkâ'dd leäi 19,7 kilo. Ii'jgin 2012–2017, kuä'ss säi'mm-mie'rr leäi 2/dommtääll, säi'mmpuâttlaž kue'llkâ'dd leäi 31,6 kilo. Jos luõss-säi'mmkâ'dd obbmie'rr haa'leet õhttnâ'tted Taar liuvjlemsäi'mmkâdda (1 000 kg), dommtäällvuõttsaž säi'mmšeellmõõžž luõsskâ'ddmie'rr le'čči nu't 35 kilo. Ii'jgin 1980–2017 šeellmõõžžâst liâ leämmaž kõskkmeä'rin 74 luõss-säi'm, piiriee'jji vaajtõõlee'l 35–110 säi'm. Mõõnni ii'jgin luõss-säi'mi obbmeär keäppnem tõi mie'rriivõkkõsõs lij puârnam. Säi'mm-meä'ri keäppnummša lij vaaiktam säi'mmšeellmõõžž vue'kkõõ'tti kue'llšii'll'ji äkkõõvmmõš.

Luõsskâ'ddmie'rrâsttmõõžž vääžn'jummuš miârktõs lij uu'ceed kue'llšee'llemkâ'ddjemvuõđ da tuõrvvâd ri'jttjeei kââđđkue'llmie'rr. Što kue'llšii'lli vuei'tte vue'jjest säi'mmkâ'ddmeär jää'kkted, tõt õõlgat ääi'jtääss'saž kâ'ddseu'rrijummša, kâ'ddkue'li i'lmmtummša da jiõččmäinnsa kâ'ddmeä'rin põõššmõ'šše. Vaajtõsmäiñseld säi'mmkâ'ddmeär vuei'tet meär'ted dommtäällvuõttšanji ju'n šee'llempäâ'j aalgâst, mii peä'lest oudldâtt kie'zz säi'mmšee'llemteäddõõžž pue'r ouddu'mmjem, mii lij vuässas samai va'žžâd puõ'tti määinai mie'ldd:

- Luõss-säi'mmšeellmõ'šše uu'det vuõiggâdvuõđ pukid Njauddâm da Če'vetjääu'r pirrekksânji siidin jälsteei dommtäälid (lääkkmie'rr?)
- Luõss-säi'mmšeellmõ'šše vuõiggâdvuõđ vuäžai lää'v liâ mõõnni ii'jgin lää'nstum nu't 60-70 dommtallu
- Luõss-säi'min liâ mõõnni ii'jgin šeellam nu't 30 dommtääl

Vuäitt-a aabšed, što luöss-säai'min šii'lli dommtäali mie'rr pââšš ääi'jbu ii'jji tää'zzest avi aktivõ'stte-a määng dommtääl šeellmõ'sše aabšee'l, što pue'r säi'mmpäai'k "vue'lğge jârrõ'sse", gu õõudab dommtääl säi'mmkâ'ddmie'rr lij tiuddâm?

Päi'kk-kâ'ddaazzi šii'lli šiõhtlõ'tte stäggkâ'dd mie'rrâsttmõ'sše säi'mmšee'llem-mie'rrâsttmõõžž kiõldjubun, ärvvtõõleen, što ij tõ'st leäku miârktõs. Älggpäi'kk-kâ'ddaassji stäggšii'll'ji miõlâst änn'jõž šiõttõs 1 luöss/šee'llemsutkk lij suâppi. Kâ'ddluõžž šorradvuõđ/(kuõpsskue'll avi mei'nnkue'll ij Lää'dd beä'lnn stäggšeellmõõžžâst leäku tää'rķben šiõttuum, pâ'rğğmannust vuõžžum kâ'ddluõžž lokku vää'ldķani. Takainalla stäggkâ'ddmeä'r taarb õõmtõ'sšeš, gu Lää'dd beä'lnn stäggšeellmõõžžâst luösskâ'dd kuâđđai pääiklõs oummuin samai u'ccen da luöss-šii'llituriistin marginaalnalšmen.

Ku'kes äi'ğğkõõsk statistikseu'rrjumšest Njauddâmjoogg luösskâ'dd leäi kõskkmeä'rin 0,9 ķg/stäggšii'lli da 0,2 ķg/šee'llemsutkk. Kue'llšee'llemturiistâst luösskâ'dd tuõttvuei'nnemvuõtt lij occnjaž, ķeässa 2017 pâi 19 % šii'll'jin vuõžžji luösskâ'dd da kâ'ddkue'ltaa kuâđđji kuälmadvue'ss šii'll'jin. Sättnalla vuõžžum kâ'ddluõss poorât jock-kuâņņsest, domoi viiggât možât snimldõk poostjânnampäai'k luõžžâst le'be dokume'ntt kue'stlmest.

- **Njauddâmjoogg Lää'ddbeällsa stäggkâ'dd mie'rrâsttmõõžžâst vuäitt ää'nned luössmeä'r / kue'llšee'llemsutkk. Jõs luösskâ'ddmie'rr haa'leet mie'rreed oudâs čoukksubun, mie'rr vu-äitči lee'd šii'lli- da kue'llšee'llempââ'jjuvõttšaž. Čouggmõš ij kõskksânji muu'ttči kue'llšee'llemvue'jjid Lää'dd beä'lnn Njauddâmjooggâst. Taar beä'lnn va'stteei luöss-šii'llivuõttšaž kâ'ddräâ'jtõs le'čči vuei'tlvânji vuâmmšeei stäggšeellmõõžž čouggmõš. Kââđđnää'ltäävttõõžžâst lij vääžnai kâ'ddluõžž šorradvuõtt da lij-a mei'nn-avi kuõpsskue'll, mä'htt va'lljeei kue'llšeellmõõžž vuei'tet jee'rab mie'rreed šee'l & pie'st -meärrõõžžin, ouddmiârkkân pâ'rğğmannu šeellmõõžžâst.**

10.4. Šee'l da pie'st -kue'llšeellmõš

Šee'l da pie'st -kue'llšeellmõš lij takainallšem määngain luössjooggin, ko'st kue'llšeellmõš lij pâi virkkõõvvâmnallšem staarjõs. Pääiklõs šii'll'jin ij rijttjam fi'ttummuž kue'llšeellmõ'sše, ko'st kâ'â'dd jiâ poor. Mââimõsân luõžž peä'sttmõš ehdeš raņņstemnalšem tuejjan, mõõn ij suävči Njauddâmjooggnalšem spesiaalčaa'zzin vue'kkâ'tted. Pääiklõs säi'mmšii'lli vue'lğge jo'kke älddsin pâi poorrâmku'e'l ooccmõ'sše, hâ't-i šee'llemkulttuu're vuei'tte õhttõõvvâd še sosiaal'laž čõnnâz. Dommtarbšeellmõ'sše ij kuul "kue'llkoo'ddin siõrrmõš", nääi't tä'st õhttvuõđâst jurddjin kaggõõđi viõggsubun õu'dde luõžž vuei'nnemku'lmm, tuu'sšes mue'kkummuš, jo-ba obb kue'llnää'l hue'nummuš. Õõltõssân õhtt pääiklõs šii'lli kaa'ddi, što jiâ pâ'rğğmannu luõžž kuuitâg vaaikât kââđ o'nnstummša.

Njauddâmjoogg luöss-šii'llituriisti miõlâst luõžžji peä'sttmõ'sše jeät ķiõččum õhttnem vaiggâdvuõđid, tõt leäi põõšši vue'kk ju'n sâ'vvel šeellmõõžžâst. Õhtt stäggšii'lli leäi jiijjâs beä'lnn ra'tķkââm vaiggâdvuõđ seerde'e'l obbnes riddu, gu mie'rreluõss leäi vuõžžum da tõn poormõõžžâst šõõddi vaiggâdvuõtt. Luõssnää'l ärvvsab, šurr mei'nnluõžžji peä'sttemšiõttummšin täävttõõlât ravvsab kââđđluõssnää'l ainsmâttmõ'sše. Määngai luöss-šii'llituriisti miõlâst šiõttõs mei'nnkue'li peä'sttmõõžžâst pâ'rğğmannust leäi pue'rr.

- **Kâ'ddkue'lid ij vuei't peä'stted säi'mmšeellmõõžžâst, nue'tt da liuvljemsäai'm lokku vääldķani. Jõs loppkie'zz stäaggain vuõžžum mei'nnluõžžji peä'sttemšiõttõs ij le'čči, õõlgči šeellmõõžž rää'jtet vuu'di mie'ldd, gu luõžž oo3zâ'tte ju'n suei'nn-pâ'rğğmannu pââ'jest kââđđvuu'deez. Rääuhtõsvuu'di puuđeen, jõnn mei'nnluõžžji peä'sttmõš lij õhtt kuânstt kââđđnää'ltäävttõõžž meâldlaž ķeäll'jeei kue'llšeellmõõžžâst.**

11. Määngpeällsaž vuârrvaikktoš da õhttsažtuejj õõu'dee koordinâsttmõõžž toi'mmjemvuõđ

Šeellmõškoordinâsttem täävtõssân lij luõssnaa'li jie'llemviõkksažvuõtt keäll'jeei kue'llšeellmõõžž vuâđđjurddjin, mii lij luând mie'ldd luâttree'ğgesvuõttpolitiikk. Luâttree'ğgesvuõttpoliitlaž prosezzâst lij jiijjâsnallšem juâtkkjeei muuttâs, ko'st koordinâsttmõõžž täävtõõžž da äärvi teä'ddeem vuäitt tuejjeed rä'jttõöllâmvuâlažvuõđ. Tu'tkķkummuž vuõss-sâjjsi'žžen tuejjan lij â'lddii'jji poodd meä'rted kââđđnää'lltäävtõs, mõõn vuâđald nu'tt meersaž di valdaii kõskksaž kâ'ddjuâgg da kue'llšeellmõõžž vuei'tet ta'rkstõöllâd. Tu'tkķkeemteâđ vuei'tet fi'ttjed siâssjen le'be tõiđ kiõččât vännainalla, kuä'ss tu'tkķkeemmaalid õõu'deen âlgg vä'ldded lokku še šii'll'ji vuei'tlvaž vuâssadvuõtt. Kue'llšii'll'ji õhttsažvasttõsnallšem čõõnnâ'ttem oudđ kulttuursânji da õhttsažkââ'ddšeld jeänab priimmi lopp-puâđõõžž šiõttõõžž raajjmõõžžâst.

Pääiklaž da nuõrttsaa'mi ä'rbvuõđlaž šeel'lemkulttuu're kooll jee'resnallšmi kuellšee'llemneävi âânmmõš, mii järnan kõskksânji luõvâsvuõđ vie'ttjeei kue'llšee'llemturiist vuei'nnmõõžžâst da ärvvmaai'lmest. Tãn čiołgtõõžž vuâđald luõžž stägg- da säi'mmšeellmõõžž vuei'tet oudâs vue'kķâtted Njauddâmjooggâst, gu pâi vää'ldet lokku luõssresuurs keäll'jeei kue'llšeellmõš da šii'll'ji jee'resnallšem kulttuursa da vooudlaž vuõiggâdvuõđ di sosiaal'laž da virkkõõvvâmmnallšem taarb.

Puõ'tti vuâkkõs-saaggstõõllmõõžžâst säi'mmšeellmõšše kī'ddjed vuâmmšõõžž jeä'rben taažži tuâimmjumšest. Njauddâmjoogg pääiklõs šii'll'jin õõlgti-i e'tkķeed, mä'htt luõžž säi'mmšeellmõõžž vuei'tet vue'jjest mie'rreed? Mä'htt mie'rrââ'stet kâ'ddmeä'r, što tuõrvât kââđđluõssnää'l? Kue'llšii'll'ji vaiddsab vuârssaagg šeellmõõžž koordinâsttmõõžžâst vuäitčeš viikkâd čõõđ aktiivlaž tuejppää'jttuejjeemnalla, ko'st alttõõžž tuejjejen vuäitči lee'd Nuõrttsaa'mi siidsââbbar. Tuejppäija vuâssõõđjin õõlgti ee'ttkâ'stet vuei'tlva vaiddsânji Če'vetjääu'r-Njauddâm pääiklõs narood.

Luõssnaa'li hâiddmõõžžâst di luõss-šeellmõõžž koordinâsttmõõžžâst vuâssâtteei plaanummuš da tu'mmjemtuejj liâ pie'kķ ânn'jõõžž vaaldâšmkulttuur. Ääv, jee'res šii'lliioouki da čõõnâsjoouki õhttsažtuejin vuei'tet oudđtu'mmjed luõssnaa'li hâiddmõš- da koordinâsttemtaarbi meä'r da vue'jj.

Spä'ssbõõžž

Spä'ssbõõžž Njauddâmjoogg päikķ-kâ'ddnaassji kue'llšii'll'ji mainstõttja, Jarno Mäelle, kââ'tt mainstâ'ttem poodd leäi silttääm lee'd jââ'dteķani le'be coounķani kue'llšii'll'ji miõlid, beälla le'be nobba. Ouudâs spä'sseb še nuõrttsää'mķiõll'jâârglõttja, Hilka Fofono'ffe, kââ'tt tueji jiânõsvuõđâst huõlķani jâârglõtti rapoort õ'hteķie'ssmõõžžid da suõppi sää'nnķee'rjest vaiggâd kââđđnää'lltäävtõõžžlaž maalltem-teermid da sie'tti jurddjid Njauddâmjoogg luõss-šeellmõõžžâst.

Tu'tkķkeei jii'jjesnallšemvuõđâst spesiaalspä'ssbõõžž Työluotsi Tomi Tuomasjukalle vuei'tlvažvuõđâst vuâžžad kuõsktem tuejppää'jttuâimmjumšest, ko'st kue'llšii'll'li aktivõ'steš kõskknaž miõlljurddji vaajtõ'sse, vue'sttvuârrvuõ'tte da tattu tuejjeed vuei'nnmõõžž Njauddâm luõžž keäll'jeei kue'llšeellmõõžžâst. Tuejppää'jttuâimmjummuž riâšši oudđjurddjitää Meä'cchalltõs, Markku Seppänen.

Spä'ssbõõžž še Njauddâmjoogg keäll'jeei kue'llšeellmõõžž -ha'ņķķõõžž vuä'pstõsjou'kķe da Lappi JTP-kõõskõ'sse, kook luõ'ttje rapoort vaalmštumšâ, hâ't-i juâtkkääi'jest.

Viitteet

- Asetus 274/1951 ja Sopimus (nro 8) Suomen hallituksen ja Norjan hallituksen kesken Garsjöen-, Kjerringvatn- ja Förstevannene -nimistä järvistä tapahtuvan vedenjuoksun johtamisesta Näätämöjoen vesistöstä Gandvikin vesistöön.
- Asetus 389/1964 Norjan kanssa tehdyn kalastusta Näätämöjoen kalastusalueella koskevan sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön voimaansaattamisesta. Suomen Tasavallan ja Norjan Kuningaskunnan Sopimus kalastuksesta Näätämöjoen kalastusalueella.
- Asetus 377/1978 Norjan kanssa kalastuksesta Näätämöjoen kalastusalueella tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön voimaansaattamisesta. Suomen Tasavallan ja Norjan Kuningaskunnan Sopimus kalastuksesta Näätämöjoen kalastusalueella.
- Asetus 408/1984 Norjan kanssa kalastuksesta Näätämöjoen kalastusalueella tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön muuttamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta. Muutokset kalastuksesta Näätämöjoen kalastusalueella tehtyyn sopimukseen ja siihen liittyvään kalastussääntöön.
- Erkinaro, J., Julkunen, M., Kylmäaho, M. & Niemelä E. 2000. Lohen poikastuotantoalueet Näätämöjoessa. *Kala- ja riistaraportteja* 209. 11 s.
- Kalastuslaki 379/2015 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150379>
- Kolttalaki 253/1995 <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950253>
- Länsman, M., Stolt, E. & Seppänen M. 2005. Näätämöjoen lohenkalastus ja retkeilypalvelut. *Kala- ja riistaraportteja* 341. 48 s.
- Länsman, M. & Niemelä E. 2010. Näätämöjoen lohenkalastuksen tunnuslukuja. *Riista- ja kalatalous-Selvityksiä* 18. 23 s.
- Länsman, M. 2010. Näätämöjoen lohenkalastuksen luonteet ja kalastussäädökset. *Riista- ja kalatalous-Selvityksiä* 22. 24 s.
- Länsman M., Orell, P., Kuusela J., Kylmäaho, M., Ollila, J., Haantie, J., Koskinen, A., Erkinaro, J. & Niemelä E. 2014. Teno- ja Näätämöjoen lohikantojen seuranta 2013. RKT:n työraportteja 19. 29 s. http://www.rktl.fi/www/uploads/pdf/uudet%20julkaisut/tyoraportit/Teno-Naatamo_vuosiraportti_2013
- Metsähallituksen päätös (MH 4134/2016/05.04.00) kalastuslupia koskevista alueellisista kiintiöistä Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnissa sekä Sodankylän kunnassa Lapin paliskunnan alueella vuosille 2016–2019. 12 s. https://www.eraluvat.fi/media/dokumentit/kiintiopaatokset/kiintiot_2016/kiintiopaatos_saamelaisalue_fi.pdf
- Niemelä, E., Länsman, M., Hassinen, E., Kuusela, J., Haantie, J., Kylmäaho, M., Kivilahti, E., Arvola K.-M., & Kalske, T.-H. (ed) 2018. Miljøforhold i Neidenvassdraget: Neidenlaksens økologi, vandring og fangsttidspunkter i sjøen og i elva, samt særtrekk i laksefisker i Varangerfjorden. Flerbruksplan for Neidenvassdraget del 1. FMFI Rapport nr. 3. 276 s. https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-finnmark/dokument-fmfi/miljoern/rapportserie/2018_3-flerbruksplan-for-neidenvassdraget-del-1_miljoforhold-min.pdf
- Niemelä, E., Länsman, M., Hassinen, E., Kuusela, J., Haantie, J., Kylmäaho, M., Kivilahti, E., Arvola K.-M., & Kalske, T.-H. (ed) 2018. Fisket og fangster i Neidenvassdraget med historiske beskrivelser og forandringer. Flerbruksplan for Neidenvassdraget del 2. FMFI Rapport nr. 4. 186 s. https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-finnmark/dokument-fmfi/miljoern/rapportserie/2018_4-flerbruksplan-for-neidenvassdraget-del-ii_fisket-og-fangster-historisk-perspektiv-min.pdf
- Niemelä, E., Länsman, M., Hassinen, E., Kuusela, J., Kivilahti, E., Arvola K.-M., & Kalske, T.-H. 2018. Bygging av fisketrappen i Skoltefossen i Neidenelva, virkningen av trappa og mengden fisk som vandrer i den. Flerbruksplan for Neidenvassdraget del 3. FMFI Rapport nr. 5. 96 s. https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-finnmark/dokument-fmfi/miljoern/rapportserie/2018_5-flerbruksplan-for-neidenvassdraget-del-iii_fisketrappa-min.pdf

- Orell, P. 2012. Video monitoring of the River Neidenelva salmon and sea-trout migrations. Working papers of the Finnish Game and Fisheries Institute 8. 21 p.
- Orell, P., Kannianen, T., Länsman, M., Kuusela, J., Erkinaro, J., Kylmäaho, M., Ollila, J., Koskinen, A., Haantie, J. & Niemelä, E. 2014. Teno- ja Näätämöjoen lohikantojen seuranta 2010–2012. RKT:n työraportteja 3. 37 s.
http://www.rkt.fi/www/uploads/pdf/uudet%20julkaisut/tyoraportit/teno_ja_naatamojoen_lohi_seuranta.pdf
- Rapport fra Vitenskapelig råd for lakseförvaltning nr. 11d. 2018. Vedleggsrapport med vurdering av målopnåelse for de enkelte bestandene Nordland - Finnmark. 347 s.
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2503420/Rapport11D.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Seppänen, M., Kosunen, A. & Vierelä, T. 2016. Näätämöjoen lohiverkkokartoitus. Työraportti. 8 s.
- Vierelä, T. 1999–2017. Näätämöjoen kalastuksen valvontaraportointeja vuosittaisesta lohien verkkopyynnistä. *Luonnonvarakeskus, Utsjoen koetoiminta-asema (ent. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos)*.

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000